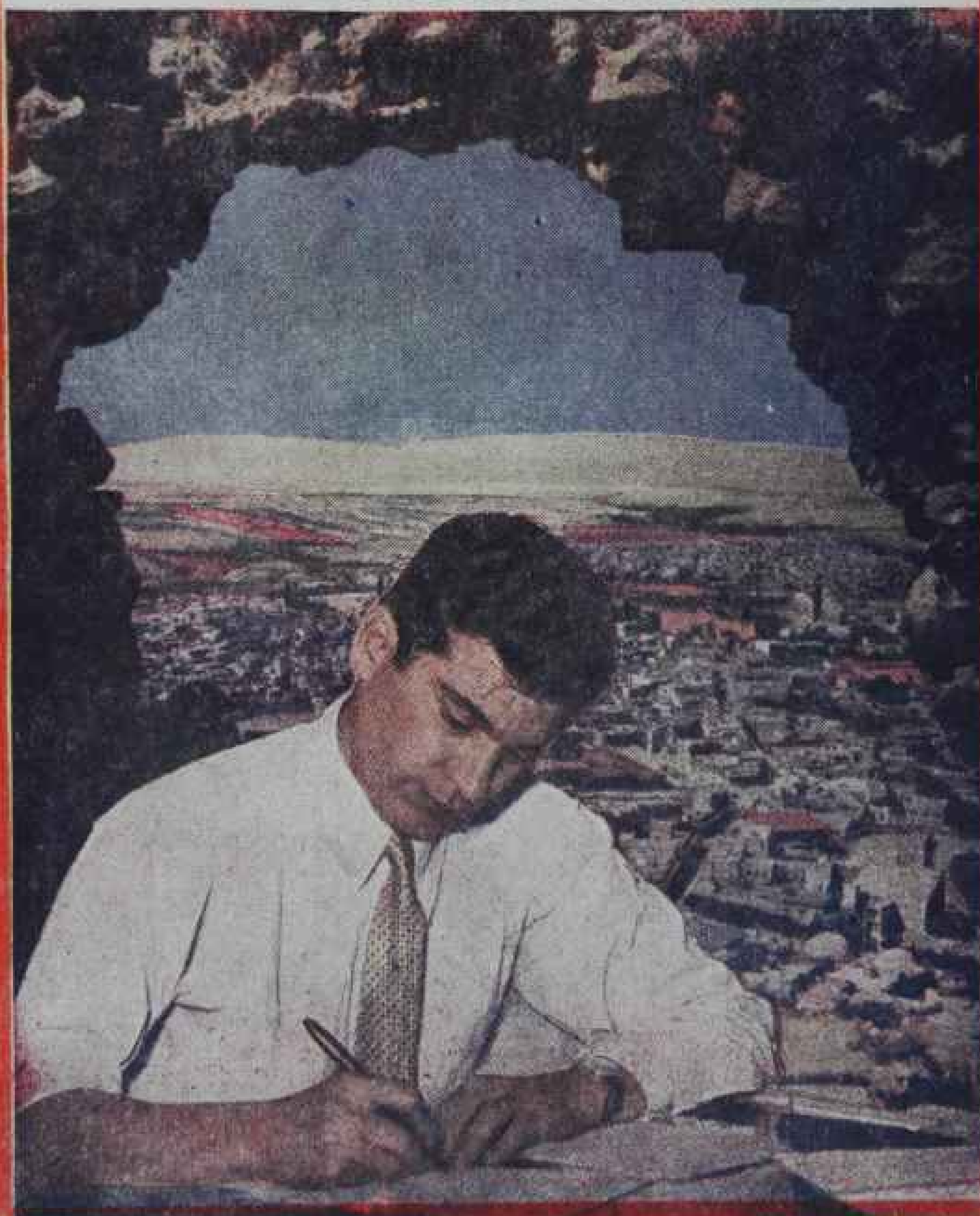
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 4 Cilt XII. Sayı 203

Yazı İşleri:
Rüzgarh Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 **Kuruş**

Başyazarı
Metin TOKER .
*

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi *Neşriyat Müdürü*
İlhami SOYSAL

*

Karikatür
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege **AJANSI**
ASSOCIATED PRESS
*

Klişe
Desen Klişe ATELYESİ

• ***Müessese Müdürü:***
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3	**Aylık**	**(12 nüsha) :**	**8 lira**
6	**Aylık**	**(25 nüsha) :**	**16 lira**
1	**Senelik**	**(52 nüsha) :**	**32 lira**

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221.

Basıldığı tarih 27.3.1958

Kapak resmimiz

Ali ihsan Gögüş

Gençlere ibret

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Şu son zamanlarda gazete ve mecmuaların neşriyat müdürleri şaşkına döndüler. Onları böylesine şaşırtan şey "neşir yasakları" idi. Neyi yazmanın, neyi yazmamanın yasak olduğunu bilmek ayrı bir ihtisas işi haline gelmişti. Gün geçmiyordu ki, Emniyet Birinci Şube Basın Masasından bir memur, yahut polis görevli bir er veya resmi üniformalı bir polis gazete idarehanelerini ziyaret etmesin. Tabii gelen yalnızca ziyaret için gelmemekteydi. Elinde bir de resmi yazı getirmekteydi. Bu yazı, ya tekzip, ya da neşir yasağı kararı oluyordu. Tekzipler nihayet, falan sayfa filan sütunda fişmekan punto ile neşrediliyor ve hâdise zahiren de olsa kapanıyordu. Ama neşir yasakları öyle mi?

Türkiyenin bilmem hangi yerinde bir zabıta vakası olmuştur. Gazetelere hadisenin haberinden evvel neşir yasağı geliyordu. Nefir yasakları mahkemelerden seri halinde çıkmağa başlamıştı. Sonra bu yasaklar, Türkiyenin dört bir köşesindeki gazetelere teşmil ediliyor, savcılıklara acele teller çekiliyor, yazışmalar, çizişmeler oluyor, tebligatlar yapılıyordu. Neşriyat müdürleri, mevzu ne kadar enteresan olursa olsun haberi neşredemiyorlar, susuyorlardı.

Filanca yerde bir yolsuzluk oluyordu. Milyonlarca liralık suistimalden bahsediliyordu, işe yüzlerce kişinin adı karışıyordu. Gazetecinin vazifesi bu hâdiseyi tahkik etmek, enteresan noktalar yakalayıp çıkarmak ve şayet mümkün olursa gerçek suçluları bulup ortaya koymak, polise, adliyeye yardımcı olmak değil miydi? Ama hayır! Türkiyede "tahkikatın selâmeti" namına, yapılan tahkikata gazetecinin burnunun' sokulmasına mani olunmaktaydı. Gazeteci, elele verilecek kısan değil, hâdise kendisine duyurulmayacak, haberdar edilmeyecek, çekinilecek bir mahlûktu. "Tahkikatın selâmeti" adına her hâdisenin üzerine darhal "neşir yasağı" tülü çekiliyordu. En basit zabıta vakasından, en muğlak politik hâdiseye kadar her adliyelik hâdise, efkârı umumiyenin gözü, kulağı ve dili 'olan basından uzak tutuluyordu. Tutuluyordu da ne oluyordu? Tabii ki hiç! Basının yazmadığını "fısıltı gazetesi" kulaktan kulağa, hem de bin türlü mübalâğa ile yayıyor, kısa bir • zaman sonra en basit hâdise bile, bir destan olup çıkıyordu. Ama neşriyat müdürlerini şaşırtan bu değildi. Onları şaşırtan bu yasakların çokluğu idi. Hemen biç bir neşriyat müdürü hangi hâdisenin neşrinin yasak edildiğini, hangisinin edilmediğini, yasak edilenin hangi' safhalarını yazmanın suç sayılacağını, hangi safhalarını yazmamak gerektiğini kestiremiyordu. Sonra hangi neşir yasağı, ne zaman kaldırılıyor, ne zaman yerine yenisi konuyor bilinmiyordu. Artık en basit hâdiseler bile neşir yasağı çerçevesi içine giriyordu. Vazifeleri okuyucularına haber yetiştirmek olan gazeteciler neyi yazacaklarına, neyi yazamayacaklarını adeta savcılardan öğrenmek sorunda kalıyorlardı.

Bu hafta AKİS'te okuyacağınız POLİTİKACILAR başlıklı yazı da, pek çok pasajlar neşir yasakları çerçevesi içine girdiğinden AKİS'-ln kanunlara riayetkar tutumu dolayısı ile tam olarak verilememiş ve günlerce arkadaşlarımız ve bilhassa hukukçular tarafından incelenmiş, yürürlükte, olan yasaklara uydurulmak için büyük gayretler harcanmıştır. Ne kadar yazıktır ki bu yasaklar, okuyucuların karşısına daha dört başı mamur bir yazı ile çıkmamıza mani oldu.

Bu hafta DÜNYADA OLUP, BİTENLER'de ve YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarındaki DIŞ POLİTİKA sütunlarımızda son zamanlarda bazı dostlarımıza arız olan yeni kaynaşmaların ve gittikçe yükselmeye başlayan çatlak seslerin hikâyesini bulacaksınız. Kısmı küllisini ise politika olaylarının teşkil ettiği YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında ise, komşu memleketlerde bir takım son derece mühim hâdiseler cereyan ederken bizim nelerle uğraştığımızın hikâyesini okuyacaksınız. Tahtların sarsıldığı,diktatörlerin peş peşine iskambilden kuleler gibi devrili devrilverdiği şu gibilerde Doğu ve Batı blokları arasındaki soğuk ham bütün şiddetiyle devam edip giderken Türkiyenin durumu nedir ? Bu suallerin en geniş ve en açık cevabı, her saman olduğu gibi bu hafta da AKİS okuyucularının gözleri önüne serilecektir. .

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Bahar meltemleri

Bu hafta Türkiyede, hasretini çektiğimiz bir hava esti. Geç kalmış meteorolojik kış son tahriplerini yaparken, ondan da geç kalmış siyasî bahar kalpleri ısıttı. Hiç bir şey halledilmiş değildi.. Rejimin dertleri de, iktisadî sıkıntılar da olduğu gibi duruyordu. İki ciddi siyasî parti, D. P. ve C. H. P birbirleriyle uğraşmakta devam ediyorlardı. Bir mânası kalmadığı aşikâr başka partiler, kendi mensuplarından birinin tabiriyle, toz toprak içinde yuvarlaşıyorlardı. Gazetelere gene acaip başlıklı tekzipler geliyordu ve vazifelerinin gazeteci hapsettirmek olduğunu sanan bir takım savcılar mahkemelerde basın mensuplarını mahkûm ettirmeye uğraşıyorlardı. Ratip Tahir Burak hâlâ cezaevindeydi, İstanbuldaki meşhur "9 subay" dan hâlâ bir haber alınamıyordu.

Bütün bunlara rağmen siyasî havada bir ılıklık hissediliyordu. İşin iyisi şuydu ki, bu seferki ılıklık suniye benzemiyordu. Sırtları ısıtan, iki liderin bir masa başında kadeh tokuşturması değildi. Bırakınız kadeh tokuşturmayı, bir temas dahi olmamıştı; Ama her şey gösteriyordu ki elinde çok şey tutan İktidar, 1946 ruhuna avdetten başka iyi çare olmadığını anlamıştı. Bu demek değildi ki, bu ruha karşı mukavemetti meslek edinenler o kampta lideri direnmeye teşvikten tamamiyle vazgeçmişlerdi. Buna imkân yoktu. Fakat aksi kanaatte olanlar, D. P. nin kurtuluşunu 1946 ruhuna samimi surette dönüşte görenler artık seslerini çıkarıyorlardı.

Elinde daha az şey tutan Muhalefet de, işlerin sükûnet içinde hallinin daha kolay olacağını anlamış gibiydi. Meclisteki Grubu, bu haftanın ortasında görüldü ki. ilk günlerin sinirli havasını üzerinden atmıştır. O kampta da hafif adamlar, istikbale namzet parti içinde mevkilerini muhafaza için lidere yanlış işaretler getirmekte devam etmiyor değillerdi. Ama liderin, karşı tarafın hakikaten samimî olduğuna inanacağı bir niyetini gördüğünde siyasî rakiplerinin en tesirli yardımcısı kesileceğini kendisini yakından tanıyanlar biliyorlardı.

Hiç bir şeyin halledilmemiş olmasına rağmen siyasî barometrenin bu hafta, AKİS'in geçen hafta tahmin ettiği gibi iyi havayı göstermesi bundandı. Barometre bir kaç hafta daha aynı noktada kalırsa, liderleri bir arada görmek, iyi havanın sebebi değil, neticesi olarak pek âlâ mümkün hale gelecekti.

Gazete okuyucusu
Havalar ısınıyor

Hesap Meselesi

Başbakan Adnan Menderes İstanbul Belediye Meclisinde nutuk veriyor: Gelecek seçimlerin 1962 senesi sonunda yapılacağına göre...

Zafer makale yazıyor: İktidara gelmekten sadece bahsetmek için dahi 1962 yi beklemek lâzım...

Allah Allah! Anayasamız seçimlerin dört seneden dört seneye yapılacağını âmir. Son seçimler 1957 Ekiminde yapıldığına göre, önümüzdeki seçimlerin en geç 1961 Ekiminde yapılması gerekir. D. P. nin aldığı vekâlet o tarihten İtibaren hükümsüz kalır. 1961 in Kasımı geldi de, seçimler sebepsiz yapılmadı mı, kıymetli İktidarımız düpedüz gayrımeşru damgasını yer. Zira şimdiye kadar biz, hep sanıyorduk ki, 1957 + 4 = 1961 dir.

Galiba öyle bir kalkındık ki, artık 1957 + 4 = 1962 okka.

Eee, Kalkınmanın görülmemişi de başka türlü olmaz ya...

D.P.

Sinirlenmeyen kazanıyor!

Bu haftanın ortasında çarşamba günü Başbakan Adnan Menderesi Ankarada görenler hayli şaşırdılar. Hükümet başkanı -ki hükümet barkanı olup ta başkentten uzak yaşamada beynelmilel bir rekor kırdığı muhakkaktır- son derece canlı, neşeli, ondan da mühimi sakin ve huzurluydu.. Kendisini Ankaradan ayrılırken -iki haftadan fazla olmuştu- uğurlayanlar adeta tanıyamadılar. Bu, hakikaten büyük bir değişiklikti. Adnan Menderes hâdiseleri başka zaviyeden alıyor, hırçınlaşmıyor, bilâkis yumuşaklığın devlet adamlarını muvaffakiyete götüreceğini anlamışa benziyordu. O kadar ki, kendisini görenlerden biri "Sanki karşımda 1950 Adnan beyi vardı" dedi. 1950 Adnan Beyi... Bu, iyi niyetli, kalbi memlekete hizmet aşkıyla dolu, demokratik rejimin faziletine inanmış, Peron'u değil Jefferson'u kendisine model seçmiş bir politikacı demekti. Başbakana İstanbulun yaradığı anlaşılıyordu. Vehimlerden uzak bir hali vardı.

Adnan Menderes
1950' ye dönüş

Bir çok kimse Başbakandaki bu değişikliği, daima yanında dolaştırdığı bazı kimselerden İstanbulda uzak kalmış olmasına verdi. Hakikaten Adnan Menderes Boğaziçi sahillerinde daha ziyade Lütfi Kırdar, Sıtkı Yırcalı, Abdullah Aker. Hasan Polatkan, Ethem Menderes, Emin Kalafat gibi Bakanlarla temas etmişti. Emin Kalafatın, bir arttırma bahis mevzuu olmayınca Başbakan üzerinde epeski günlerdeki neviden müsbet bir, tesiri yapmış olması muhtemeldi. Diğerleri, zaten itidalleriyle tanınmış kimselerdi. Fakat en mühimi, Adnan Menderesin ne zaman yanında bulunsa Başbakanın hırçınlaştığı zevat Anadoluya, tetkikata gönderilmişti. Bu, D.P. içinde pek çok kimsenin hararetle ve

Haftanın içinden

Demokrasinin Yeminli Düşmanları

Metin TOKER

Kim zannederse ki eski İktidarın başına gelip "Siz ne yapıyorsunuz Paşam, bu memlekette Demokrasi olur mu? Maazallah, sizi de asarlar, bizi de.. Vazgeçin böyle sevdalardan. Millet vaziyetinden pek âlâ memnun. Türkiyede isyan da olmaz. .Aksaklıkları' ıslah edersiniz. Gül gibi geçinip gideriz" dememişlerdir, o fena halde yanılmaktadır. Eski İktidarın başına gelip, böyle demişlerdir. Eski İktidarın başı kendisine güveni olan, idealist ve dâvaya inanmış bir kültürlü insandır. Aynı zamanda, tahmin edilemiyecek kadar naziktir de.. Son derece sükûnetle Atatürk inkılâplarının sonuncusunun Demokrasi olduğunu, Türk milletinin buna çoktan liyakat kesbettiğini,. Demokrasiyi mutlaka kuracağını, yirminci asırda yaşayıp da yirminci asrın dışında yaşanamıyacağını, üstelik hiç kimsenin kendi kılına dahi dokunamıyacağını muhataplarına izah etmiştir. Memleketin batmayacağı hususunda da teminat vermiştir. İktidardan düşmenin ölüm olmadığını anlatmıştır. Ama yalnız kaldığında kendi kendine gülmüş ve "Maskara!" diye mırıldanmıştır. -Kullandığı en ağır kelime budur-. Zira Demokrasinin bu memleket için olmadığını söyleyenlerin Demokrasi gelir gelmez iplikleri pazara çıkarak, rahatlarını nüfuzlarını, para • kazanma yollarını kaybedecek bir takım "İktidar mensubu" olduğunu, endişelerinin bundan doğduğunu anlamamazlıktan gelmemiştir.

Bugün de eski İktidarın başına gelirler ve "Biz size demedik mi, Paşam?" diye cakalı cakalı sorarlar. Hakları olduğuna kanidirler. 1950'den bu yana cereyan edenleri bir "muasır adam" gözüyle gördünüz mü, siz de onlara hak verirsiniz. Bizim çekmediğimiz sıkıntı ve İsmet İnönünün katlanmadığı cefa mı kalmıştır? Ama eski İktidarın başı güler, "Görüyorsunuz ya beni asmadılar, memleket de batmadı" der. Anlamazlar. Bir adam, elinden alınmasına imkân bulunmayan bir iktidarı teslim etsin, kendisine, ta aile hayatına kadar çeşitli ıstırap versinler, buna rağmen o, memnun, gülümsesin.. Halbuki kendileri nelerden olmuşlardır,,nelerden.. Yalnız nüfuzlarının değil, itibarlarının da, uçup gittiğini görmüşlerdir. Onları, yeni İktidar bile almamıştır. Halbuki memlekette bir vakitler .bilhassa Milli, Mücadelede- hizmet de etmişlerdir.. Buna rağmen, sokaktan geçtiklerinde kendilerini tanıyanlar nefretle bakmışlardır. İsmet İnönü onlara hak verir mi? İsmet İnönü ki, belki Lozanı takip eden bir kaç sene hariç, milletinin sevgisini kendi üzerinde böylesine teksif edilmiş hissetmemiştir. Nedendir bu? Demokrasinin yolunu açtı diye..

Böyle olmasaydı çok muhtemeldir ki İsmet İnönü gene Çankayadaydı. Ama, sadece Çankayada. Bunca hizmetine rağmen milleti ona mükâfatların en büyüğünü, milleti arasında başı dik, alnı açık, takdir ve şefkat dolu nazarlar arasında dolaşabilmek mükâfatını vermeyecekti. Ve tarih ondan, yarın bahsedeceğinden başka türlü bahsedecekti. Tekrar etmek lâzımdır: Bunca hizmetine rağmen.. İnönü zaferleri; Lozanlar, inkılâplar;.

Kim zannederse ki yeni İktidarın başına gelip "Siz ne yapıyorsunuz Beyfendi, bu memlekette Demokrasi olur mu? Maazallah,sizi de asarlar bizi de.. Vazgeçin böyle sevdalardan. Millet vaziyetinden pek âlâ memnun. Türkiye'de isyan da olmaz. Aksaklıkları ıslah edersiniz. Gül gibi geçinip gideriz" dememektedirler, o fena halde yanılmaktadır. Halbuki İktidardan ayrılmanın Adnan Menderes veya D. P. İçin Ölüm mânasına gelmiyeceği son derece aşikârdır. Buna rağmen yeni İktidarın başının, tıpkı eskisinin son zamanlarda yaptığı gibi, bu maskaraları sükûnetle dinleyip - onlar gittikten sonra "maskara" diye mırıldanmadığı endişesidir ki insanı üzmektedir. Hatta bu sözlerin yeni İktidarın başı üzerinde zaman zaman tesir bıraktığına dair kuvvetli şüphe sebepleri vardır. Aksi halde, bir seçim gecesi için "Allah bir daha öyle gece göstermesin" diye dua etmenin kabili izah tarafı kalmaz.

Her kudretli adamın etrafını, mutlaka çeşitli kimseler alır. Bundan kurtulmanın imkânı yoktur. Ama her kudretli adam büyük adam değildir ve büyük adanı odur ki kendisine yapılan telkinlerin hakiki sebebini görüp ışınlayabilsin. Demokrasi' rejiminin maskaralar için mahzurlarını keşfetmek zor değildir. Demokrasi rejimi belki onbin hakikaten değerli adam içinde bir tanesinin başım yer. Bu, onun tabiatı icabıdır. Ama muhakkak ki, onbin hakikaten değersiz adam içinde dokuzbin dokuzyüz tanesinin de ipliğini pazara çıkarır. Demokrasi rejiminin fazileti budur. Bir hiç olduğu halde yüksek mevkilere ulaşmış olan maskaralar, hele endişe ettikleri marifetleri varsa, elbette ki yerlerini muhafaza için "siz de bitersiniz,.biz de biteriz, memleket de biter" diyeceklerdir ve "vatan menfâati" teranesini ağızlarından eksik etmeyecekler, muhayyel tehlikeler yaratacaklardır. Meteliksizken servet yapmış maskaralar bu servetlerinin hesabı asla sorulmasın diye demokratik rejimlerin bütün şartlarını reddettirmeye çalışacaklar, bakımsız yurdun ancak tek şefin elinde kalkınabileceğini söyliyecekler, mürakabeyi şiddetle itecekler-dir. Kadına düşkün olan maskaralar, içkiye düşkün olan maskaralar, rezalete düşkün olan maskaralar, makama düşkün olan maskaralar kendilerine nüfuz sağlayan ve kendilerini itibarsızlıktan koruyan usullerin sonuna kadar müdafaasını yapacaklardır.

Demokrasi rejimi İki türlü olmaz. Demokrasi rejimi Demokrasi rejimidir. Bir demokratik rejim içinde hür basın kuralım ki, şahıslardan bahsetmesin!. İnsana, fikir makul gibi geliyor. Ama şahıslardan bahsetmeden o şahısların marifet yapmasına mani olunabilir mi? Bir demokratik rejim içinde serbest muhalefete izin verelim ki kalkınma politikasını tenkit mevzuu yapmasın! Bu da, kalkınmaya inananlara doğru gelebilir. Ama, nihayet bir iktisadi görüş olan kalkınma politikası partilerüstü mesele sayılabilir mi? Bir demokratik rejim içinde hâkimlere öyle teminat verelim ki, hâkimler hoşlanmadığımız fiilleri suç sayıp şiddetle cezalandırsınlar! Ama, o takdirde adalet mefhumu kalır mı? Bütün bunların Demokrasiyle alâkalı bulunmadığının kati olarak anlaşılmasına lüzum vardır. "Canım, ama basın da..", "Canım, ama Muhalefet de..", "Canım, ama hâkimler' de..", "Canım, ama profesörler de.." Bu lâfları eski İktidarın başı gibi, yeni İktidarın başı da elbette ki çok duymuştur. Bu lâflar, maskaraların mazeretidir.

Evvela işte prensibini halletmek lâzımdır. Demokrasi o rejimdir ki, milletin reyini alamadın mı, İktidardan düşersin. Eski İktidarın başı "Eee, ne olur düşersem" diyebildiği içindir ki Türk tarihinde hakikaten devir- açan ender bir kaç şahsiyet arasında yer almıştır. Düşmüştür ve hiç bir şey de olmamıştır. Ne kendisine, ne memlekete.. Hayırdan başka.. Ama, Halkçı maskaralara çok şey olmuştur. Yeni, İktidarın başı da, şüphe yok düşecektir. Eski iktidarın başının düştüğü şekilde düşerse, elinizi ateşe sokabilirsiniz, kendisine de., memlekete de hiç bir şey olmayacaktır. Hayırdan başka.. Ama, elinizi gene ateşe sokabilirsiniz, Demokrat maşkaralara çok şey olacaktır. Onların kader birliği teşvıklerine kapılmanın bir akıllı tarafı düşünülebilir mi?

Karaosmanoğlu Bayramoğlu Ete Alican Güreli Ergin

Molozdan sıyrılınca parlayacaklar

samimiyetle, halisane duygularla arzuladığı "etraf temizlemesi "nin başlangıcı mıydı, yoksa sadece tesadüf müydü, bilmenin imkânı henüz yoktu. Şu satırlar yazıldığı sırada bir şey söylenemezdi. Ama her halde Başbakanın, haftanın başında' Ankaraya pek müsait bir ruh haleti içinde döndüğünü belirtmek mümkündü, •

Başka dönenler

Bu hafta içinde Ankaraya dönen, yâlnız Başbakan değildi. Meclis tatilinden istifadeyle Anadoluda dolaşmaya çıkan Genel İdare Kurulu azalarından bazılarıyla Bakanlar ve milletvekilleri de başkente avdet etmişlerdi. Müşahedeleri, az farklarla birbirini tutuyordu. Millet D. P. den 1946 ruhuna dönmesini bekliyordu. İktidar muhafaza mı edilirdi, yoksa devir mi? Halk işin o tarafıyla alâkalı değildi. Bilinen, İktidarı muhafaza için 1946 ruhuna dönmenin şart bulunduğuydu. Gidenler görmüşlerdi ki muhtelif yerlerde D. P. ye küsmüş olanlar hâlâ 1946 D. P. sinin hasreti içindedirler ve o ruhu başka yerde bulamamışlardır. Bir diğer müşahede, seçimlerin pek çok yerde C. H. P. tarafından kazanılmış değil, D. P. tarafından kaybedilmiş olduğu idi. Ama bu demek değildi ki şurada bir taktik hatası yapılmış da, secimler gitmişti ;Hayır! Kusurun taktikte değil, stratejide bulunduğu anlaşılıyordu. Köylüsü kentlisi D P. nin kendi kendisini bulmasını istiyordu. Ümidlerin kaybedilmesi için bir sebep yoktu. Tâ, ki hakikat görülebilsin ve meyya vermeyen sertlik yolu terkedilip meyva vereceği muhakkak yumuşaklık yoluna girilsin. D. P. Genel Başkanının haleti ruhiyesi, bu müşahedelere .katılınca bir kat daha kıymet kazanıyordu. Ama acaba sükûnet devam edecek miydi ve Başbakanın kulağına gene akıtılacak vehim tohumları tesirsiz kalacak mıydı?

Partinin toplantısı

Bu satırların yazıldığı sırada D. P. Genel İdare Kurulunun hâdiseleri görüşmek üzere toplanması bekleniyordu. Hakikaten Meclisin tatili günlerinde bazı mühim gelişmeler olmuştu. Hür. P. ye karşı girişilen hareket, muvaffakiyetli neticeler vermişti. 1946 ruhuna dönmek niyetini taşıyan D. P. kendisinden kopmuş partide bara, kimselere göz koymuştu. Onları yeniden kendi saflarına almak suretiyle kuvvetleneceği hiç kimsenin meçhulü değildi. Müstakbel transferler iki ayrı seviyede mütalea edilebilirdi. Teşkilât kademesinde talihsiz Hür P. zaten boşaltılmış vaziyetteydi. Elemanların çoğu D. P. ye aktarılmış, sempatizanlar ise gönüllerini C.H.P. ye vermişlerdi. Fakat idareciler kademesinde bir transfer henüz resmen olmamıştı. D. P. bir takım kıymetleri ele geçirmek için molozu da beraberinde partiye getirmek niyetinde değildi. Seçecekti. Seçmek için zaman müsait miydi, değil miydi? Bir çok D. P. büyüğünün bir araya gelip düşünmek istediği meselelerden biri buydu.

Son günlerde, 1946 ruhuna dönüşün sadece lâfı dahi memlekette D.P. lehine bir cereyan doğurmuştu. Başındaki aleyhtar hava .dağılmıştı. Başbakan Adnan Menderes İstanbulda bazı müstakil gazetecilerle görüşüp te kendilerine bazı mevzularda basının tutumundan şikâyet ettiğinde, gazeteciler de kendisine bazı yeni ideal arkadaşlarının tutumunu haki ki mesul diye göstermişlerdi. Üsküdar "faciası meselesi, bunların tipik örneğiydi. Başbakan İzmite bir psikolog göndermiş olsaydı, muhabirlere hort-zort yapılmasaydı ihtimal ki hava başka olacaktı. Bu kendisine anlatılmıştı.

Fakat 1946 ruhunun sadece havasıyla geçinmenin de tehlikesi gözden uzak tutulmamalıydı. Ümidlenenlerin ümidini kırmak, D.P. lehindeki havayı işin başında olduğundan da geriye götürüyordu. Kübalı meselesi hâlâ ortadaydı. Evet, Kübalı vazifesine döner dönmez işin aslında, onu vazifesinden uzaklaştıranın yerini terketmesi icap ediyordu ve meselenin hallini geciktiren de buydu. Ama nihayet, sabırlar suiistimal edilmemeliydi. Aynı şekilde, basınla olan Bahar Havası da .kanunlarda değişikliklе, takviye, edilirse netice verirdi. Yoksa bütün muvaffakiyet, artık yarası okunmayan Ahmet Emin Yalmanın Akıncı ruh avdet etti. Cahit İren Ticaret Bakanlığı müsteşarı oldu ya, her şey halledildi" nevinden makalelerine inhisar .ederdi. Karşısındakinin cömert davranmasını isteyenler, bizzat cömert davranmasını bilmeliydiler. Cömertlik, söz dinleyenlere menfaat sağlamakta cömertlik değildi. Cömertlik, rejim meselelerinin hâili için adım atmaktı.

Talihsiz konuşma

Fakat Başbakanın İstanbul seyahatinin bir talihsiz tarafı da çi-

İleri Yardımcı Yırcalı Kurbanoğlu **Budakoğlu** Erkmen Berk

Dönenler ve dönecek olanlar.

muştu; Geride bıraktığımız Haftanın sonlarında bir sabah, İstanbulun Türbe mevkiinde coplu ve tabancalı polislerin çifter çifter devriye gezdiklerini görenler, bir karara varmak için pek fazla düşünmemişlerdi; Birbirlerinin yüzlerine' bakmışlar ve hemen, "Evet" demişlerdi; "Başbakan buralara gelecek muhakkak". Menderesin her gittiği yerde birkaç sene evvelisinin tam aksine, alınmakta olan emniyet tedbirlerinin gittikçe sıklaştırılması, İstanbulluların dikkatini çekiyordu. Civarında sıkı emniyet tedbirlerinin alındığı, itina ile silinip süprülüp trafikten tecrid edilen bir caddeye A. 0073 plâkalı Cadillac içinde Başbakanın gelmesi, istanbullular için artık nadir bir manzara olmaktan çıkmıştı. Hayreddin Nakiboğlu İstanbul Emniyet Müdürlüğünde en çok Ahmet Demiri istihlâf etmişti.

Hakikaten o gün de, aynı şekilde temizlenip polis tarafından tutulan Piyer Loti sokağındaki köhne Belediye binasına Adnan Menderes gelmiş ve Dr. Lûtfi Kırdarın önünde İstanbulun seneler senesi nasıl ihmal edildiğini anlatıp kendisini Bakiyi hasetten çatlatacak bir Divan Edebiyatı üslubuyla öven Mümtaz Tarhanın elinden Fahrî Belediye Başkanlığı -yeni keşfedilen bir paye- beratını almıştı. Başbakan bu vesileyle bir de konuşma yapmış-, fakat konuşmasının orta yerinde kendisine hâkim olamayarak Muhalefete Veryansın etmişti. Hem de, ne veryansın..

Fakat aynı akşam, Üsküdar faciasını bir tek muhabirle takip ettiği halde Belediye Meclisi törenini başta Umum Müdür, dört muhabirle takip eden A. A. nutkun metnim saat 23.15'e kadar gazetelere vermemiş, radyoda da okutmamıştı. İktidar, yaratılmağa çalışılan Bahar Havasını "yaşatmak emelindeydi. Menderes, gazete muhabirlerinin azizliğinden telâşlanmış ve kendi arzu ettiği şekildeki bir metnin, gazetelerde intişarını temin için Şerif Arzıkı gece geç vakit Parkotele çağırtmıştı. Menderes, siyasî nutkunu diktafonda dinlemiş ve Arzıka direktifler vermişti.' Siyasî nutkun, İstanbul Üniversitesi' ile barışmak, gazete, patronları ile münasebetleri tatlıya bağlamak, Gaziantep sanıklarını serbest bırakmak, İstanbul Gazeteciler Sendikasını açmak gibi hâdiselerle doğduğu zannedilen müsait havayı bozmağa kafi olduğunu görmüştü.. Siyasî nutkun, yumuşatılmağa ihtiyacı vardı. Menderes, iyi taraflarını muhafaza ve sert kısımlarının da yumuşatılması için Arzıkı vazifelendirmişti Arzık, beraberindeki diktafonla Cağaloğlundaki İstanbul şubesine dönmüş ve faaliyete geçmişti. Fakat geç kalınmış, çıkarılan hususî bir bültenin ilk sayfası saat 23.15 de, ikinci sayfası saat 23.30 da, üçüncü sayfası da saat 23.45 te gazetelere yetiştirilebilmişti. O zamana kadar iş işten geçmiş, gazeteler muhabirlerinin duydukları -yani söylendiği- şekilde siyasî nutku dercetmişlerdi.

Fakat ertesi gün, Anadolu Ajansı Başbakanın siyasi nutku, ile, alakalı bir tavzih neşretmişti' Tavzihin, muhakkak çıkması için de, Yazı İşleri Müdürlerine telefonlar edilmişti. Tavzihte Başbakanın siyasî nutkunun. yaptığı hususi hasbihalle hiçbir arkası olmıyan ve muhalefete Başbakanın güya şiddetle çattığını belirtmek isteyen başlıklarla yanlış intikal ettirildiği bildirilmişti.

Fakat Bahar Havasına iştiyak Öylesine fazlaydı ki, meselenin üzerinde israr edilmedi,. Basın Başbakana,- iyi niyetini bir defa daha gösterdi.

İşin bundan sonraki kısmı Başbakana ve bilhassa Başbakan üzerinde hayırlı tesir icra ettiği yavaş yavaş anlaşılmaya başlanan D. P. Genel İdare Kurulunun sebatına kalıyordu.

İki Devir Bir Adam iki Lâf

Aşağıdaki lâf İsmet İnönü için söylenmiştir:

Kalblerden yapılmış bir mabette adın millet ömrü kadar uzun olacak, bu kalplerin her atışı senin bu millete ettiğin iyilikleri söyliyecek ve sen orada bu milyonluk âbidenin içinde, etilen yüzünle, temiz tarihinle, kahraman ve kurtarıcı hûvviyetinle daima yasıyacaksınn. Sen bizim olduğun için seviniyoruz. Bu öyle tatlı bir gurur ki başı göğe değiyor. Bu öyle bir tasarruf ki milletçe, sen bağrımızda ve biz büyük bir inancın kucağındayız.. Doğduğun ev, okuduğun mektepler, harbettiğin meydanlar millete öğüt verdiğin kürsüler, hülâsa bütün bir vatan senin hâtıralarını taşıyan mukaddes bir müzedir

A sağıdaki laf Adnan Menderes için söylenmiştir:

Başvekilin bu suzişli ve imanlı aşkına bizim yalnız saygı göstermemiz değil, aynı samanda ona ayak uydurmamız bir vatan farizasıdır.

Camiler onun senakarıdır. Surlar ona duakârdır. Caddeler ve bulvarlar onun hamleli işaretine müştaktır.

Türk tarihinin ender yarattığı simalardan biri olduğuna dünyayı inandıran sayın Başvekilim, ve İstanbulun kıymetli Belediye Reisi, bu şehrin müstesna yarınını görenler ' sizin adınızı harimi vicdanlarına Bilinmemek üzere hakkettiler ve size hep beraber ebediyen minnettar kalacağız.

Bu lâfların ikisini de tabiî birincisini: C. H. P. ikincisini D. P. devrinde aynı zat. Mümtaz' Tarkan söylemiştir- Söyler.

Ama bu lâflara o devirde İsmet İnönü inanmışsa, bu devirde Adnan Menderes inanıyorsa vah yazık İsmet İnönüye, ***vah*** *yazık Adnan Menderese!*

idare

Yıldırım tekzibi

Bu haftanın başında Pazartesi günü geç vakit, Adana Valisinin ev telefonu uzun uzun çaldı. Telefonu orta boylu, kumral, hafif aksak yürüyen, papyon kravatlı ve son derece kibar tavırlı bir adam açtı:

"— Buyurun,, ben Hilmi İncesulu" dedi.

Hilmi İncesulu Adana Valisi idi. Kendisini gecenin bu geç vaktinde telef onda arayan ise Teni Adana gazetesi muhabirlerinden biri idi. Muhabir İncesuluya:

" — Beyfendi, bakanlık tarafından bir ay mecburi izne tabi tutulduğunuza dair bir haber duyduk, doğru mu?" diye sordu.

Vali önce sasırdı. Sonra birden intikal etti ve gülümseyerek:

"— Hayır, tekzib edebilirsiniz. Böyle bir şey yok. Yalnız, bundan bir kaç ay evvel izin istemiştim, şimdi bu talebim kabul edildi." dedi.

Ertesi gün Teni Adana gazetesi, Valinin izin meselesinden bahseden herhangi bir şey yazmadı. Adanadaki Yeni Adana gazetesi bir şey yazmamıştı ama, İstanbuldaki kulağı son derece delik geçinen bir gazete bu haberi hem de manşetine geçiriyor ve üstelik tefsirde de bulunuyordu. Adana Valisi Hilmi İncesulu ile Vali muavini Hadi Koçak Âdanada seçimlerin D. P tarafından kaybedilmesi üzerine mahalli D.P. teşkilâtı tarafından şikâyet edilmişler ve birer ay mecburi izne tabi tutulmuşlardı.

Ancak Yeni Sabah gazetesinin bütün gazeteleri atlatmaktan zevk duyan idarecilerinin hazzı yirmidört saat bile sürmedi. Zira Yem Sabahın piyasaya çıkmasından topu topu yedi saat sonra İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Ethem Yetkiner imzasını taşıyan bir tekzib. adeta bir yıldırım hızı ilet bütün kanuni formaliteleri tamamlanmış olarak gazetenin yazı işleri mü durunun masasına geldi. Adana Valisi Hilmi İncesuluya mecburi izini verilmesi gibi bir mesele mevzuubahis değildi. İncesulu, sıhhi heyet raporu ile müracaat ederek tedavi görmek

İçinizin istemiş ve bu işin kendisine Verilmişti. Mezuniyetin, seçim vesaire gibi bir mevzu ile hiç bir alâkası yoktu. Vali muavini Hamdi Koçak ise Vazifesinin başındaydı. Evet, gerçi bir Vali muavinine -Ragıp Uğuralpizin gerilmişti ama, Uğuralp ta seçimlerden çok sonra Adanaya tâyin edildiğine göre seçimlerde D. P. nin kaybetmesiyle bir alâkası olamazdı.

Ortalıkta esmekte olan Bahar Havasından pek hoşlanmamışa benzeyen Yeni Sabahın ortalığı bulandırmaya matuf hareketinin böyle *gün* sektirmeden en sert bir dille bastırılması havayı bir parça daha yumuşattı.. Bu, İyiye alâmetti.

Hilmi İncesulunun mecburi izne tabi tutulduğu haberinin doğru olmayışına en çok . sevinenler, hiç şüphe yok ki, bizzat Adanalılardı. Zira Adanalılar bu papyon kravatlı, kibar tavırlı Valide aradıkları pek çok şeyi bulmuşlardı. Vali de onlara kendini sevdirmek için elinden geleni yapıyordu. Durmadan, dinlenmeden çalışıyor, vali ve belediye başkan vekili olarak yedisinden yetmişine kadar her Adanalının derdiyle yakından alâkâlınıyordu. Adanalılar elbette ki böyle bir idarecinin küçük parti oyunlarına kurban edilmesine üzülürlerdi. Bu bakımdan Yeni' Sabahtaki tekzibi okudukları zaman en çok keyiflenenler Adanalılar oldu.

C.H.P- li milletvekilleri tetkikte
Memleket çapında bir taarruz

C.H.P

Sakin ve azimli

Uzun boylu, iri yârı, genç adam, fikrini soran gazeteciye:

"— Bizim bu gibi dedikodularla geçirecek vaktimiz yoktur, dedi Gazetelerinde partimiz ve şahıslarımız hakkında hücumlar olduğunu duyuyoruz. Bizim bu işle ilgimiz sadece bu kadardır."

Turgut Göle
'Toz koparan"a aldırmıyor

Uzun boylu, iri yarı, gene adam C. H P nin Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göleydi. Gazeteci Turgut Göleden, son genlerde koparılan toz. fırtınası -tâbir Feridun Ergininindir- karşısında partisinin durumunu sormuş; tu. Genel Sekreter Yardımcısı her zar man bir fikri bu kadar güzel şekilde ifade etmezdi ama, bu sefer .çok başarılı bir cevap vermişti. Hakikaten C. H. P. hoşa giden bir ağırbaşlılık içinde, hattâ D. P. gazetelerinin alaturka kurnazlığına da başvurmaksızın son günlerin hâdiseleri karşısında sakin ve azimli bir tavır takınmıştı.

C. H. P milletvekilleri Meclisin ' tatilinden istifade ederek yurdun dört bir tarafını dolaşmışlardı. Gittikleri her yerde, takdir toplamışlardı. Bunu, Demokratlar dahi itiraf ediyorlardı. Halkın ' arasına girmişler, bando mızıkayla karşılanmamışlardı ama, gönülleri fethetmişlerdi. Bu çapta bir C. H. P. teşebbüsü, uzun yıllardan beri ilk defa vuku buluyordu. Neticesi muvaffakiyetti. Gerçi vasat, muhalif milletvekilleri için müsaitti. Her yerin kendine göre derdi, sıkıntısı vardı. Halk, bunları anlatmış, bunlara tercüman olunmasını istemişti.

Bilhassa İstanbuldaki temaslar son derece faydalı olmuştu. C. H .P . nin İstanbuldaki Gençlik kolu mükemmel çalışıyordu. Her hâdiseyi değerlendirmesini biliyor, varlığım hissettiriyor, güzel particiliğin nümunelerini veriyordu. Bu kol İstanbula gelen milletvekillerini gruplar halinde ve talebe teşekkülleri temsilcilerinin refakatinde talebe yurtlarına götürmüştü. Milletvekilleri talebelerin arasına katılmışlar, onlarla birlikte yemek yemişler, sohbet etmişlerdi. Sualler sorulmuş, cevaplar alınmıştı. Daha iyi bir şey yapılmıştı: Milletvekilleri, il Gençlik kolunun da tavsiyesiyle tetkik ve temaslarında particiliği asla düşünmemişler, "hattâ partili olduklarını unutmuşlardı. Sonra, geçen haftanın sonunda bir gün intibalarını bir basın toplantısı yaparak umumî efkâra açıklamışlardı. Tabii alâkalılar, mevcut bütün dertleri inkâr eden bir tekzibi savcılık marifetiyle gazetelere koydurmamazlık etmemişlerdi. Ama sadece bu bile Üniversite gençliği nazarında kimin haklı, kimin haksız bulunduğunu tesbit için başlıbaşına bir miyar yerine geçmişti, İl Gençlik kolu bu münasebetle talebe teşekkülleri ve profesörler için bir de kokteyl vermişti. Kokteylde istisnasız bütün talebe teşekküllerinin temsilcileriyle milletvekilleri bulunmuştu ama, muhtemelen Başbakanın ziyafetinde yediklerini hazımla meşgul profesörlerden hiç biri. ısrarlı davetlere rağmen toplantıya katılmamıştı.

C. H. P milletvekilleri, tetkiklerini tamamlayıp bu haftanın başında Ankaraya döndüler. Önlerinde kesif bir çalışma devresi bulunduğunu müdrik görünüyorlardı. İktidar Meclise bir çok kanun teklifi getirecekti. Kendilerinin de vaad ettikleri teklifler vardı.

Seçim platformu

Hakikaten bu haftanın içinde, sükunete kavuşmuş olduğu intibaını nihayet veren C. H. P. Meclis Grubu, ciddî işlere sarılmaya hazırlanıyordu. Seçimler sırasında millete bazı vaadlerde bulunulmuştu. Bunlar, mahalli vaadler değildi. Millet çapındaydı. Bir çoğu bizzat Genel Başkan tarafından ifade edilmişti. Milletvekilliği maaşının indirilmesi, hakim teminatı, teklifleri, yeni bir seçim, yeni bir basın kanunu getirileceği söylenmişti. Bunların hazırlanmasının, uzun süreceği aşikârdı. Fakat faaliyete geçme zamanı gelmişti. Millet bekliyordu. Milletin C. H. P. Grubundan istediği, muvafık hatipler konuşurken gürültü patırdı etmesi. Başbakanın sözünü kesmesi. Bakanlara lâf atması değildi. Bunlar, bilâkis, milletin C. H. P Grubundan istemediği şeylerdi. Nitekim Grubun başkan vekilleri Faik Ahmet Barutçu ve Nüvit Yetkin bu haftanın içinde böyle telkinlerde bulunmaya başladılar.

Fakat C H. P. her şeyden çok gözünü seçim tahkikatıyla ilgili takrirlere dikmişti. Faik Ahmet Barutçu. Turhan Feyzioğlu. Nüvit Yetkin ve Hıfzı Oğuz Bekatadan müteşekkil komisyon malzeme toplama işini tamamlamıştı. Nasıl mücadele edileceği biliniyordu. Müzakereler sırasında, diyolog bir Bahar içinde yüksek seviyeye, yani liderler seviyesine çıktığı takdirde Genel Başkanın müdahale etmesini beklemek lâzımdı. C. H. P nin vaziyeti kompleks değildi. Seçimler pek çok şikâyeti mucip şekilde cereyan etmişti. İktidar, bunların elbirliğiyle önlenmesine gidecek miydi? İsmet İnönü .bir tek ciddi teminat istiyordu: 1957 seçimleri gibi bir seçimin bir daha asla tekrarlanmayacağı .teminatı. Bu. kati olarak ifade edildikten sonra halledilmiyecek mesele Genel Başkanın hazarında yoktu.

Üniversite

Gözlerim yollarda kaldı

Geçen haftalarda olduğu gibi, bu hafta içinde de Üniversite çevrelerinde merakla beklenen, Prof. Kubalının kürsüsüne iade edileceği haberi idi. Ama Başbakanın evvelki hafta Profesörler Evinde, şerefine verilen yemekte açıkça söz vermesine rağmen bu güne kadar bu vaad bir türlü gerçekleşmemişti. Her an için, vaadin tahakkuk etmesi bekleniyordu. Maamafih son olarak, kendisinden hayli emin bir eda ile, Hukuk fakültesi Dekanı. Prof Hıfzı Timur konuşmuş ve en geç Nisanın beşine kadar Kübalının yeniden kürsüsüne döneceğini söylemişti. Şimdi bütün gözler, Nisanın beşine dönmüş bekliyordu. En geç Nisanın beşinde Kübalı kürsüsüne dönecekti ama, doğrusu bu hikâye de iyiden iyiye yılan hikâyesine benzetilmişti, önce Şubat sonunda denilmiş; bunu, Mart başında diye yem bir vaad takip etmiş; derken Mart başı Mart ortası olmuş; bir nevi açık arttırmaya çıkarılan tarih en sonunda Nisanın beşinde diyenin üzerinde kalmıştı. Ama korkulurdu ki Nisanın beşi geldiğinde de Nisanın sonunda veya Mayısın başında denecekti.'

Üniversite ile de bir Bahar Havası yaratılmıştı ve bu hava, ufak taktik oyunlarıyla idare edilip gidiyordu. İşi idare edenler, doğrusu cidden ustaca idare ediyorlardı. Bugüne kadar hep taviz veriyor görünmüşler,, ama bir tek defa bile taviz vermemişlerdi Asıl şaşılacak nokta, üniversite çevrelerinin bu küçük taktik oyunlarına bir çocuk gibi kanıp oyalanmasıydı.

Dış Polilika.

Şu Müslüman Kardeşler

Bu hafta B.M.M. nde din büyüklerine hakaret edenlerin cezalandırılmasına taraftar olan bir hatip, meşhur tasarı kabul edilirse bütün müslüman memleketlerin nasıl etrafımızda toplanacağını hararetli hararetli anlattığı bir sırada, Dışişleri Bakanlığındaki ilgililer, şu Müslüman Kardeşlerle halimizin ne olacağını acı acı düşünmekteydiler. Hakikaten sürprizler diyarı Orta Doğudan

YAZISIZ

Faysal ve Hüseyin
Müslüman Kardeşler!

gelen haberlerin, burnundan biraz ötesini görebilenleri düşündürmemesi imkânsızdı. Müslüman olmayan Batı komşularımızın vefasızlığı sineye, çekilebilirdi. Mareşal Titonun geçen Pazar, artık Balkan Paktının, modasının geçtiğini, açıkça söylemesine zaten kimse aldırış etmedi. Bir kaç hafta rötarla tanıdığımız Birleşik Arap Cumhuriyeti Başbakanı, Nasırın Türkiye hakkında beslediği hisler de bir kenara bırakılabilirdi. Anlaşılan Dışişleri Bakanı Zorlu, Bandug'ta yaptığı iki ' buçuk saatlik konuşmada "Türkiye ile Mısır arasında herhangi bir rekabetin, herhangi bir görüş farkının mevcut olmaması lâzım geldiği" hususunda Sayın Nasırı ikna edememişti, Nötralizmin şampiyonu Kardeş Afganistan ile de "Politikamızda herzaman bir benzerlik bulunmaması" hoş görülebilirdi. Hattâ "İftirak gazelleri" yazdıran, bir zamanlar Suriye için, Türkiyeyle harbi göze alan Bağdatlı dostlarımızın hercailiklerine de artık alışılmıştı. "Türkiyenin gösterdiği muhabbete aynı. eda ile mukabele eden" Nuri Saidin Suriyeden ümidini kestikten sonra petrol borularım Türkiyeden geçirmesi gerekirken, kafasını Akabe ve Basra Limanlarına petrol akıtmak gibi gayrı iktisadi projelerle yormasına omuz silkilebilirdi. Ama şu İran ve Pakistânda esen son rüzgârlara ne demeliydi? Bağdat Paktım sevmese de, Amerika dolayısıyla, bilvasıta dost olan Melik hazretleri Suudun en mühim devlet işlerini Nasır hayranı kardeşi Emir Faysala bırakarak haremine çekilmesine ne buyrulmalıydı? Münasebetlerimizin "Karşılıklı büyük bir İtimat ve muhabbete dayandığı" İran, gittikçe Batı cephesinden uzaklaşıp nötralizme kaymaya başlamıştı. Kruçef'in son nutkunda. Bağdat Paktı memleketleri arasında İrana hususi bir muamele yapması sebepsiz değildi. Kruçef, Sovyet Rusyanin en ufak tecavüz emeli beslemediğine İranın kafi kanaat getirdiğini bildirmekteydi! Böyle bir lâfın gelişigüzel söylenmiyeceği muhakkaktı. Kruçef,'in mutlaka bir bildiği vardı. Şahın Moskova ziyaretinden sonra Amerikanın üs taleplerine İranın sistematik bir şekilde hayır demesi .son derece manidardı. O halde Rus ların iyi niyetlerine inanan bir İranın, komünist ilerlemesine «karsı kurulan Bağdat Paktını ciddiye alabilmesine imkân var mıydı? Komünist tehlikesine inanmadığına, göre, talihsiz Pakt, İran için sadece dolar basan bir banka haline gelmiyor muydu? Ankara Konferansında, İran Başbakanının esas itibariyle yardım mevzuu üzerinde durması da, bu görüşü teyid etmekteydi İran, zaten Ruslarla olan ticarî ve iktisadî münasebetlerini gittikçe geliştirmekteydi. Yakında acıkca Rus yardımı almasına şaşmamalıydı. Gerçi kalben yaralı Şahı, bu tehlikeli yoldan döndürmek için Ike, Mayısta Beyaz Saraya davet etmişti. Ama atı alanın Üsküdârı geçtiğine inanmak için çok emare mevcuttu. Bu durumda Bağdat Paktı üyesi de olsa, fiilen nötralizme kayma temayülleri gösteren bir İranla, Cumhuriyet Hükümeti "Karşılıklı büyük bir itimad ve muhabbete dayanan" münasebetletrini devam ettirebilecek miydi? Siyaseti bugünden yarım görmek şeklinde anlayanlar şimdiden bu suale bir cevap bulmaya çalışıyorlardı.

Büyük muhabbet ve itimatla bağlandığımız diğer bir memleket de Pakistandı. Pakistan da Türkiye gibi Batıyla beraber olmayı, dış siyâsetinin temel prensibi yapmıştı. Buna rağmen Başbakan Firuz han, Keşmir meselesinde, arzu ettiği desteği bulmazsa, Pakistanın nötralizme kayacağını açıkça söylemekten çekinmiyordu. Bu tehdidin aslı olsun olmasın, demek ki büyük dost Pakistan için Keşmir işi. Komünist tehlikesinden çok daha mühimdi!. En çok güvenilen dağların bukalemun mizacına sahip olmasını anlamak doğrusu çok güçtü. ' Türkiyenin de bir Kıbrıs meselesi vardı. Ama hiç bir zaman "Kıbrısı bana vermezsiniz allahaısmarladık" demeyi düşünmüyordu'. En çok güvendiğimiz Pakistan bu hafifliği gösterirse, muhabbet ve itimaddan bahsetmek mümkün olur muydu? İran. Irak ve Pakistan ayrı ayrı türküler çağırdığı müddetçe, Bağdat Paktını kim ciddiye almaya cesaret edebilirdi? Müslüman kardeşlerimizi B.M.M. nde iltifatlara garkeden Dışişleri Bakanının kanaatlerinin isabetli olduğuna bu durumda inanmak mümkün müydü? Hiç şüphe yok müslüman kardeşlerle aramızda, din büyüklerine hakareti cezalandıran kanun tasarısının dolduramıyacağı bir karlı dağ mevcuttu.

Bu yetmiyormuş gibi, bu haftanın başında, Amerikanın bir numaralı müttefiki Kral Suud, en mühim meşguliyetlerim Nasır hayranı. kardeşi Emir Faysala devrediyordu! Eh bunu da Ortaçağ sultanlarından medet uman Amerikalılar düşünsünlerdi...

Dışişleri Bakanlığı binası
*Etrafa kulak verir misiniz**

İNANMAZLAR YA, CİHAD BABAN!

Hür P. nin başyazarı Cihad Baban dertli görünüyor. Yeni Gün. gazetesindeki sütununda acı acı şikâyetten kendisini alamamış. "Yazdığımız bunca makalelere, neşrettiğimiz tamimlere ve parti ileri selenlerinin beyanlarına rağmen" diyor, kimseyi inandıramıyoruz! O gazeteciye çatıyor, Ötekine makale ithaf ediyor, açık mektup neşrediyor, meçhul kimseleri haşlıyor.

Dertli Olan yalnız Cihad Baban değil. Hiç kimseyi inandıramamak Yeni Gün gazetesinin ateşli ve dehşetli bütün erkânını da öylesine sinirlendirmiş ki sızlamak, hattâ haykırmak bir yana, ağız bozmaktan dahi kendilerini alamıyorlar. Dalkavuklar, katibeler, kancıklar, maşalar, rezilane isnatlar, namussuzlar.. Bunlar, kelimesi kelimesine, "fikir partisi" etiketini kendi kendisine pek yakıştıran Hür. P. nin resmi organı Yeni Günün "seviyeli münaşaka" edebiyatıdır

Evet, artık hiç kimse İnanmıyor ve inandıramamak asap bozuyor. Ama, inanmazlar ya, Cihad Baban. inanmazlar ya.. Niçin inansınlar, kime inansınlar? Bir parti ki, Genel Başkanı seçim gecesi C.H.P. merkezine gider, en azından on kişi önünde "Ah, biz hata ettik. Paşam, biz Nadir Nadinin tavsiyesine uyup seçimlere girmeyecek, sizi destekleyecektik, siz de altı ay içinde rejim meselelerini halledecektiniz, bu çıkmazdan kurtulup gidecektik" der, sonra o parti "C.H.P. İş birliği müzakerelerinde bizi aldattı, sipsivri ortada baraktı" diye' tebliğ çıkarır ;buna kimse inanmaz. Bir parti ki, en selâhiyetli ağızları vasıtasıyla "Biz C.M.P. ile birleşmeyi düşünmedik" der, sonra hem C.M.P. li, hem bizzat Hür. P. li şahsiyetler çıkar bunun düşünüldüğü yer ve zaman zikrederek, teması yapanların isimlerini açıklayarak bildirir; buna kimse inanmaz. Bir parti ki, bütün partilere karşı saygı duyduğunu' ileri sürer sonra resmi organı "Hür P. diğer partiler gibi korku, menfaat, şahsi kayırma gibi unsurların birarada tuttuğu gayrı mütecanis bir insan kalabalığı değildir" diye yazar; buna kimse inanmaz. Bir parti ki, resmen "Genel İdare Kurulu azaları arasında ihtilâf yoktur" açıklamasını yanar, sonra bu kurulun azası Feridun Ergin Hür. P. nin müstakbel çalışma metodunu çizerken Komünist Partinin Rusyada nasıl muvaffak olduğunu misal gösterecek kadar pusulayı şaşırmış meşhur "aydın lider"i sert şekilde hiza.. ya çağırır; buna kimse İnanmaz. Hür P. de ihtilaf yoktur! , İçinde ihtilaf bulunmayan Hür. P. nin bazı ileri gelenleri ayni partinin Ankara İl Başkanı aleyhinde gazetelere İsnat uçururlar ve Ankara İl Başkanı istişarî kongrede çıkar der ki: "Savcılık vasıtasıyla bu haberi gazeteye uçuranları tesbit ettirebilirdim ama ya bunlar şimdi aramızda bulunan, ellerini siktiğimiz insanlarsa.. Ya onlarla yanyana oturuyor, gözgöze geliyorsak.. Ayıp değil midir?"

İnanmazlar ya, Cihad Baban, inanmazlar ya.. Hattâ Cihad Babana da inanmazlar. O Cihad Baban ki 80 Mart günü şunları yazar: "İnkılâpçı oldukları halde Münip Hayri'yi destekleyen, Millet Partisi kapatıldığı zaman ses çıkarmayan D.P. iktidarının hile ile iş başına gel diğini iddia ettikleri halde beş ay tahkikat istemeyip kendi aleyhlerin, de tahkikat açıldıktan sonra, İstida veren, seçim mazbataları iptal edilir korkusu ile Meclis açıldıktan sonra ağızlarını açmayan insanların bir araya gelmesiyle kurulan bir partinin yarın bugünkü D.P. ye rahmet okutmayacağını kim iddia edebilir?..."

Sonra, ayni Cihad Baban 23 Mart günü "Yeni Gün bu neşriyatıyla Halk Partisini istihdaf etmemektedir" der ve ister ki herkes kendisine inansın. Bunun insafa sığar yeri var mıdır? İnandırmak isteyenler inanılacak şeyler söylemekle mükellef değiller midir?

Bir Hür. P. ki bundan sadece bir yıl evvel, geçen bütçe müzakereleri sırasında İsmet İnönü Başbakanın kendisine uzattığı eli Sıkınca "İsmet İnönü hapiste olan bir vakının kurtarmak için Bahar Havasını kabul etti" diye tebliğ neşreder. İsmet İnönü, bu! Tarihin içinde bulunan bir adam.. Bu adam, bir yakınını hapisten kurtarmak için Bahar Havası kabul edecek! Hür P. ister ki herkes, buna inansın. Aradan bir sene geçer. İki tanesi hariç, Hür. P nin bütün milletvekilleri teşrii masuniyetlerini kaybederler. Üzerlerinde teşrii masuniyet zırhı varken haklarında açılan ve devre sonuna bırakılan davaların hepsi başlarına yıkılır. Davası olanlar birağızdan "Bahar Havası" diye haykırmaya koyulurlar. Şimdi, Hür. P. ister ki kendisinin bir şene evvel batırma gelen, bugün hiç kimsenin hatırına gelmesin. Üstelik, öteki İsmet İnönüdür, bunlar... Bunlar İsmet İnönü değildir İnanılacak şey midir, bu?

Bir güzel hareket olan "İspat hakkı hareketi"nin, üç sene içinde vasıl olduğu noktayı hüzünle ye ibretle seyretmemek imkânsız. Basın, o hareket kadar pek az hareketi öylesine hararetle tutmuştur. Yazık! Hür. P. -kendi tabirleriyle- aydın liderlerin veya lider aydınların bir teşekkülü ne hale sokabileceklerinin, alaturka kurnazlığın insanları da, partileri de nasıl ufaladığının misali olarak daima hatırlanacaktır. Ortaya çıkan hakikat şudur: Otuz kişi bir araya gelince, bir parti meydana gelmiyor. Hür P. nin kısa tarihine şöyle bir bakınız. Daima, doğru olmayan şeylere, sırf kendisi söylüyor diye inanılmasını istemiş ve tabii hiç kimse inanmamıştır. Kullandığı metodlar hiç bir zaman takdir edilecek metodlar olmamıştır. İbrahim Öktemle Turan Güneşin "İnönü Cumhurbaşkanı olmak istedi, onun için uyuşamadık" kampanyasını hatırlıyor musunuz? "Bahar Havası, C.H.P. nin D.P. ye teslimidir" propagandasını unuttunuz mu? "İşbirliğini asıl D. P. değil, C.H.P. bozdu" teranesi devam etmiyor mu? Bunları söyle, arkadan, görülmemiş bir soğukkanlılıkla ellerini açıp sor: Canım, neden İnanmıyorsunuz ?

İnanmazlar Cihad Baban, inanmazlar. 'Siz, serbest basının şampiyonu olacaksınız, sonra aydın liderleriniz veya lider aydınlarınız Vatan gazetesine Ankara muhabirini şikâyet edecekler.. Siz, "biz herşeyi herkesten iyi biliriz" diyeceksiniz, sonra aydın liderleriniz Veya lider aydınlarınız devrilmedik çam bırakmayacaklar.. Hem, siz neden herşeyi herkesten iyi bilecek siniz, lütfen söyler misiniz? Siz, "biz fikir partisiyiz" diyeceksiniz, sonra aydın liderleriniz veya lider aydınlarınız rakiplerini "icap. ederse mucurları isimleri ve resimleri ile teshir ederek temizlik ameliyesine girişeceğiz" diye tehdit edecekler.. Siz, "biz 'politikaya özü sözü doğru olmayı getiriyoruz" diyeceksiniz, sonra koca Genel Başkanınız yüzyüze söylediklerinin tamamile aksinin altına imzasını basacak. Hayır, Cihad Baban, inanmazlar.

İnanmadılar da...

Politikacılar

"Seni bırakmam!"

(Kapaktaki politikacı)

Bu haftanın sonunda Yozgatta, pek çok Yozgatlı, kendilerine tanınan imtiyazdan önümüzdeki pazartesi günü de istifade etmeye hazırlanıyordu. Doğrusu istenilirse bu, kelimenin tam manasıyla Yozgatlılara tanınan bir imtiyaz değildi. Ama faydalanmak için mutlaka Orta Anadolunun bu sert iklimli beldesine gitmek lâzımdı. İmtiyaz, meşhur "Gaziantep hâdiseleri"ni örten perdeyi kaldırıp altına bakabilme imtiyazıydı. Bu hâdiselerin esrarını açıklama hakkı henüz kimseye verilmemişti; fakat Yozgatta iseniz hâdise sanıklarının duruşmasına gidebilir, duruşmayı takip edebilir, savcının iddiasını dinleyebilirdiniz. Böylece, meselenin mahiyetini öğrenebilirdiniz. Ancak, bunu yazamazdınız. Zira duruşmalar alem cereyan ediyordu, ama neşir yasağı vardı! Öğrendiklerinizi başkalarına basın yoluyla duyurmaya hakkınız yoktu.

Bu imtiyazdan istifade imkânını kaçırmak istemeyen Yozgatlılar, başlarında şöhretli lokantacı Hacı Ozan -bu genç ve sempatik Yozgatlı şimdiden Gaziantebin şerefli tarihine geçmişti- önümüzdeki Pazartesi günü Ağır Ceza mahkemesinin salonlarını dolduracaklardı. O gün orada, "Gaziantep sanıkları", yani tam 79 Gaziantepli Hükümetin ve Adliyenin manevi şahsiyetini tahkir suçundan ilk defa olarak muhakeme edileceklerdi. Bunların ekserisinin Asliye mahkemesinde devam eden bir davası daha vardı. O davada kendilerini isnat olunan suç, Toplantı ve Gösteri Yürüşleri Kanununa muhalefetti. Aralarından kırk tanesi o suçtan dolayı tevkif .edilerek 140 gün hapis yatmış ve ancak bir Bahar Havasın estiği gün. Asliye hakimi tarafından tahliye edilmişti. "Gaziantep sanıkları"na Ağır Cezada bir seneden beş seneye kadar. Asliyede ise altı ay hapis cazası isteniliyordu.

Ama "Gaziantep sanıkları" bu hafta bunu düşünmüyorlardı. 140 günlük bir ayrılıktan sonra, ailelerine, sevdiklerine kavuşmuşlardı. Bu hafta hepsi, evlerinde hasret dindirdiler.-

Uçaktan inen yolcu

Bu arada, geçen haftanın başında Salı akşamı Yeşilköy meydanına Türk Hava Yollarının bir uçağı indi. Saat ondu. Vaktin bir hayli geç ve havanın vağıslı olmasına rağmen, terminal binasının önünde mühimce bir kalabalık ver almış, bekliyordu. Uçâk piste konun, terminale doğru döndükten sonra kalabalıkta bir kaynaşma oldu. Foto muhabirleri, gazeteciler uçağın açılan kapısına doğru yürüdüler Kapıda önce bir hostesi onun arkasında da uzun boylu, esmer, yakışıklı ve gençten biri göründü. Genç adam gülüyor mu, yoksa ağlıyor mu belli değildi. Peşpesine flâşlar yandı, söndü. Sonra:

"— Babacığım" diye haykıran bir ses duyuldu.

Dört yaslarında kadar temiz ve İtinalı giyinmiş, son derece sevimli bir kız çocuk kalabalığın arasından sıyrıldı ve merdivenleri inmekte o-

Hakim Avni Güneş

Hasret kavuşturan!

lan genç adamın bacaklarına sarıldı. Adam, bir anda küçük kızı kucağına aldı ve bağrına , bastı. Hazır bulunanların hemen hepsi ağlıyordu. Küçük kız, başım babasının göğsüne dayamış:

"— Baba, bugün Cumhuriyette, bir de başka gazetede resmin çıktı, gördür mü?" diyordu.

Karşılayıcılar genç adamın boynuna sarıldılar, onu yanaklarından, gözlerinden öptüler, tekrar tekrar geçmiş olsun, geçmiş olsun!" dediler.

Genç adam, kucağındaki küçük kızı yere bırakıp kendisini karşılamaya gelenlerle konuşmaya başlarken küçük kızın birden babasının bacaklarına atılıp "Babacığım, seni bırakmam, tayyare tekrar geri götürür" diye ağlaması, baba kızın etrafını saranları bir defa daha göz yaşlan içinde bıraktı.

Uçaktan inen yolcu "Gaziantep sanıkları'ndan Ali İhsan Göğüştü. Genç gazeteci, C. H. P. nin genç adayı, Demokrasiye inanmış bir neslin genç temsilcisi kızı Zeynebine ka vuşmuş olmanın heyecanı içindeydi. Yozgat hapishanesinden kurtulduğunun ertesi günü, Ankara üzerinden uçakla İstanbula koşmuştu.

Bir serencam

Ali İhsan Göğüs Gaziantepliydi. 1924 senesinde Kalealtı semtinde, Handaniye camiinin karşısındaki, o zaman Gaziantebin en büyük ve en güzel evi olan binada dünyaya gelmişti. Kâhyazadeler diye anılan ailesinin, Gaziantep tarihinin dörtyüzelli senelik derinliklerine kadar giden bir mazisi vardı. Soyadı kanununun çıkması ile ailenin en büyüğü Ahmet Muhtar Bey, Göğüs soyadını almıştı, Ali İhsan daha iki buçuk yaşındayken, babasını kaybetmişti. Geriye ikisi erkek, biri kız üç çocuk ve fedakâr bir dul kadın kalmıştı. Babalarının kaybıyla beraber ıstıraplı ve meşakkatli seneler de başlamıştı.. Evlerini satmışlar, dedelerinden kalma Yukarı Güneyse, adlı köyün geliri ile kıtkanaat geçinmeye başlamışlardı. Anneleri, büyük bir gayretle bütün çocuklarının okuması için elinden geleni yapmıştı. Ali İhsanın ağabeylerinden Gündoğ du Sanat Okulunda yetişmiş, sonra da Gaziantepte kitapçılık ve gazetecilikle uğraşmaya başlamıştı. İbrahim Oğuz ise tıbbiyeyi bitirmiş, doktor çıkarak Gaziantepteki İşçi Sigortaları , Hastahanesine gelmiş, sertabib olmuştu. En küçük ' kardeşleri olan kız ise bir tüccarla evlenmiş., ve Malatyaya gitmişti. ...

Türkiyede ne zaman bir hürriyet mücadelesi başlamışsa. Göğüs ailesinden bir ferdi bu mücadelenin içinde bulmak mümkündü. Ali İhsanın amcası Hüseyin Cemil Kethüdazade, Gaziantebin İngilizler tarafından iş--ali sırasında Mısıra sürgün gönderilmişti. İki sene kaldığı tonlama kampında muvakkat bir zaman için göklerini kaybetmişti. Anavatana döndükten sonra Gaziantepte Serbest Fırkayı kurmuştu Diğer amcası Ahmet Muhtar Kethüdazade İttihat ve Terakkinin Bakır köy ve Fatih Kâtibi mesullüklerinde bulunmuştu. Birinci Dünya Harbi, sırasında İaşe Komisyonunda çalıştığı halde, Osmanlı İmparatorluğunun çökmesinden sonra Gaziantebe, sır-

tında yırtık bir gömlek ve ayağında eski bir çarıkla dönmüştü. Fransızlar Gaziantebi İngilizlerden devir aldıkları zaman. Müdafaai Hukuk cemiyetini kuranların başına geçmişti. Birçokları için servet kazanma yolu olan siyaset, Görüşler için aksine, varlıklarım kaybetme vasıtası olmuştu. Böylece, Ali İhsan samimi politikacılığı ve hürriyetseverliği. atalarından tevarüs ediyordu.

Ali İhsan ilk ve orta tahsilini Gaziantepte yapmıştı. Daha sonra İstanbula, Kabataş Erkek Lisesine gelmiş ve müteakiben Edebiyat Fakültesinden mezun olmuştu: Üniversitede iken ilk bağımsız gençlik teşekkülü olan Millî Türk Talebe Birliğinin kurucuları arasında yer almıştı. Dört sene bu cemiyette iyi bir idareci olarak vazife görmüştü. Talebeliği sırasında sporla alâkası, iyi bir seyirci ve koyu bir Fenerbahçeli olmaktan öteye gitmemişti. O. kendisini daha ziyade okumağa veriyordu. Daha sonra Ali İhsanı, İstanbul Gazeteciler Sendikası kurucuları arasında da görüyoruz.

Gazeteci Ali İhsan

Ali İhsan, basın hayatına 1947 de Gaziantepte "Güney Postası" gazetesinde atıldı, İlk mücadele ve polemik yazıları orada neşredildi. 1949 da Âli Naci Karacanın Tan gazetesine muhabir olarak girdi. Karacanın teşvikiyle kısa bir zamanda muhabirlikten yazı işleri müdürlüğüne atladı. Mesleğine delicesine tutkundu. Hazırladığı gazetenin ilk makina provalarını tashih etmeden onu evine, yatmağa gittiğini gören olmamıştır. Ali İhsan 1950 seçimleri sırasında Karakösede yedek subaylığını yaptı, askerden dönüşte- de sırasıyla Milliyette, Türk Haberler Ajansında, nihayet Dünyada yazı işleri müdürü olarak çalıştı. 1951 de Türkiyenin tanınmış zenginlerinden Veli Alemdarın daha Edebiyat Fakültesinde talebe iken tanıştığı kızı Nezahat Alemdarla evlendi. Kayınpederinin bütün ısrarlarına rağmen, pek meşakkatli ve nankör bir meslek olan gazeteciliği bırakmağa yanaşmayıp yolunda devam etti. İstanbuldaki 310 daireli maruf Veli Alemdar Hanı zeytinyağı ve sabun fabrikaları ile uğraşmayı, başının üzerinde her an Demoklesin kılıcı gibi asılı duran gazetecilik mesleğiyle değişmedi. Hem de. Dünya gibi -tabii o zamanlar- sert bir muhalefet yapan ğaz'ete•si her türlü mücadele içindeyken... Rahatı ve huzuru seçip köşesine, çekilmedi. Dünyaya 1952 de girmişti. 1953 de kızı Zeynep doğdu Pek âlâ iddia edilebilirdi ki Ali İhsan, kızı ile Dünyayı aynı derecede severdi. Her ikisine ' de son derece düşkündü. Zeynebin doğum günü. kendisine telefon etmişler "Karın sezeryan ameliyatı olacak muhakkak gel" demişlerdi. Fakat Ali İhsan o gece nöbetçi olduğu için Dünyayı bırâkamamıştı Gazeteci Ali İhsan o derecede itimâda lâyık ve o nisbette mesuliyet duygusu, olan bir insandı. Ona sırtım dayayan gazete patronu, endişe denen duygudan azade kalırdı. Dünyanın yazı işleri müdürü olarak aleyhine açılmış bulunan davaların sayısını kendisi bile şaşırmıştı. Ona her çarşamba günü, basın davalarına bakan İstanbul Onuncu Asliye Ceza Mahkemesinde rastlamak mümkündü. Dansöz Özcan Tekgül ile Ali İhsan bu mahkemenin gediklileri olmuşlardı ve her çarşamba muhakkak orada buluşurlardı. Birinin suçu müstehcen resim çektirmek ve dans etmek, diğerininki ise hakikatleri aydınlığa çıkartmaktı. 1950 den önce üç ava mahkûm olmuş, fakat umumi aftan istifade etmişti. Ethem Menderesin İçişleri Bakanlığı sırasında da. bakanın rızası ile açılan neşren hakaret davasında bir seneye mahkûm olmuşsa da sonradan bu kararı temyiz bozmuş ve Ali İhsan beraat etmişti.

Tahliye edilen Göğüş tebrik ediliyor
Ya hürriyetlerimize indirilen darbeler?

Nezahat - Zeynep Göğüş
Acı günlerin sonu mu?

Günün birinde Ali İhsan Dünya gazetesinden, hani şu en azından kızı Zeynep- kadar sevdiği, tam beş senesini verdiği ve tirajını o tarihlerde 50 binin üstüne çıkardığı Dünya gazetesinden ayrılıverdi. Patronları ile arasında derin bir fikir ve görüş ihtilâfı doğmuştu. Ama Ali İhsan gibi bir gazeteci için Babıâlide iş bulmak gayet kolaydı. Nitekim aradan on gün geçmeden, 1957 nisanında, daha mühim bir vazifeye, Cumhuriyetin yazı işleri müdürlüğüne getirildi. Ali İhsan Cumhuriyet gibi oturmuş ve muhafazakâr bir gazetede dahi şahsiyetini gösterdi.

Siyaset yollarında

Cumhuriyet gazetesinde çalışırken, günün birinde bir ziyaretçi kendisini aradı. Bu, Gaziantepli avukatlardan Orhan Barlastı. Orhan Barlıs partili değildi ama, Gaziantepte genç C. H. P. lilerin iş başına geçmesine ön ayak olmuştu. Seçimlerde Ali İhsanın adaylığını koymasını istiyordu. Gaziantepteki gençlerden müteşekkil idealistler grubu Ali İhsanı aralarına' alacaklardı. İlhami Sançar, Turhan Feyzioğlu, Gaziantebin kuvvetli adamı 'Cemil Sait Barlas, İl Başkanı Osman Bilen de, Ali. İhsanın adaylığını destekleyeceklerdi. Ali İhsan düşündü. Kazanmak da, kaybetmek de vardı. Ama madem ki böyle bir teveccühe lâyık görülmüştü, iki sık da kendisi için aynı derecede şerefti. Esasen Ali İhsan

milletvekilliğini, uğrunda mücadeleyi kabul ettiği memlekete hizmet için, daha kuvvetli bir vasıta olarak görüyordu. Yoklamaya üç gün kala Gaziantebe gitti.

Fakat hareketinden evvel dürüst davranmayı tercih etti. Cemil Sait Barlas, Ali İhsanın patronu Nadir Nadiyi gördü ve kendisinden, hayli eğlenceli bir konuşmayla müsaade aldı. Yazı işleri müdürü aday olabilirdi. Ancak Ali İhsan Göğüş, yoklamayı bir rey farkla mahalli adaylar önünde kaybetti. GaziantepIe münasebetleri senelerdir kesikti. Üç gün ise su gibi akıp gitmişti. Gazianteplı gençler Genel Merkeze müracaat ettiler. Gençlerin başında il başkanı Osman Bilen vardı. Genel Merkezden Göğüşe evvelâ Urfa adaylığı teklif edildi. C.H.P Urfada, Gaziantep'te olduğu kadar kuvvetliydi. Mutlaka kazanacaklardı. Nitekim kazandılar-. Fakat Ali İhsan şiddetle reddetti. Madem ki Gaziantepliydi, ancak Gaziantep milletvekili olarak Meclise girebilirdi. Mesele milletvekili olmak değildi. Mesele bir zihniyet meselesiydi. Genel Merkez Gaziantepli gençlerin ve Ali İhsanın ısrarı karşısında grene gazeteciyi kendi kontenjanından Gaziantep adayı gösterdi.

Sonra, mücadele başladı. Bu, sert bir mücadele oldu. 1954 seçimlerinde D. P. rakibini 26 bin oy geçmişti. Fakat ilk çatışmalar gösterdi ki bu sefer C. H. P. 25 bin oyu kapadığı gibi," muhtemelen öne dahi atlamıştır. Bütün adaylar paçaları sıvadılar ve yollara döküldüler. Geceleri Ali İhsan Göğüs, tıpkı öteki arkadaşları gibi, siyah gür saçları ve yüzü tozdan bir fırın işçisi gibi bembeyaz şehre dönüyordu. Hava gittikçe kızıştı. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa rağmen iki taraf her akşam Gaziantepte kuvvet gösterileri yapıyordu. Nefret, kin ve gerginlik mütemadiyen artıyordu. Mücadele kıyasıyaydı. Vaziyete hakim bir Emniyet müdürü, Demokratların şikâyeti üzerine bir gecede bakanlık emrine alınmıştı. Vekili, selefinin akibetini unutamıyor ve ona göre davranıyordu. Seçimlere iste bu hava içinde gidildi. O gece sabaha karşı saat ikide C.H.P liler seçimleri kazandıkları iddiasındaydılar. D.P. il merkezinin ışıkları sönmüştü. Halkçılar bayram yapıyorlardı.

Mahpushane çeşmesi

Aradan bir hafta geçti. Adana Cezaevinin üst katındaki, üç tarafı duvar, ön tarafı ise demir parmaklıklarla çevrili büyük bir koğuşta 83 mevkuf oturmuş, bir hoparlörden akseden sesleri dinliyordu. Vakit öğleden sonraydı. Hoparlör, Türkiye B.M.M. nin, onbirinci devresinin başlaması münasebetiyle radyoyla naklen yapılan yayını veriyordu. 33 mevkuf yayını. Adana Cezaevindeki bin kadar mahkûmdan apayrı bir dikkat ve alâka ile takip ediyordu. B.M.M de yem milletvekilleri yemin ediyorlardı. Yapılan merasimde milletvekilleri, evvelâ intihap dairelerine ve sonra da isimlerine göre alfabetik sıra ile kürsüye çıkıyorlar, mutad formülü tekrarlıyorlardı. Eskişehir arkada kalıp sıra Gaziantebe gelince 33 mevkufun heyecanı son haddine vardı. Gaziantep milletvekillerinden Ekrem Cenanı, İhsan Dai, Bahadır Dülger v.s. nin yeminleri sırasında, 33 mevkuftan bir tanesi yaşaran gözlerini arkadaşlarından saklamak gayretiyle, yüzünü avuçları içine gömmüştü. Bu genç, yakışıklı, fakat yorgunluk ve' bitkinlikten benzi sararmış, avurtları çökmüş Ali İhsan Göğüstü. Seçimlerden iki gün sonra, 29 Ekim bayramında neşri yasak olan meşhur 'Gaziantep hâdiseleri' cereyan etmişti.

Ali İhsan bir yıla mahkûm olduğu dâvada
Temyizin temizlediği dâva

O gün, Ali İhsan ve 32 arkadaşı teker teker toplanıp şehre üç kilometre ötedeki askeri kışlada nezaret altına alınıyorlardı. Orada iki gün nezaret altında kalıyorlar. İhtilattan. men ediliyorlardı. Abdesthaneye dahi süngülü jandarmaların nezaretinde gidip geliyorlardı. 1 Aralık günü sabaha karşı saat 01 de Gaziantep Nöbetçi Sulh Ceza mahkemesinde, haklarında tevkif kararı çıkartılıyordu. Onbeş dakika sonra da, suçlarının ne olduğunu dahi bilmeden, çift sıralı 3Üngülü jandarmaların nezaretinde, hiç kimsenin haberi yokken iki askeri GMC'ye bindiriliyor ve adeta -azrıaille yarış edercesine bir süratle Adanaya sevk ediliyorlardı. 33 mevkuf, Adana Cezaevinin diğer mahkûmlardan tecrid edilmiş bir koğuşunda onüç gün kaldılar. Bu arada, Ankarada tevkif edilen Cemil Sait Barlas da kendilerine iltihak etti. Sanıklar, onüç gün sonra otobüsle Yozgat Cezaevine nakledildiler; •

Unutulmayacak günler

Geçen haftanın başında Yeşilköye konan uçaktan inen yolcu, kucağında çocuğu evine dönerken arkada kalan günleri gözünün önüne getirdi ve hâdiseler bir sinema şeridi gibi akıp gitti. Cezaevinde tam 140 gün kalmışlardı. Yozgatta kendilerine ayrı bir koğuş verilmişti Buraya "siyasî koğuş"" adını takmışlardı. Yemeklerini kendileri pişiriyorlârdı. Münavebe ile, dörder kişilik takımlar halinde aşçılık yapıyorlardı. Mutfak levazımını, iyi kötü Yozgat Cezaevi Müdüriyeti temin etmişti. Ancak, beceriksizliği dolayısı ile Ali İhsan alıcılıktan muaf tutulmuştu. Salı, Perşembe ve Cumartesi günleri ziyaretcileriyle görüştürülüyorlardı. Eşi ve kızı bir defa Adanada, bir defa da Yozgatta Ali İhsanı ziyarete gelmişlerdi. Sanıklar vakitlerinin çoğunu koğuşta veya bahçede volta atmakla, kitap okumakla, konuşmakla veya bahçe bellemek, mektup yazmakla geçiniyorlardı. Ali İhsan o kasvetli günlerde 73 kitap okumuş, 280 mektup, sayısız telgraf almış ve bunlara cevap vermişti. Yozgatlılar da ellerinden gelen hiçbirşeyi. siyasî koğuş sakinlerinden esirgememişlerdi. Hele Hacı Ozan isimli genç Yozgatlı lokantacıya, Gaziantep sanıkları ömürleri boyunca minnettar kalacaklardı. Tıknaz ve sempatik bir adam olan Hacı Ozan, adeta dünyanın geriye kalan kısmı ile siyasî koğuş arasında rabıta teşkil ediyordu. Saat kayışından kazağa kadar, mevkufların her türlü ihtiyaçlarını karşılamak için çırpınmış durmuştu.

Siyasî koğuşun en ihtiyarı yetmiş yaşında, dokuz, çocuk ve bir sürü torun sahibi Hasan Şahindi. Yarım metre önünü göremiyen bu zavallı ak saçlı, fiziki yapısı ile kabili telif olmayan bir itham altındaydı. Koğuşun en genci onsekiz. yaşındaki Mehmet Soylak adındaki sobacıydı. Mehmet Soylak, siyasî koğu-

Sanıklar tahliyeden sonra Antep yolunda
"Yol *göründü ey gaziler garip serime...*"

şun sobasını yakıp çatmak işini ehliyetle idare ediyordu. Sanıklara yurdun her tarafından yüzlerce kitap gelmişti. Bu kitaplarla adeta bir kütüphane teşkil etmişlerdi. Siyasi. koğuşun eğlence ve neşe kaynağı, kırkbeş yaşındaki Mehmet Uğurdu. Anlattığı Nasreddin Hoca fıkraları ile şöhret yapmıştı. 140 gün zarfında anlattığı hikâyelerden hiçbirini tekrârlamamıştı. Her gün, en aşağı iki hikâye anlatıyordu. İktisatçı Osman Bilen, Cezaevinin berberinden bağlama çalmasını öğrenmişti. Avukat Cemil Cahit Güzel - bey, Sophia Loren'e âşıktı. Elli yaşındaki Cemil Cahit Güzelbey, bir mecmuanın kapağından kopardığı sehhar İtalyan film yıldızının portresini ranzasının başucuna raptiyelemişti. Cezaevini terk ederken de çilekeş sevgilisinin resmini itina ile dengine yerleştirmeği ihmal etmemişti. Gaziantebin eski Belediye Başkanı Nail Bilen hapishane hayatına en iyi intibak edendi. Kırksekiz yaşındaki Nail Bilen, başında bere, elinde bir kitap, sırt üstü ranzasına Uzanır, saatlerce öyle kalırdı,

Koğuşta en çok, yumurta yenirdi. Hele Ali İhsan, koğuşun namlı yumurtacısı olup çıkmıştı. Her sabah en azından iki çiğ yumurtanın sarısını yutmadan edemezdi.

Gaziantep sanıklarının en büyük dertleri, hürriyetsizlikten sonra soğuklardı. 33 yıllık harap Cezaevi, İttihat ve Terakki zamanında İstanbulda hamal kâhyalığı yapmış bir vali tarafından inşa ettirilmişti. İstanbuldaki Hisarları andırıyordu. Taban ve tavan tahta olmasına rağmen, müthiş soğuk ölüyordu. 1400 rakımlı Yozgat, zaten iklimi sert bir şehirdi.

Siyasî koğuş sakinlerinin" dertlerinden biri de hamamsızlıktı. Meselâ Ali İhsan Göğüş bir defasında açıkta banyo yapmağa kalkışmış ve üşütmüştü de on gün ateşler içinde yatmıştı. Ondan sonra da bir daha yıkanmağa tövbe etmişti. Maamafih. Ali İhsan, çok oturmaktan ve hareketsizlikten olacak, seçimler sırasında verdiği kiloları fazlasıyla almış ve 74 kiloya- çıkmıştı.

Gaziantep sanıkları beraber yattıkları 140 gün zarfında adeta tek bir insan gibi hareket eder olmuşlardı. Herşeyleri -mukadderatları da dahil- öylesine birleşmişti. Birinin üzüntüsü veya sevinci hepsinin üzüntüsü veya sevinciydi. Çok zaman maneviyatları bozuluyordu. Hele bir keresinde B.M.M. kürsüsünden selâhiyetli bir ağız kendilerini komünistlikle itham ettiği zaman, gözlerinden yaş boşanmıştı. Fakat grubun basın müşaviri Ali İhsan. haberi veren gazeteleri gözlerden gizlemeğe muvaffak olmuştu. Zaten Ali İhsan böyle maneviyat bozucu haberleri arkadaşlarından hemen daima saklamıştı. Arkadaşlarına ancak, adeta milyarder Rockfeller'e hususi surette hazırlanan gazetelere benzeyenleri vermişti. •

'Gaziantep sanıkları", Cemil Sait Barlas ve onun peşinden tahliye edilen iki arkadaşından sonra bir ara 30 kişi kalmışlardı. Fakat Gaziântepten getirilen onüç kişiyle sayıları 43 e yükselmiştik Siyasî koğuş sakinlerinin suçlan aradan aylar geçtikten sonra belli olmuştu,

Yeni hayatın eşiğinde

Şimdi, kâbusun ilk kısmı bitmişti. Ali İhsan Göğüşün İstanbuldaki ailesinin yanına koştuğu günlerde öteki arkadaşları Gaziantebe dönüyorlar ve bir bayram havası' içinde. kahramanlar gibi karşılanıyorlardı- Ali İhsan Göğüş Cumhuriyetteki, i--ini ' kaybetmişti. Ama yeni bir iş bulması "işten bile değil"di. Diğerleri de işlerini bozuk bulmuşlardı. Kimi avukattı, müvekkilini kaybetmişti; kimi esnaftı, .müşterisini kaybetmişti; kimi tüccardı, ticaretini kaybetmişti.. Ne ganî! Hepsi, hemşehrilerinin kalbini fethetmişti ve bu, "siyasî envestisman" olarak da kazançla-' rın en büyüğüydü.

C. H. P. nin bir daha Gaziantepte seçim kaybedeceğini sanmak için pek saf olmak lâzımdı.' Su, demiri çelik yapmıştı.

Kıbrıs

Tâviz üstüne tâviz

Bu haftanın başında, silâhlı-çetecilerin tehdidi altında yaşayan Kıbrısta, asayişin hüküm sürdüğü bir memlekettekinden -daha- liberal bir toplantı ve yürüyüş kanunu vardı. Zira Vali Sir Hugh "Yunan Milli Bayramı" törenlerini mümkün kılmak için 1955 Nisanından beri yürürlükte olan fevkalâde tedbirleri yumuşatmakta mahzur görmemişti. Hatta! yakında toplantı ve gösterilerin tamamiyle serbest bırakılacağı söyleniyordu! EOKA'cıların bombalarının sokaklarda sık sık patladığı bir memlekette, liberal davranış rekorunu kıran bir idareye şaşmamak imkânsızdı. Bu kararın, EOKA'nın adâ Rumlarını nümayişe davet etmesin den sonra geldiğini bilmeyenler, belki de bombalara rağmen hürriyetlere hürmet gösteren bir idareyi hafif meşrep de bulsalar az çok takdir edebilirlerdi. Ne çare ki, liberal. Sir Hugh'un bu kararı, silâhlı kuvvete verilen bir tâvizden ibaret

ti. Zaten Kıbrıstaki İngiliz idaresi, anlayışla karşılaması gereken bir Türk nümayişini mavzerle susturmaya kalkışarak, ne dereceye kadar liberal .olduğunu göstermişti. Ne tuhaftır, Lefkoşede Türklerin yaptıkları nümayiş kanla bastırılırken, birkaç gün sonra Magosa Rumlarının nümayişi sadece coplarla dağıtılıyordu. Silâhsız nümayişçilere ateş açmaktan çekinmeyenler ve sekiz Türkü şehit edenler beraat ettirilirken, Lefkoşe özel mahkemesi haklı bir dâva için sesini yükseltenleri suçlu bulmaktaydı. Halbuki ayni anda azılı çeteciler serbest bırakılıyordu. Liberalizm gösterisinin silâha sarılanların lehine işlediğinde şüphe yoktu. Haklarım sulhçü yollarla aramaya çalışan Ada Türklerinin, karşılarında ateş püsküren mavzer ve zırhlı vasıtalar bulduktan sonra bu neticeye varmaması imkânsızdı. Liberalizmini- şiddet barometresine göre ayarlayan İngiliz idaresi de bunu çok iyi biliyordu. Bu sebeple gizli Türk teşkilâtı Volkanın kuvvetlenmemesi için acayip tedbirlere başvurmaktan bile çekinmiyordu. Meselâ Sir Hugh, geçen haftanın sonunda, adaya silâh taşınmasından korkarak. Türk hava yolları uçaklarının, Kıbrıstaki Türk acentası tarafından teslim alınmasını yasak ediyordu! Bu Karakuşi karara, Türk Dışişleri Bakanlığı elbette ki- lâzım gelen cevabı verecekti. Ama liberal valinin bu "Sürliberalizm" ine şaşmamak imkânsızdı.

Meşhur plân ne âlemde

Adada bu tek tarafla liberalizm gösterisi devam ederken, siyasî çevreler Vali Foot'un adıyla anılan meşhur İngiliz Plânının akıbetini merak etmekteydiler. Bir ara hemen tatbikata konulacağı sanılan plân, Ankara Konferansından sonra, rafa kaldırılmıştı. Bu Türkiye için geçici de olsa bir muvaffakiyetti; Ama İngilizleri kararlarından vazgeçirememiş, sadece plânı tehir ettirmeye muvaffak olmuştuk. Nitekim Ankara konferansı sırasında kimsenin vetosuna metelik vermiyeceğini söyleyen İngilizler, idarî muhtariyet fikrini Türkiye ve Yunanistana kabul ettirmek için uğraşıyorlardı. Resmen açıklandığına göre İngiltere ve ilgili memleketler arasında gizli müzakereler devam- etmekteydi. Taksini lâfının mucidi Lennox-Boyd, Avam Kamarasında üçlü bir konferans ihtimalinden söz açmaktaydı Gelgelelim Makarios. Kibrisin tek temsilcisi olduğunu tekrarlıyarak bu kapıyı kapamak istiyordu. Yunan Hükümetinin, üçlü konferansı kabul bile. etse, Makariosun' da temsil edilmesini isteyeceği muhakkaktı. Bilhassa yeni- seçimler arifesinde geçici Hükümetten, Makariosun tasvip etmiyeceği bir karar alması beklenemezdi. Meşhur Papazla-bir masaya oturmayı da Türk Hükümeti kabul etmiyordu. Bu sebeple, hiç değilse şimdilik üçlü konferansın toplanma şansları pek parlak gözükmüyordu. Herşeye rağmen Batı taraftarı olan Karamanlis, seçimleri -kaybederse işler daha da sarpa saracaktı. İyimser Vali Foot'un "Ankara ve Atina ziyaretlerinden sonra, Türk ve Yunan Hükümetlerinin, İngiltere ile olan ittifakları çerçevesinde Kıbrıs meselesine bir hal çaresi bulmayı samimî olarak istedikleri" kanaatini paylaşmaya imkan yoktu. Türk ve Yunan tezlerini uzlaştırmak imkânsızdı. Bütün mesele İngilterenin, iki tarafı uzlaştırmanın mümkün olmadığım tecrübeyle öğrendikten sonra, kendi planını tek başına sahneye koyup koymıyacağıydı. Başbakan MacMillan'ın sözlerine inanmak lâzım gelirse, İngiltere buna hazırdı. Geçen haftanın sonunda gazetecilerle yaptığı bir konuşmasında "Müzakerelerde bir netice elde edilmezse veya taraflardan biri bu müzakerelere yanaşmazsa, İngilterenin alacağı nihaî karar hakkında hiç bir mesuliyet yüklenmeyeceğini" söylüyordu Ama İngiliz Başbakanı "Bu müzakerelerde Kıbrıs» meselesinin • muhakkak bir hal çaresine bağlanacağını" düşünmekteydi. Bu hal çaresinin taksim olmayacağını da maalesef herkes biliyordu.

Sir Hugh Foot
Plândan ne haber ?

Hür.P.

Hazin akibet

Bu haftanın ortasında gazeteler, Hür. P. yi yeniden unutmaya başladılar. İki ciddi partinin, D.P. ile C. H. P. nin alâkası Hür. P. yi seçimlerden beri daldığı nisyanın içinden gün ışığına 'çıkartmıştı. İki hafta müddetle Hür P. siyasi aktüalite cüzdanında faaliyet değil de siyasî dedikodu zaviyesinden de olsa, yer aldı. Fakat haftanın sonunda dedikodulardan herkes bıktı, Hür. P. de bir siyasî faaliyet yapacak halde bulunmadığından tekrar karanlıklara gömüldü;

Hakikaten, parti denilince hatıra ocak çalışması, bucak çalışması, İlçe çalışması, İl çalışması, merkez çalışması geliyordu. Parti demek, insan demekti. Tabii bu ciddi partiler için böyleydi. Fakat Hür. P. denilince hiç kimsenin bir ocak kongresinin, bir bucak kongresinin, İlçe veya il kongresinin yapıldığını duyduğu yoktu. Bunun sebebi, böyle kongreleri yapacak bir topluluğun dahi Hür. P. de kalmamış olmasıydı. Nitekim vaziyetten haberdar olan idareciler kongrelere geçmeye yanaşmıyorlardı. Gayet iyi biliyorlardı ki bunlar- ya iki, ya üç kişi ile yapılacak, hattâ bazı yerlerde bu iki veya Uç kişi dahi bulunmayacaktı. Hakikaten Hür. P. particilik oynayan bir kaç kişinin Ankaradaki Menekşe sokakta toplanıp kendi kendilerine "biz söyleyiş, biz. böyleyiz, bizim üzerimize politikacı yoktur, neydi o bizim muhalefetimiz, neydi bizim o fikirlerimiz, memleket bize muhtaç, memleket bizi bekliyor, şeref bizim, zafer bizim" diye vakit geçirdikleri bir' teşekkül halindeydi. Zaten bu yüzdendir ki o zümre etrafında bir dedikodu" çıktı mı, Hür. P. nin ismi gazetelere geçiyor; dedikodudan bıkkınlık gelince Hür. P. nin ismi gazetelerden Biliniyordu.

Zaten düşünmek lâzımdı. Kendi tabirleriyle bir "koca parti". Memleketin siyasî hayatında rol oynamak istiyor. Hem ne rol? Bu partinin parlak fikirli mensupları düşünecekler, sadece kendi partilerinde değil, bütün memlekette lider rolü oynayacaklar. Öteki partiler, sadece o fikirleri tatbik mevkiine koyacaklar. Dehşetli bir parti! Bu parti, büyük gürültüyle bir istişari kongre topluyor her ilden beş delegecik-. başka partilerin liderlerim davet ediyor. Kongre toplanıyor. Ne yapıyor? Bir karar alıyor. Düşününüz: Koca partinin tavca kongresi koca bir karar alıyor.. Nedir karar: Biz, müstakil kalmaya karar verdik! Bunun, ciddiyetle telifini görmek elbette ki kolay değildi. Biz müstakil kalmaya karar verdik, : biz kimseye iltihak etmeyeceğiz!... Emsalsiz karar, bu.

Hakikat bu olduğu içindir ki. haftanın sonlarında Hür. P. den gene kimse bahsetmez olmuştu. Kendilerini memleketin beklediği "fikrî mesih" sayanlar gene Menekşe sokakda toplanıyor, sabahtan akşama kadar çene çalıyor, sonra bu fikirlerini gazetelerine yazıyor, kendileri söylüyor, kendileri dinliyor, vakit geçirip gidiyorlar, ocak kongresi toplayamadıkları .halde "biz bir dehşetli partiyiz" diye avunuyorlardı.

Kimseye zararları olmadıktan sonra, niçin avunmasınlardı? Hakikaten bir siyasî faaliyet göstermek isteyenler ise zaten D. P. ile C. H. P. arasında fiilen taksim olunmuşlardı. Memlekette siyasî faaliyetin, hiç olmazsa daha uzun yıllar sadece bu İki teşekkül safında yapılabileceği hakikati çoktan ortaya çıkmıştı ama, anlaşılan bu hafta içinde de bu hakikat henüz Menekşe sokağa erişememişti.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

-XXXIX-

Süleyman Zeki ÖNAL

Bir milletin her hangi bir siyasi rejimden çıkıp hakiki Demokrasiye geçmesi için bir siyasî rejim inkılâbına ihtiyaç vardır.

Batı medeniyetçiliği anlayışına göre; İnsan isteği dışında, tesadüf veya kaderin yarattığı değişiklikler inkılâp sayılamaz.

İnsan inkılâbı, materyalist inkilâp telâkkisinden farklı olarak, insan iradesinin tesiri ile istenilerek ve uğraşılarak başarılabilen siyasî ve içtimaî değişikliklerdir.

Siyasî rejim inkilâbı, bu meyanda "Örnek Demokrasi" hareketine başlarken, o milletin siyasî hayatını yepyeni bazı fikri prensipler üzerine kurma karar ve azmi ile ise taşlaması lâzımdır.

Kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti, J. J Rousseau ve Montesmüeu gibi takılan filozoflarının fikirleri ile beslenerek Fransız İnkılâbının bütün dünya milletlerini harekete getiren ateşli parolası olmuştur.

Bir çok büyük İşler, hattâ İlk bakışta gerçekleşmesine imkân yokmuş gibi görünen işler programlaşınca küçülür, metodlaşınca kolaylaşır ve nihayet gerçekleşir.

Gerçek demokrasinin en sağlam kriteri: Serbest seçimlerle iş başı-- gelen iktidarın karşısında serbestçe siyasî faaliyette bulunabilen teşkilâtlı bir muhalefetin mevcudiyetidir. İktidarın karşısında serbestçe ve eşit şartlarla siyasî faaliyette bulunabilen teşkilâtlı bir muhalefet mevcut olacaktır. Zira, muhalefet siyasî nizamın esaslı ve faydalı bir unsuru olduğu kadar hakiki demokrasinin temel taşı da sayılabilir.

Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler şu hususları kendilerine rehber ittihaz etmelidirler.

a) Muhalefetin hakkına saygı gösterilmeli,
b) Amme menfaati ve Demokrasinin selâmeti geçici şahıs ve parti menfaatlerinin üstünde tutulmalı,
c) Karşılıklı siyasî kuvvetler arasında muvazene unsuru olabilecek ve hattâ hakemlik edebilecek teşekküller mevcut olmalı,
d) Bigayrıhakkın hareket edene karşı cephe alabilecek münevver ve uyanık bir efkâr-ı umumiye olmalı,
e) Umumi efkâr tenvir edecek, onu besliyecek hür bir basın olmalı, Üniversite hakikî manasında muhtar, Adalet mekanizması da hakiki manasında müstakil olmalıdır

Neden hür bir basına ihtiyaç vardır? Çünki, insanı insan yapan düşünce ve vicdandır. Ancak vicdanının sesini duyarak, ona uyarak düşüncelerini korkusuzca ve hiç bir baskı altında olmaksızın serbest olarak serdeden insan derin bir iç huzura duyabilir.

Kavaldı hukukiye ile Devlet otoritesi ve zoru ile insanın iç alemindeki düşünce ve inançlar ve fikrî faaliyet yok edilemez. Düşüncenin kıymet arzedebilmesi için de açıklanabilmesi, serbestçe başkalarına duyurulabilmesi lazımdır. Buna engel o l a m a z ve olunmamalıdır. Kadim Yunanda. Hukuk Devleti fikrinin babası sayılan SOKRATES dahi bu fikri içinde saklamaktansa açığa vurup, bu fikri *mü*dafaa uğrunda canım bile fedadan çekinmemiştir. İşte -insanın iç âlemindeki düşünce ve inançlar yok edilemez- fikrinin tarihi canlı misali.

Hürriyetlerin hiçbiri sınırsız olmaz. (Kanuna tabiiyet - Freedom under The Law- adlı eserinde bir İngiliz Yüksek Hâkimi olan Sir Alfred Denning; bakınız bu hususta ne isabetli bir görüş serdediyor:

"Hükümete hiç bir zaman' mutlaka lüzumlu olandan daha fazla selâhiyet tanımamak iktidarı elinde tutanları daima kanuna tâbi kılmak ve memlekette vatandaş hürriyetlerini icra kuvvetinin müdahalelerinden korumağa muktedir Hâkimler bunlunmasını sağlamak" Adliyenin istiklâli prensibinin' en güzel ifadesi...

Gerçek Demokrasinin teessüsünde her düşünen vatandaşın Devlet idaresine bir şeyler katabilmesi, memleket meseleleri üzerinde söz hakkına; tenkit ve mürakabe hakkına sahip olması esastır. Bilhassa, siyasi ve içtimaî ilimlerle uğraşan Üniversite mensubuna memleket meselelerine karşı bigâne davranmamalı, ilmî tenkitlerle aktüel meseleler üzerine eğilerek hal 'çareleri aramalı, vatan 'sevgileri ve vicdanları düşüncelerini, inançlarını memleketlerinin nefine yaymak mesuliyetini onlara tahmil etmelidir.

Ferdî, tabiî hak ve hürriyetlere ne kadar kıymet verilir, Din ve Devlet işleri yekdiğerinden ne kadar ayrı telakki edilir, partiler arası menfaat ihtilâflarını ortadan kaldırarak memleketin yüksele menfaatları ne kadar çok düşünülürse hakiki Demokrasi rejimi o nisbette kuvvetle' kök salmağa yüz tutar.

Bu mevzuu Büyük Atatürkün şu veciz ifadesi ile kapamağı münasip görüyorum.

"Asla şüphem yoktur ki; Türklüğün büyük medeni vasfı ve kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır."

Bu en güzel temenniye bütün kalbimizle iştirak ediyor, gerçek Türk Demokrasisinin de yakın bir' atide medeniyet ufkunda güneş gibi parıldamasını canü gönülden arzu ediyoruz.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu sudur: Demokratik rejim içinde yasamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kağıtlarla iki sayfayı tecavüs etmiyecektir

3 — Gelen yazılar önce AKİS'-in yazı isleri kadrosundan kurulacak bir küçük Jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS' te neşredilecektir.

4 — Yazıların nesrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 50 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı batında toplanacak olan selâhiyetli bir Jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan razının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan razının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkaçak olan, Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakan servisi P.K 582 Ankara" adresine postalanması lazımdır

İran

Aşk mı, taht mı?

Yeşil gözlü Kraliçe Süreyyanın boşanması, bu hafta da dünya basınını meşgul etmekte devam ediyordu: Şah. niçin kraliçeden ayrıldı? Le Monde'un Orta Doğu muhabirine sorarsanız, bütün dünya kadınlarını ü**zen** bu ayrılığın" sebebi, "siyasî" idi. Boşanma, Tahranda bir aydır lâfı edilen komplo hikayesiyle ilgiliydi. Hükümet, bazı kimselerin, bir yabancı devletin de yardımıyla Şah ve rejimini devirmeğe kalkıştıklarını ilân etmişti. Tahran gazeteleri bu yabancı devletin Amerika olduğunu yazmaktan çekinmiyorlardı. Kompolya katıldığı sanılan General Garani ve eski Propaganda Müdürü Bozurgmer tevkif edilmişlerdi. Washington'daki İran elçisi Ali Amini'nin geri çağırılmasının da bu hâdiseyle ilgili olduğu söyleniyordu. Amerika ile arasından su sızmadığı sanılan Bağdat Paktı dostumuza böyle, birden bire ne olmuştu? Amerikayı nasıl açıktan açığa itham ediyordu? İki dost arasından her halde bir kara kedi geçmişti. Nitekim İranın ileri gelen siyaset adamlarının nutuklarındaki eda da değişmişti. Bilhassa Şah, İran ve Amerika arasında ihtilâflar olduğunu açıkça söylüyordu. Şah, Amerikanın Tahrandaki elcisinden hiç memnun değildi; onun geri çekilmesini istiyor. du.

Süreyya
Siyasete kurban oldu

Sam Amca ile İran arasındaki ihtilâl , anlaşılan, Şahın Rusya seyahati ile başlamıştı. Kremlin liderleri,' Komünist Tudeh Partisini amansızca ortadan kaldırmasına ve Bağdat Paktına rağmen Şaha son derece güler**yüz** göstermişlerdi. Şah ve Kremlin liderlerinin ne konuştukları bilinmiyordu.' Kruçef'in Rus seçimleri arifesinde yaptığı bir konuşmaya inanmak lâzım gelirse, Şah, Rusyanın hiç bir memleketin toprağında gözü olmadığına kanaat getirmişti. Ne hikmettir, Şahın Moskova seyahatinden beri, Tahran hükümeti Waahington'un üs taleplerini devamlı surette reddediyordu. Firdevsi'nin memleketiyle Sam Amca arasından bir kara kedinin geçtiğinde hiç şüphe yoktu, Dulles'in Ankana Konferansından evvel Tahrana anî bir ziyaret yapması da bunun deliliydi. Ama bu ziyaret de kâfi gelmemiş. Eisenhower Şahı baharda Beyaz Saraya davet etmişti. Bu davet, Amerikanın Şaha bazı tavizler vermeye hazır olduğunu gösteriyordu. Ama bu komplo hikâyesi Şahı kuşkulandırmıştı. İran basınının "Amerikan komplosu" adını verdiği bu teşebbüsün gayesi, Şahı ortadan kaldırmaya müteveccih idi. Şah, demek ki dünyanın en büyük demokrasisini Makyavel oyunlarına sevkedecek sebeplerin mevcudiyetine inanıyordu.

Hayatının tehlikede olduğuna kanâat getiren Şahın İran tahtının istikbalini düşünmesi tabiiydi Yeşil gözlü Süreyya, tahta bir vâris verememişti. Komplonun keşfinin ertesi günü, Şahın boşanacağı haberinin ortaya atılması her halde bir tesadüf değildi. Hayatını tehlikede gören Şah, anlaşılan komplo haberini öğrenir öğrenmez, Pehlevî sülâlesinin istikbalini garanti etmek için yeni bir kadın almaya karar vermişti.

Şah, taht ve aşk arasında kalınca tahtı sermişti. Nitekim Nevruz dolayısıyla yaptığı konuşmada Şah, taht için aşkını feda ettiğini söylüyordu. Muvaffak olmıyan komplonun kefaretini ödemek de yeşil gözlü esmer kraliçeye düşüyordu.

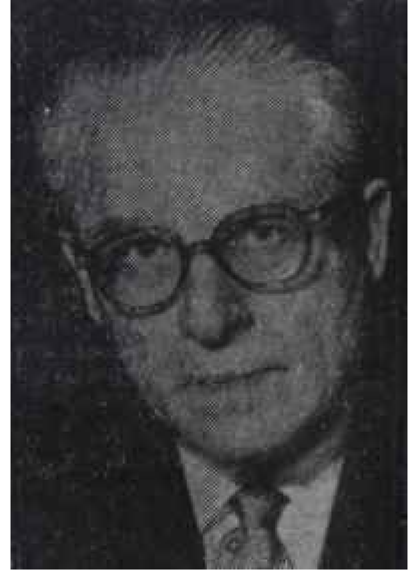
İtalya

Yeni seçimlere doğru

Geçen haftanın başında Cumhurbaşkanı Gronchi'nin İtalyan parlâmentosunu feshetmesi kimseyi şaşırtmadı Zira geçen yaz ortasındaki, haftalarca süren kabine buhranı, secim mücadelesinin çoktan başladığını göstermişti. İkinci Dünya Harbinin sonundan beri İtalyayı idare eden. Hristiyan Demokratlar, üç ufak merkez partisinin ayrılması üzerine ancak monarşist ve faşistlerin yardımıyla çoğunluğu sağlıyabilmişlerdi.

Demokrat Sosyalistler, Cumhuriyetçiler ve Liberallerin büyük müttefiklerinden kaçışı ancak seçimlerin yaklaşmasıyla izah edilebilirdi. Nitekim bu ufak partiler, Hristiyan Demokratları bugünkü hâkim durumlarından faydalanarak imkân nisbetinde gelecek seçimleri "organize" etmeye çalışmakla suçlandırıyorlardı. Sağcı ve solcu iki sosyalist partisi arasında akim kalan birleşme teşebbüsü de, seçim hazırlığından başka birşey değildi. Bu durumda, faşistlerle başbaşa kalan Hristiyan Demokratların vaktinden evvel seçimlere gitmesi tabii bir neticeydi.

Acaba İkinci Dünya Harbinden beri İtalyayı idare eden parti, yeni seçimlerden de eskiden olduğu gibi kuvvetli çıkabilecek miydi? İtalyanın Hristiyan Demokratları, Almanyadaki kardeş partinin muvaffakiyetini gösterebilecek miydi? Yoksa Amerikanın çok korktuğu ihtimal gerçekleşecek ve İtalya sola doğru mu kayacaktı? Almanyada Adenauer'in şahsiyeti, Hristiyan Demokratların zaferinde büyük rol oynamıştı. İtalya da ise De Gasperi'nin ölümünden beri büyük bir lider yetişmemişti. Fanfani, Pella. Scelba ikinci, sınıf liderlerdi. Cumhurbaşkanı Gronchi, parti içinde dostu kadar düşmanı da **bulu**nan bir şahsiyetti. Sonra Kilisen n de, partinin bazı ileri gelenlerim açıkça tenkit etmesi Hristiyan Demokratların durumunu zayıflatıyordu. Medeni nikâhla evlenen bir çifte "zâniler" diyen papazın mahkûm olması da, etiketinde "Hristiyan" yazan partinin işlerini kolaylaştırmıyordu. Diğer taraftan iktidarda bulunmanın yıpratıcı tesirleri de hatırlanmalıydı. Bu sebepler yüzünden, iktidar partisinin iktikbali pek parlak görünmüyordu. Hristiyan Demokratların belki de tek şansı, rakiplerin de zayıf ve dağınık bir durumda bulunmasıydı. İtalyanın ikinci kuvvetli partisi Komünistleri, Macar hâdiseleri biraz sarsmıştı. Komünistlerin Nenni'nin sosyalist partisiyle olan münâsebetleri de az çok zayıflamıştı. Diğer taraftan Komünistlerden uzaklaşır gibi

Gronchi
Başı dertte -

olan Nenni Sosyalistleri, Saragat'ın sağcı sosyalisleriyle de birleşememişlerdi. Sağcı partilerin hali de pek farklı değildi: Kralcı Parti ikiye bölünmüştü. Kralcılar, Liberaller ve Faşistler arasındaki birleşme teşebbüsü neticesiz kalmıştı.

Bu şartlar altında mutlak ekseriyeti kazanmasa bile, Hristiyan Demokratların hâkim durumu muhafaza etmesi kuvvetle muhtemeldi.

Endonezya

Ah şu gazeteciler!

Orta Sumatrada hükümet kuvvetleriyle asîler arasında başlıyan dahili harp. bu satırlar yazıldığı sırada da devam ediyordu. Her iki taraf ta, mutad üzere, zafer üzerine zafer kazandığına halkı inandırmaya çalışıyordu. Hükümet kuvvetlerinin şimdilik ağır basmasına rağmen, Tifonun İspanya iç harbine benzettiği Sumatra savaşı her halde uzun sürecektir Asî genç albaylar Gerilla sanatında .tecrübeli kimselerdi.Garillaya hemen son vermek te güç bir işti. Sonra Sumatra savaşının, Endonezyanın bir -iç meselesi olarak kalmasına da imkân yoktu. Dünyanın hangi köşesinde olursa olsun, en ufak kargaşalık iki devi karşı karşıya getiriyordu. Amerika komünizme .düşman olduğunu ilân eden asî hükümete sempati duyduğunu saklamıyordu. Dulles, milletlerarası teamülü unutarak, Sukârno'nun Endonezya halkını temsil etmediğini bile söylemekten çekinmemişti. Rusyanın Endonezyalı komünistlerin desteklediği Sukârno'nun tarafını tuttuğu aşikârdı. Rusya ve Amerikanın zahiren tarafsız kalmalarına rağmen, sempati besledikleri tarafa el altından, şu veya bu şekilde yardım edecekleri muhakkaktı. Nitekim Sukârno'nun başbakanı Djuanda, geçen haftanın ortasında basına verdiği, bir beyanatta, komşu memleketlerin asîlere yardım ettiklerinden bahsediyordu. Belki komşu hükümetlerin bu yardımdan haberleri yoktu, bu memleketlerdeki antikomünist gruplar kendiliklerinden harekete çekmişlerdi. Ama ne olursa olsun bu müdahale önlenmeliydi. Djuanda herhalde SEATO'nun Asyalı üyelerine atıf yapıyordu. Bu memleketlerin Amerikadan aldıkları silâhların bir kısmını asî hükümete devretmeleri mümkündü. Rus ve Amerikan silâhlarının karşı karşıya gelmesi, her halde iyi bir şey değildi. Sonra unutmamak lâzımdı ki "güdümlü demokrasi" gibi yalpalamalarına rağmen, Cava hükümeti- serbest seçimlerle iş başına gelmiş . Bu bakımdan Djuanda'nın şikâyetine hak vermemek imkânsızdı. Ama Djuanda'nın basına çatmasını anlamak mümkün değildi. Başbakan gazetecileri' tarafsız olmamakla suçlandırıyordu. Şu gazeteciler de kimseye yaranamıyorlardı! Herkes gazetecilerden "objektif" olmalarını istiyordu. Ama siyaset adamları için objektiflik = methiye idi.

Sukarno
Ayak altındaki karpuz kabuğu

Güney Amerika

Diktatörlerden ne haber?

Kübanın hürriyet için silâha sarılan genç Castro'su, geçen hafta diktatör Batista ya karşı mücadelesini şiddetlendirirken, sabık diktatör Peron ve Jimenez üstadları Trujillo'nun memleketinde rahat bir hayat sürmekteydiler. Kır saçlı General Trujillo, diktatörlerin üstadı sıfatına hakikaten lâyıktı Dominik Cumhuriyetinin başına geçtiği zaman, \ Peron henüz meçhul bir subaydı; Jimenez ise daha bıyıkları bile terlememiş toy bir talebeydi. Halen Peron'un da, Jimenez'in de yerlerinde yeller esiyordu. Ama kır saçlı diktatör, Dominik Cumhuriyetinin dizginlerini hâlâ elinde tutuyordu. İki emekli diktatörün, "her dem taze" Trujillo'dan her halde alacakları dersler vardı. Dominik düşünmek ve öğrenmek için güzel bir yerdi, - Milyoner emeklilerin bütün konforu temin edilmişti. Dominikin en lüks iki otelinde yaşamaktaydılar. Emirlerine şoförlü otomobiller tahsis edilmişti. Sabık diktatörler, Dominikin kuş uçurtmayan gizli poli sinin himayesi altındaydılar. Peron sarışın sekreteri ve yardımcısıyla beraber lüks bir dairede yaşıyordu. Yeineklerini otelin terasında yiyor, sık sık yüzüyor ve güneş banyosu alıyordu. 62 yaşında olmasına rağmen, hâlâ bir delikanlı kadar canlıydı. Ağzına içki koymuyordu. Her halde Arjantine ne zaman döneceğini düşünmekle meşgul oluyordu. -

43 yaşındaki kısa boylu, gözlüklü Jimenez, Peron'dan birbuçuk kilometre uzakta yaşamaktaydı. Dört kızı, karışı ve "çocuklarının mürebbiyesi ile birlikte 6 oda kiralamıştı. Akşam üzerleri otelin barında ahbaplarıyla beraber birkaç viski-soda yuvarlamayı ihmal etmiyordu. Gece müzik dinlemeye ve dans edenleri seyretmeye bayılıyordu. Bir fıçıya benzeyen Jimenez, hayatından son derece memnun görünüyordu. Maamafih yakınları şişman diktatörün ihtilâlden sonra birkaç kilo zayıfladığını söylüyorlardı. General Jimenez "Hayatımın onüç yılını

Peron - Trujillo - Jimenez
Hoca ve talebeleri

Venezüella'ya verdim. Şimdi ailemle tanışıyorum" diyordu. Birleşik Devletlere ve Avrupaya seyahatler yapmak niyetindeydi. Doğrusu yeni hayatını hiç yadırgamamıştı. Ama bazı ufak tefek üzüntüleri de yok değildi. Venezüella'nın imar programını tamamlayamamıştı. İhtilalciler hiç değilse imar işinin bitmesini beklese-; lerdi, ne olurdu sanki... Hele evinin yağma edilmesi sırasında kaybolan kalemini hatırladığı zaman, Jimenez ağlamaklı oluyordu. Bu kalem Güney Amerikanın kurtarıcısı Simon Bolivar'a aitti. Bu tarihi kalem belki de ebediyen kaybolmuştu. Ah, şu diktatörler doğusu çok yufka yürekli, çok hassas insanlardı..

Orta Doğu

Yeni Selâhaddin taarruzda.

Geçen haftanın sonuna doğru, Kahirenin Cumhuriyet meydanında toplanan yarım milyon insan, vecd içinde "Yeni Selâhaddin, yeni Selâhaddin..." diye bağırışıyordu. Bu sıfata lâyık görülen adam, Suriye dönüşü Mısırda ilk konuşmasını yapan Birleşik Arap Cumhuriyeti Başkanı Nasırdı. Nasır, Haçlıları allak bullak eden zekâsı ve kılıcı, keskin Selâhaddin Eyyubi rolünü iyice benimsemişti. Sekiz acur evvel bir araya gelen Arapların ilk Batı emperyalizminin temsilcileri olan Haçlıları yüz geri ettiğini hatırlatarak. Birleşik bir Arap Dünyasının bütün düşmanlarını mağlûp edeceğini söylüyordu. Yeni Selâhaddin bu nutkunda rakip Arap liderlerine ateş püskürüyordu: Bağdat Paktı, sömürgeciliğini yürütmek için İngilterenin ortaya attığı bir fikrin neticesiydi. İngilterenin "Arap memleketlerindeki uşakları" Bağdat Paktım benimsemişti. Filistin mağlûbiyetine de zaten Irak ve ürdünün ihaneti sebep olmuştu. Yeni rolünün vecdi ile sarhoş olan Nasır, Türkiyeye bile çatıyor ve Türkleri "Araplara zulüm yapmak"la suçlandırıyordu. Arapların sesi radyosunun yaydığı nutkun, bütün Arap âleminde heyecanla dinlendiğinde şüphe yoktu. Meydandaki yarım milyon dinleyicinin arasında diğer Arap memleketlerinden gelmiş delegasyonlar da vardı. Lübnan delegasyonu, Cumhurbaşkanı Camille Chamoun için, "Kahrolsun.." diye bağırıyordu. Diğerleri Irak ve Ürdünlü liderlere küfrediyorlardı.

Kahireli Albayın diğer Arap memleketlerindeki huzursuzluğu artırmak için giriştiği teşebbüsleri, Amerikanın hiç te hoş karşılamadığı muhakkaktı. Nitekim Amerikanın Kahiredeki elçisi Reymond Hare, Nasıra daha mutedil davranmasını, hasmane tavırlar takınmamasını tavsiye etti. Ama bu tavsiyenin dinlenmesi ihtimali çok zayıftı. İki devi birbirine karşı kullanmasını çok iyi bilen Nasıra dünyanın en kuvvetli devleti Amerika sözünü dinletecek silâhlardan mahrumdu. İki senelik iktisadî tazyik, beklenilenden tamamiyle farklı netice vermiş, Amerikanın vermeyi reddettiği yardımı Mısır, başka taraftan bulmuştu. Bu sebeple Orta Doğuda gittikçe artan tansiyonu yatıştırmak için nasihatten çok başka tedbirlere ihtiyaç vardı.

Yaylım ateşi

Nâsırın cür'eti son derece arttırdığının bir delili de Kral Suud le arasındaki mütarekeyi bozmasıydı. Nasırı öldürtmeye kalkışan Sundun gıyaben muhakeme edileceği söyleniyordu. Birleşik Cumhuriyetin propaganda kaynakları Suuda karşı bir yaylım ateşine girişmişlerdi. Tabiî ki tam bir sansürün hüküm sürdüğü yabancı gazetelere kapalı olan Suudun memleketinde, Nasırın propagandasının en kadar tesirli olduğunu ölçmeye imkân yoktu., Ama Kahireye sorarsanız, diğer Arap tahtları gibi, Suydun tahtı da sallanmaya başlamıştı. Mısır kaynakları, gittikçe genişleyen muhalefeti susturmak için Kral Sutidun Mart başından beri büyük ölçüde tevkiflere ve idamlara başladığını bildiriyordu. Astığı astık, kestiği kestik. Ortaçağ Sultanının memleketinde, muhalefetin cezasının ölüm olmasına şaşmamak lâzımdı. Kralın memleketinde Hür Suudi Arabistanlılar adlı gizli bir teşkilât kurulmuştu. İdamlara rağmen teşkilât gittikçe kuvvetleniyordu. İşin daha fenası, Kral Suudun ailesi içinde bile Nasır taraftarları ekseriyetteydi. Suudun kardeşi Başbakan Emir Faysal, Nasıra vaziyet aldığı için Krala karşı boykot yapıyordu. Çadırına çekilmiş, ne Suudu ne de müşavirlerini görmeyi kabul ediyordu. Emir Faysalın oğlu içişleri Bakanı Emir Abdullah, Kral amcasına olan kızgınlığını göstermek için memleketi terketmişti. Modern dünyaya petrol zenginliği yüzünden ister istemez kapılarını açan bu geri Ortaçağ memleketinde, "Jön Türkler"in yetişmesi normaldi. Bu sebeple Kral ailesi içinde bile, her bakımdan geri Suud idaresine muhalefet edenlerin çıkmasına hayret edilmemeliydi. Suudi Arabistanın "Jön Türkler"i, elbette modern Arap Dünyasını temsil eden Nasırın etrafında toplanacaklardı. Astığı astık,»kestiği kestik Suud rejiminin hemen çökmesi beklenmemeliydi. Ama tarihi tekâmül ergeç, bu Ortaçağdan kalma devleti yeryüzünden silecekti. Kısa vadeli hesaplar yüzünden, Suuda reverans yapan demokrasiler bunu hiç bir zaman unutmamalıydılar.

Cemal Abdünnâsır
Tarih bir tekerrürden ibarettir

Yeni Anayasa

Birleşik Arap Cumhuriyetine nazaran biraz yavaş ilerleyen. Krallar Federasyonu, geçen haftanın ortasında, nihayet yeni devletin anayasasını açıklıyabiliyordu. Anayasa dış siyaset, diplomatik temsil, muahede imzalama, savunmanın koordinasyonu, mali ve iktisadî siyaset, eğitim ve gümrük işlerini Federal Devlete veriyordu. Federasyonun başı Kral Faysaldı 20 Iraklı ve 20 Ürdünlüden müteşekkil bir Federal Konpey kuruluyordu. Kral, Federasyon Konseyini feshetmek hakkını haizdi-

Federasyon, tabii, diğer Arap devletlerine de acıktı. Yeni katılanlar olursa. Federasyonun başının statüsü yeniden gözden geçirilecekti. Bu hukukî formüller ne derse desin. Federasyonun hakikî başının Nuri Sait olacağı muhakkaktı. Irakın Nasırla boy ölçüşebilecek çapta olan tek adamı Yetmişlik Nuri Said idi. Ürdün zaten kendi kendini besleyemiyen zayıf bir memleketti. Anayasa eşit haklar tanısa bile, Ürdün fiilen ikinci plânda kalacaktı. Nitekim Federasyonun gelirlerinin yüzde 80 ini Irak veriyordu.

Doğu -Batı

"Yes, Sir"

Bu haftanın sonuna doğru Dünya Evinin Genel Sekreteri Dag Hammarskjold Moskovada beklenecekti. Mr. H. bu ziyaretinde Kremlin liderleriyle silâhsızlanma ve diğer askıdaki meseleleri müzakere edecekti. Mevkii icabı dünya, çapında bir prestije sahip olan ve ihtilaf mevzularını yakinen bilen Dünya Evi temsilcisinin bu ziyareti Doğu-batı konuşmalarını herhalde kolaylaştıracaktı. Yüksek kademeli konferans fikri zaten gittikçe kuvvet kazanıyordu. Bilhassa İngilterede muhalefet kadar hükümet te zirve konuşmalarım arzuluyordu. Muhalefet liderinin Ayam kamarasındaki "Neticesi pek parlak olmasa da zirve konuşmalarına' taraftar mısınız?" sualine hükümet başkanı tereddütsüz "Yes, Sir" cevabını veriyordu. Şimdilik "No, Sir" diyen tek adam inatçı Dulles idi. Yalnız manevra kabiliyeti pek kuvvetli olan Amerikan Dışişleri Bakanının zamanı gelince rotayı ayarlıyacağından kimse şüphe etmiyordu.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

A. B. D.

Alarm çalıyor

Geçen haftanın başında. Connecticut'taki bir barmen başını salladı, işler iyi gitmiyordu: Bira müşterisi artmış, viski içenler azalmıştı. İhtiyar barmen, iyi zamanlarda biraya nazaran iki misli viski sattığını tecrübeyle öğrenmişti. Halbuki şimdi bira satışları, viskiyi fersah fersah geride bırakmıştı. O halde, mutlaka bir aksilik vardı. Birasını yudumlayan kolacı, barmene hak verdi. Onun. da müşterileri her gün bir beyaz gömlek değiştirirken, aynı gömleği sırtlarında iki gün taşımağa başlamışlardı. Milyonlarca istatistiğin üzerine eğilmiş olan resmî şahıslar da barmen ve kolacıdan farklı düşünmüyorlardı:'10 Marttaki istatistikleri, işsiz , sayısının 5 milyonu aştığını gösteriyordu 68 milyon faal insanın bulunduğu Amerikada, işsiz nisbeti demek ki yüzde 7,5 a yükselmişti. İktisadî gerileme' bilhassa çelik ve otomobil sanayiinde görünmekteydi.

Her kafadan bir ses

İşlerin iyi gitmediğini kimse inkâr etmiyordu. Ama iktisadî gerilemenin ehemmiyeti ve başlangıcı hakkında iktisatçılar ortaya başka başka fikirler atıyorlardı. İlk günlerde yüksek bir seviyeye erişen iktisadın, tekrar koşmak için "nefesini tazelediği" söyleniyordu. İktisatçılar "muvazeneli bir ayarlama"dan bahsediyorlardı: Okyanusun dalgaları gibi, bazı sektörler yükselerek, bazıları inerek ayarlama muvazeneli, bir şekilde • yürüyordu. Bir müddet sonra tehlike işareti olan "stokların azalması" tabiri ortaya atıldı. Hatta bazı kötümser iktisatçılar "buhran"dan bahsetmeye başladılar. Nitekim 1954 yılında da meşhur İngiliz' iktisatçısı Colin Clare, esas itibariyle stokların azalması keyfiyetine dayanarak. Amerikanın 1930 buhranına benzer bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu ileri sürmüştü. Ama bu tahmin o zaman gerçekleşmemiş, hafif bir gerilemeden sonra Amerikan iktisadı hızla ilerlemeye başlamıştı. Halen birçok iktisatçı, hafif bir gerilemenin mi, yoksa bir buhranın mı bahis mevzuu olduğunu kendi kendine sormaktaydı. 10 Nisandaki issizlik istatistikleri, bu suali daha vazıh bir şekilde cevaplandırmaya imkan verecekti

İstatistiklerin dağlar gibi yığılmasına ve Amerikan iktisadının sıhhi durumu saniyesi saniyesine tesbit edilmesine rağmen, sarih bir teşhise varolmamasına şaşmamalıydı. Tıb ilmi bile, muazzam gelişmeler kaydet* mesine rağmen henüz tatmin edici ' olmaktan uzakta. Tıbba nazaran iktisat ilmi daha bir hayli gerideydi.. İktisadi meselelerden pek anlamayan Ohurchill'in meşhur nüktesini hatırlamamaya imkân yoktu: Kurt devlet adamı iktisadi bir mesele bahis mevzuu olunca, altı iktisatçının fikrini sorduğunu söylüyordu. Ama bu altı iktisatçı - Lord Keynes iki cevap verdiğinden - her zaman biri birinden farklı yedi görüş ortaya atıyordu. Bu, durumda Churchill, canının istediği hal çaresini seçmekte serbest kalıyordu.

Teşhisten sonra tedavi

Teşhiste anlaşamıyan iktisatçılar, tedavide de hemfikir değillerdi. Duruma seyirci kalmasına imkân olmayan hükümet, şimdiden bazı mütevazi tedbirler almıştı. Federal Reserve Bank geçen Kasımdan beri, reeskont haddini üçüncü defa olarak indirmişti. Mütevazi bir imar hareketine girişilmiş, ev inşaatını teşvik-için. mesken kredisi temini kolaylaştırılmıştı. Bilhassa uçak sanayiine olan siparişler arttırılmıştı. Seçimlerin

Thomas J. Mullins ailesi

Böyle işsizliğe can kurban

yaklaşması da, tedavi çarelerinin seçilmesini kolaylaştırmıyordu. Bu yıl Temsilciler Meclisinin tamamı. Senatonun üçte biri yenilenecekti. İktisadî gerileme, "refah" sloganı ile iş başına gelen Cumhuriyetçileri vurmak için Demokratların elinde kuvvetli .bir silâhtı. Nitekim 1930 yılları nın Büyük buhranı Cumhuriyetçiler zamanında başlamış, Demokrat Roosevelt tarafından durdurulmuşta. Demokratlar her vesileyle bunu hatırlatmakta ve iktisadi gerileme karşısında Cumhuriyetçilerin bugün de aciz ve tereddüt içinde bulunmasını tenkit etmekteydiler. Demokratlar. 1932 de Roosevelt'in yaptığı gibi enerjik tedbirlere başvurulmasını istiyorlardı: büyük bir inşaat hareketine girişilmeliydi. Cüretkâr bir mektep inşaatı programının ortaya konması, yol, rıhtım yapılması, gayri sıhhi evlerin ortadan kaldırılması lâzımdı. Çiftçilerin düşen gelirleri eski seviyesine getirilmeliydi. Dış yardımın arttırılması da yerinde bir tedbirdi. Cumhuriyetçiler gerekirse vergilerin azalmasına taraftar görünüyorlardı. Vergilerin azalması geliri dolayısiyle istihlâki arttırarak istihsali kamçılıyacaktı. İktisadî bakımdan nafia işlerine hız vermesi veya vergilerin azaltılması da savunulabilirdi. Yalnız vergi azalmasının televizyon, buzdolabı, otomobil v.s. imalâtını teşvik edeceği, halbuki nafia işlerinin memleketin ihtiyacı olan mektep, ev yol v.s. ye yarıyacağı hatır lanmalıydı. Bundan başka vergileri azalttıktan sonra, tekrar arttırmanın siyasi bakımdan ne kadar güç olduğu unutulmamalıydı. Bu hususta kat'i karar 10 Nisandaki , işsizlik istatistiklerine dayanarak verilecekti.

Pembe gözlükler

Şimdilik rağbette olan psikolojik tedbirlerdi. Eisenhower milyonlarca vatandaş yeniden itimat kazanıp satın almaya başlayınca Amerikan iktisadının eski sıhhatini kazanacağına inandığını" söylüyordu. Bol görüş, bir çok iş adamı tarafından, paylaşılmaktaydı. İş adamları basım iyimser haberler neşretmeye teşvik ediyorlardı. Meselâ California'daki bir sanayici grubu, iktisadi durumun acıklı manzarasını büyük başlıklar altında veren bir gazeteyi ilân vermemekle tehdit edecek kadar ileri Eritmişti. "Bozguncu neşrîyat'ın zamanı değildi. Los Angeles'teki Chevrolet fabrikalarının temsilcileri, finanse ettikleri bir radyo programında sadece sattıkları otomobili övmekle yetinemiyorlar. mahalli gazetelerdeki iş ilânlarım da okutturuyorlardı.! Bu suretle herkes için iş bulunduğu kanaati uyandırılmaya çalışılıyordu. New Jersey'de birçok Senatör ve Vali bir "Amerikaya inanç haftası"nın organize edilmesi fikrini ortaya atmışlardı. İnancın sevgili Amerikan vatan-

daşlarını daha fazla istihlâk etmeye sevkedeceğini umuyorlardı.

Büyük tirajlı mecmualar, işsizliği bile gayet, cazip bir istirahat devresi olarak göstermeye çalışıyorlardı. Meselâ U.S. New, Thomaa J Mull ns adlı bir işçiyle röportaj yapmıştı. Üç çocuk babası olan Muliihs işsiz kalmadan evvel bir otomobil fabrikasında 92 dolar kazanıyordu. Halen işsizlik sigortası ve diğer bazı avantajlar sayesinde eline haftada 50 dolar geçiyordu. Aile eskisi gibi yiyip içiyordu. Yalnız bazı zaruri olmayan masraflar kısılmıştı. Meselâ çocuk bakıcıya artık para vermiyorlardı. Sokağa çıkacakları zaman karı veya kocadan biri evde kalıp çocuklara bakıyordu. Mr. Mullins çocukların saçlarını berber parasından tasarruf etmek için bizzat kendisi kesiyordu. Eğlence yerlerine gitmiyorlardı. Otomobillerine binip her gün deniz kenarına gitmek ailenin tek eğlenceleri haline gelmişti. Doğrusu böyle işsizliğe can kurbandı. Mr. Mullinas'in her türlü konfora sahip evini ve otomobilini görünce, insanın Amerikalı bir işsiz olmadığına üzüleceği geliyordu.

Bizdeki işsizlik

Görülmemiş kalkınmanın nezleye yakalanmasından beri, bizde de sık sık işsizlikten bahsedilmeye başlanmıştı. Nitekim geçen haftaki gazeteler, 10 bine yakın demir ve metal İlcisinin işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya bulunduklarım yazıyorlardı. Halıcıoğlundaki Demas demir çekime fabrikası kapanmıştı. Eyüp Telay sıcak çekme fabrikası, Silâhtarağa Gayret demir çekme fabrikası, Ayvansaray Telay çivi fabrikası v.s. kapanmak üzereydi. Kapanma sebebi bermutad ham madde sıkıntısıydı. Bu yaz yapılan sanayi sayımında, tesislerin kapasitelerinin yüzde 42 aşağısında çalıştıkları görülmüştü. Yani birçok işçi yedek parça ve ham madde yokluğu yüzünden kapı dışarı edilmişlerdi.

Amer ikadaki durum bunun tam tersineydi. Sam Amcanın çok şükür helva yapmak için hiç bir şeyi noksan değildi. Ham maddesi de; fabrikası da, kalifiye elemanı da, kredisi de alesta bekliyordu. Yalnız helva yemekten bıkan Amerikan halkı artık parasını eskisi gibi harcamaktan vazgeçmiş, biriktirmeye başlamıştı. İş adamları da satılmadığını görünce helva yapmakta tereddüt ediyorlar ve yeni makinalar ısmarlıyorlardı, Amerikalılar tutumluluktan vazgeçip yeniden israfa başlar başlamaz, iktisadi makinanın çarkları yeniden eskisi gibi dönmeye başlıyacaktı. Bizde, nazar değmesin, ne yapsan satılıyordu. Hattâ iktisatçılar bu aşırı talepten şikâyet bile ediyorlardı. Buna rağmen helva yapanların sayısı gittikçe azalıyordu. Zira helva için şeker ve süt bulmak bir mesele haline gelmişti. Kısacası, Amerikadaki zenginlik, bizdeki ise züğürtlük hastalığı idi.

Dış Yardım

En iyi yardım şekli

Geçen hafta, artık sayıları gittikçe azalan Zafer okuyucuları, meşhur tek yıldızlı muharrirle, bir defaya mahsus ta olsa, ayni f kirde bulunmanın zevkini tattılar. Tek yıldız Almanyadaki gıda maddelerine taalluk eden yeni bir kanun ta sarası vesilesiyle, Türkiyenin AVRUpanın zirai madde ihtiyacını karşılamakta oynayabileceği mühim rolü bahis mevzuu ediyordu- Avrupanın zirai madde ihtiyacı gittikçe artmaktaydı. Sebze ve meyva bahçesi haline gelen İspanya ve İtalyanın tek-başlarına bu ihtiyacı karşılamaları imkânsızdı. Bu sebeple Avrupalıların, bilhassa Almanyanın "Türkiye ile taze meyva ve sebze dâvasını kredi, teknik, nakliye ve anbalajına. kadar teemmül etmesi" kendi

Mullins'lerin evi

"Lüküs hayat, lüküs hayat..."

menfaatleri icabıydı. Türkiyede zeytin ve zeytinyağını 15 senede 15 misline çıkarmak mümkündü. Diğer nebati yağlar için de durum .ayniydi. Sebze ve meyvada. keza 10-15 senelik bir programla, ya taze olarak veya en hilesiz konserveler şeklinde bütün Almanyayı beşlemek mümkündü. Yalnız bunu başarmak için "sattım, aldım" zihniyetini artık müzeye sevkederek "kredi ve bilgi teksif etmek suretiyle, âtiye muzaf siparişler veriyorum" zihniyetine geçmek lâzımdı.

Hakikaten tabii imkânlarımıza rağmen, .bilgi ve kredi noksanı dolayısile, Avrupa pazarlarının istediği şekilde mal istihsalini bir türlü beceremiyorduk. Bu hususta istenilen kredi verilse bile, neticenin parlak olacağı şüpheliydi. Halbuki ecnebi firmaların bizzat bu zenginlikleri işlemesi mümkündü. Meselâ Alman firmaları .mütehassıslarıyla birlikte Türkiyeye gelip büyük çiftlikler kurabilirlerdi. Bu suretle Türkiye hem döviz kazanır, hem zirai imkânlarının Avrupai bir şekilde nasıl işletileceğini öğrenirdi. Halen Almanyanın memleketimize yapabileceği en tesirli yardım şekli buydu. Bunu çok iyi bilen Almanlar, nitekim Türkiyede numune çiftlikleri kurmaya karar vermişlerdi. Yalnız bu numune çiftlikleri hakikaten "numunelik" kalıyorlardı. Bu sahada numunelere değil, çok sayıda teşebbüslere ihtiyaç vardı. Ama Avrupalı kapitalistler, uzun vadede meyva verecek teşebbüslere pek iltifat etmiyorlardı.

Dış Ticaret

Arap saçı

Geçen haftanın sonunda İKA Ajansı, incitmemeye dikkat eden ihtiyatlı bir ifade de, iktisadi mahfillerimizin dış ticaretimizin acıklı durumu hakkındaki intibaını aksettiriyordu. Fiatlarımızın dünya Hatlarına nazaran yüksek olması dolayısile, ihraç mallarımızın yüzde 60 ına prim ödemek gerekmekteydi. Ama bu iş mutad üzere hiç bir plâna, programa dayanmadan yapılmış ve prim. işi arap saçına döndürülmüştü. Tezvin fonu, deblokaj malları için rüçhanlı kur, hububat, afyon, şeker ve pamuk gibi ihracatı kanuni veya fiilî tekel seklinde yapılan maddeler için Merkez Bankası tarafından karşılanan zararlar, maden ihracı - na mahsus ithal hakkı, tütün müstahsiline yapılan yardım, bilateral ticaret anlaşmalarının fiat aciyosu, ariyere ödemelerin verdiği primler, kredili ithalatta mal ödeme usulü" ve muhtelif takas muameleleri muhtelif prim verme şekillerini teşkil ediyordu. Bu arap saçına bir son vermek lâzımdı. Mademki dahili fiatlarla dünya fiatları arasındaki farkı gidermek için devalüasyon yoluna gidilmiyordu, hiç değilse prim işi bir zaptürapt altına alınmalıydı. Bir verginin bütün gelirin ihracât primlerine tahsisi ilk 'akla gelen fikirdi. İthalattan alınan Hazine hissesinin, bu iş için kullanılmaması bir hata olmuştu; •

Diğer mühim bir dert dış borçlardı. Bu borçları arttıramamak için yatırımların ihracat malları sahasına yöneltilmesi zaruriydi. Bundan başka dış borçların mühim bir kısmının konsolide edilmesi ve asgari 15 yıllık bir devre içinde ihracatın hiç değilse yüzde 5 i tahsis edilmek suretiyle ödenmesi uygun olacaktı.

İKA Ajansı, resmi makamların da duruma vakıf olduğunu söylüyordu. Yalnız "lüzumlu tedbirlerin alınmasına başlangıç teşkil edecek hareketin hızı temin olunamamaktaydı." Bu çapraşık cümleyle, ihtiyatlı ajans muhtemelen Ticaret Bakanlığında herhangi bir kıpırdanma görülmediğini anlatmak istiyordu. Her. şeyin A'dan Z'ye kadar bozuk olduğunu bilen 'bakanlık, her halde işe nereden başlayacağım bilemiyordu

Gazeteler

Basübadelmevt

Geçen haftanın sonunda bir gün Ankarada, Yenişehirdeki meşhur gazete bayiine giren orta boylu, orta yaşlı, orta görünüşlü adam, son zamanlarda hemen -herkesin sorduğu suali sordu:

"— Vatan var mı?"

Upuzun bayi, esefle başını salladı:

"— Kalmadı beyim.."

Müşteri sızlandı:

"— Ne vakit Vatan sorsam, yok diyorsun.."

Bayi. hak verdi:

"— Hakkınız var.. Ama. yetmiyor. Neden bilmem, daima istenilenden az gönderiyorlar.. Son gün-, lerde, eskiden başka gazete alanlar Vatan istemeye başladılar. Tabiî, en büyük İstanbul gazetelerinin, Cumhuriyetlerin, Hürriyetlerin, Milliyetlerin okuyucuları duruyor ama, şimdi, bunlardan sonra Vatan gelmeye başladı. Yalnız, dedim ya, bilmem neden, daima istenilenden, az gönderiyorlar."

Bayiin bilmediğini evvelki hafta Pazartesi günü, İstanbul Vilâyet binasından elleri pardesüsünün cebinde çıkan 28 yaşındaki genç adam biliyordu. Aldığı sert ve keskin cevap, adeta suratına şiddetle kapatılan bir kapı gibi çarpmıştı. Uzun boylu, yuvarlak yüzlü adam, Babıali Yokuşunu tırmandı, evvela sola, sonra da sağa saptı. Molla Fenari sokağında geniş bir kapıdan İçeri girerek gözden kayboldu. Geniş kapısından içeri girdiği bina Vatan gazetesiydi. Adamın adı da Özcan Ergüder. Kendisi Vatanın sermayedarlarındandı ve gazetenin neşriyatını idare ediyordu. Vilayette Devlet Bakanı Emin Kalafatla görüşmüş, gazetesi için kâğıt istemişti." Kâğıdı karaborsa yapmak, helva, zeytin Veya börek sarmak için istemiyordu. Gazete basacaktı. Vatan hergün 32-40 bin arasında baskı yapıyor, kapış kapış satılıyordu. Bayilerin talebi bir türlü karşılalamıyordu. Kâğıdı olsa tirajını daha da arttırması kolaylıkla mümkündü. Fakat Kalafatın Vatana tahsis ettiği evvelâ 20 tonluk kontenjan, sonradan 35'e yükseltildiği halde ancak 23-24 bin gazeteye yetiyordu. Vatan, tirajına göre hakkını istiyordu... Fakat Kalafatın karşılığı son derece sertti. Vatanın kâğıt tahsisi "lütfen" 35 tona çıkarılmıştı. Daha fazla "bir tek dirhem kâğıt" verilemezdi!

İadel İtibar

Özcan Ergüder.' Emin Kalafatla konuşurken hakikatin ta kendisini söylüyordu. Vatan gazetesi aranıyor ve bulunmuyordu. O Vatan ki, bundan sadece bir yıl evvel iflasın eşiğindeydi. İşin daha mühimi vardı: Bundan sadece bir yıl evvel Vatan, itibarsız bir. gazeteydi. Bugün ise, itibar sahibiydi. Bu nasıl olmuştu? Macera, nakledilmeye değecek kadar alâka uyandırıcıydı.'

Özcan Ergüder
Helva sarmak için değil

Çok partili rejime girmemizden sonra, 1946 ve 1950 seçimleri arifesinde Vatanın tirajı bir ara 105 bine yükselmiş, gazete o zaman için Türkiye tiraj rekorunu kırmıştı. Devrin iktidarı C. H. P. ye karşı ateşli bir kampanyaya girişmişti ve 1950 de D. P. nin ezici ekseriyet sağlamasında mühim rol oynamıştı. Vatanın o tarihte her şeyi olan bugünkü .51 senelik gazeteci, 69 yaşındaki Ahmet Emin Yalman, muhalefetteki D. P. nin baş destekleyicisiydi.

1950'den sonra, Vatanda evvelâ bir duraklama başlamış, sonra da tedrici ,bir inkıraz müşahede edilmişti. 1950-56 seneleri Vatan için bir yalpalama, bir tereddüt devri olmuştu. Politikası meçhul ve yazdıklarına inanılmaması gereken bir gazete haline gelmişti. Vatan bir gün ak dediğinin ertesi günü kara olduğunu iddia ediyordu. Bu hale düşmesinde de. hissî bir adam olan, mizacı itibariyle herkese kolaylıkla inanan ve kanan Yalmanın hatırı sayılan rolü vardı. Meselâ bir gün Zafer taş çıkartacak kadar ağır şekilde İnönüye hücum eder. bir gün sonraki başmakalesinde ise onu göklere çıkarırdı. Başbakan hakkında en ağır makaleyi kaleme alır, sonra -1953 senesinde Birleşik Amerika seyahatinde refakat ettiği- Menderese bakarak yabancıların "Allah bize neden böyle bir devlet adamı ihsan etmedi" diye, dizlerini döövüp anlaştıklarını telsizle bildirirdi. İşte Vatan'n bu körebeliği. ve, keşmekeşliği 1958 yasına kadar devam etmişti.

Darbel hükümet

Vatan bir anonim şirketti ve 400 bin lira sermayesi vardı. Tirajı altı senede 105 binden 3500 - 3700'e düşmüştü. Vatanın iktisaden yaşama şartlarını kaybettiğini gören ticarî zihniyettiki bazı ortakları hisse se-

AKİS Mecmuası,

Yazı İşleri Müdürlüğüne Ankara Mecmuanızın 15 Mart 1958 tarihli nüshasının 23 cü sahifesinde intişar eden "Sessiz Fabrika" başlıklı yazınız muhtevasını aynı sahife ve sütunda aşağıdaki şekilde tavzih etmenizi Basın Kanununun Cevap ve Tekzip hükümlerine istinaden talep eyleriz.

Minneapolis - Moline Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A. Ş. kuruluşundan bugüne kadar karşılaştığı güçlüklere rağmen traktör ve ziraat makineleri parçalarının Türkiye'de fiilen imali mevzuunu başlıca gaye edinmiş bir müessesedir. Umumi efkârı olduğu kadar Hükümet organlarını da hakkımızda şüpheye sevketmek istidadını gösteren ve müessesemiz faaliyetlerinin sadece montajdan ibaret olduğunu ifade eden bazı gayri mesul beyanların ötedenberi ortalıkta dolaşmakta olduğu malûmdur. Bu gayretkeşliğin AKİS ya--arı üzerinde de hakkımızda menfi bir intiba hasıl ettiği açıkça anla' şılmaktadır.

Amerikada esamisi bile okunma; dığı söylenen şerikimiz Minneapolis-Moline Company Amerikanın en eski ziraat makineleri imalâtçısı olup yüzlerce imalâtçı arasında 6 cıdan 8 ciye kadar değişen bir yeri işgal etmekte bulunmaktadır. Son yıllardaki net yıllık satışları yekûnu 57 ilâ 105 milyon dolar arasındadır. Halihazır net aktifi takriben 38 milyon dolardır.

Şirketimiz faaliyette bulunduğu üç yıldan beri vasati 200 işçi ve memur istihdam etmiştir. Haricen ithali gereken parçaların temini için gerekli döviz bulunduğu samanlarda bu personel traktör İmalatında ve sair zamanlarda ise memleket sanayiinin acilen İhtiyacı olan diğer müteferrik kalemlerin İmalinde hizmetlerde 'bulunmuşlardır.

Yanlış intibalarını tashih edebilmemiz ve Minneapol s-Moline Türk Traktörlerinin memlekete, aynı tip ve ebad diğer traktörlerden daha az dövize mal olduklarını ve kapılarımızın asma kilitle kapalı olmadığını gösterebilmemiz imkânını bahşetmek üzere gerek Akis yazarının ve gerekse sayın Akis Okuyucularından Türkiyede traktör ve ziraat makineleri parçalarını bilfiil imal etmek ve ettirmekte olduğumuz hususunda şüpheleri olanların fabrikamızı teşriflerini rica eder, Saygılarımızı sunarız.

O. J. Parks
Murahhas Aza

netlerini satışa çıkarmış ve kendiliklerinden tasfiye olunmuşlardı. Hissedarların hemen hepsi de kanaat getirmişti ki Vatan ağzıyla kus tutsa, ..satış imkânı bulamıyacaktır; Bir defasında 50 bin liralık bir reklâm kampanyasına bile girişen Vatan,- bu kampanyadan da beş paralık bir fayda elde edememişti. Ne yapılırsa yapılsın, halk Vatanı tutmuyordu.

İşte bu hava içinde .satışa çıkarılan Vatanın hisse senetleri Özcan Ergüder, Naim Tiralı gibi gençler tarafından satın alınmıştı. Bunlar idealist, meslekten anlar insanlardı. Hisse senetlerinin çoğunun bunlar tarafından ele geçirilmesi sessin bir darbei hükümet olmuştu. Gazete baştan aşağı genç ve cesur insanların idaresine geçmişti. Bu arada sermaye de bir milyon liraya çıkarılmış ve işletme masrafları karşılanmıştı. Hissi bağlantılar ise kökünden - silinip atılmıştı. Şu veya bu partiye ne yadar tirajını ancak 10-15 bine yükseltebilmişti. Ama gençler direniyor, gazeteye her, gün bir yenilik getirmek için çırpmıyorlardı. Kâğıt, çinko, mürekkep gibi bazı patronları endişeden endişeye düşüren meselelerden tamamen ayrılarak, yalnız kâr için değil, daha çok ideal için çalışan gençler hâdiselere objektif öt larak baktıklarında ister istemez İktidar aleyhinde bir cereyana doğru sürükleniyorlardı, Özcan Ergüder Vatanın başına getirilmişti. Sekiz sene Londrada kalmış, Anglo-Sakson Demokrasisini hazmetmiş, tutulacak başka yolun olmadığını çok iyi kavramış bir gençti. Etrafında toplananlar da onu bu iyi niyet, his ve arzularında yalnız bırakacak tipte insanlar değildi. İktidar değişikliği sırasında gene en büyük hisselerden birini eline geçirmiş olan Naim Tirali, usta bir gazeteci olân Sadun Tanju Oktay Akbal, Adnan Veli, Burhan Arpad,

Vatan yazı ailesinden bir grup
İdealleri bir: İki Vatana da hizmet

'Kemal Aydar, Tunç Yalman Ali Gevgili, Selâmi Akpınar ve kısa bir zaman sonra aralarına katılan Emil Galip Sandalcı, nihayet son derece mühim Ankara bürosunun Şefi Coşkun Kırca problemleri İktidarınkinden bambaşka bir zaviyeden mütalâa etmişler ve Demokrasi türküsünü tutturmuşlardı. Muhalefetin taleplerini, hukuk devleti, hâkim teminatı, anayasa muhtariyeti gibi prensipleri, Demokrasiye' inanan insanlar olarak memleket hayrına benimsemişlerdi.

parsa yapsın taviz vermek gibi saçma fikirler kaldırılmış, bir kenara konmuştu. Bir takım ataklar yapılmış, büyük masraflar ve fedakârlıklar göze alınmıştı. Pek çok Babıâli patronunun aksine, Vatanı idare edenler "masraf ne kadar çok olursa kâr da o kadar çok olur" zihniyetiyle hareket etmeye başlamışlardı, Ta~ bii kısa bir zaman sonra da bunun semeresini. görmüşlerdi. Bu arada baskı, tehdit ve tedbirlere de metanetle karşı konulmuştu. İyi bir gazete çıkarmağa çalışmanın suç, bitaraf olmanın ise muhalefet sayıldığı bir devirde bir mücadele organı olarak metanetle ortaya çıkılmıştı. .,

Elbette ki çabalamalar derhal semere veriyordu. Vatanın fena *şöhre* tini efkârı umumiyenin zihninden silmek kolay değildi. Bu yüzden de Vatan 1957 seçimlerinin arifesine ka-

Böylece yeni Vatancılar -ki Yalmanın makalelerini bile sansürle tabi tutmuşlardı- 1957 seçimlerine, 1946 daki, 1950'deki cesaret ve güvenle girmişlerdi. Genç idealistler, patronu ile eciri ile büyük paralar almıyorlardı, İlk hedefleri kâr değil hiç değilse yıllardan beri zararla kapatılan blânçoyu başa baş getirmekti. Gazeteciliğin kuvvetli bir amme hizmeti tarafı bulunduğuna kani idiler.

Müstakar politika

Gençlerin en büyük muvaffakiyeti, Yalmanın senelerdir yapamadığı işi yapmak, tâyin edilen istikamette sebat ve istikrarı devam ettirmek olmuştu. İşte böylece artık hissedarlarının bile dirilmesinden Ümit kestikleri 18 senelik Vatan, 1957 seçimleri arifesinde tirajını 50 bine kadar çıkarmış ve kendisini kurtarmıştı. En tesirli Muhalefeti yaptığı da, D. P. nin tekrar iktidara gelmesiyle şimşeklerin **pek** çoğunu Üzerine çekmesiyle meydana çıkmıştı. Yılbaşından sonra İktidarın girişmiş olduğu "basını adam etme" kampanyası tedbirlerinden olmak üzere kâğıdı kısılmış ve ilânlarına el atılmıştı. Bu kampanya sırasında öyle günler olmuştu ki Vatan nerdeyse neşriyatım tatil etmek mecburiyetinde kalmıştı. 12 Şubatta. İdare Meclisi bir karar vermişti: Vatan 15 Şubata kadar üç yaprak olarak çıkacak, o zamana kadar da kâğıt temin edilmezse, ay sonundan itibaren tek yaprak şeklinde piyasaya arzedilecekti. Çünkü' inceden inceye yapılan hesaplara göre, Vatan ancak o şekilde neşriyat hayatına devam edebilecekti. Şubat sonuna kadar da kâğıt temin edilmezse, Vatan faaliyetini tatil edecekti. Bu kararın alınmasından hemen bir gün sonra Devlet Bakanlığı alelacele kâğıt temin etmiş ve böylece Türkiyede belki de en büyük basın skandalına mani olunabilmişti. Ama halen ya-. tan. hiç bir zaman yarınından emin olarak çıkmıyordu.

Vatan 1957 senesine kadar zararına çalışmaktaydı. İlk olarak 1957 58 blânçosunu denk olarak kapatmıştı. Bugünkü tempo ile 1958-59 da 500 bin lira kâr sağlaması bekleniyordu. 85-90 kişi çalıştırılıyor, .48 bin lira aylık maaş ve ücret ödeniyordu. Vatanın yeni şekliyle şimdiye kadar başına bir belâ gelmemişti. **Ama** hiç belli, olmazdı ki... Buna mukabil kâğıt tahdidi dolayısıyla Vatanın gelişme imkânları kısılmıştı. Fakat Vatan baskı ve' tehditlere rağmen memlekette, bütün mücadele kapılarının tamamen kapanmamış olduğunu gösteriyordu. Vatan, Türk basınının) ahlâk imtihanım vermiş bir azası olarak temayüz etmişti. Bundan **bir** müddet evvel Başbakan Menderes. İçişleri Bakanı Gedik e. Yalmanı Vilâyete davet ettirmişti. Yalmanın karşısında altmış dakika konuşan ve neticede "Nereye gidiyorsunuz?" diye soran Gedike. Vatan Başyazarı da altmış dakikalık bir cevap vermişti Neticede Vatanda hiç bir değişiklik olmamıştı. Yalman da gene nesille kaynaşmış ve Vatan üzerindeki kontrolünü kaybetmişti. Vatan, bir gazetenin yaşaması ve hattâ kâr etmesi için, mutlaka iktidara methü sena etmenin, şart olmadığım gösteren,misallerden sadece biri olarak yoluna devam ediyor ve en büyük mükafatı görüyordu: Aranılıyordu.

K A D I N

Sosyal Hayat

Kadınlar İçin bibliografya,

Genç kız kürsüye çıkıp dinleyicilerini selâmladıktan sonra hazırlamakta olduğu bibliografya hakkında bir konuşma yapacağım açıkladı. Bu etüd üç senedir, muntazam şekilde, kadın mevzularında neşriyat yapan, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu adına yapılmıştı ve önümüzdeki ay içinde neşredilecekti. Bibliografya, bugüne kadar Türkiyede kadınlar hakkında ve kadınlar için yayınlanmış kitaplar, dergiler ve gazetelerin bibliografyası idi. Neriman Duranoğlu, konuşmayı yapan genç kızın adı idi, bu işe kadın konusunda bir araştırma yapmak için başlamıştı. Fakat bir kütüphaneci olarak, bunun ne büyük bir ihtiyaç olduğunu biliyordu. Bibliografya büyük bir boşluğu doldu racaktı.. .Meselâ bundan bir müddet evvel Siyasal Bilgiler Fakültesinden iki öğrenci Millî Kütüphanenin istifade servisine baş vurarak, tezlerinin "Türkiyede Kadın" olduğunu söylemişler ve hangi kitaptan faydalanabileceklerini sormuşlardı. Onlara yardımcı olabilecek bir bibliografya bulmak imkânsızdı, çünkü mevcut değildi. Talebeler Neriman Duranoğlunun, henüz taslak halinde olan notlarından istifade edince, işleri fevkalâde kolaylaşmıştı. Güzel bir tez hazırlama imkânını bulduklarını söyleyince de, Neriman Duranoğlu hergünkü mesai harici çalışmalarının hiç te boşa gitmeyeceğini anlamış, bu fazla mesaiyi reva seve günde iki, üc saate çıkarmıştı ,

Bir kütüphaneci, bir konferansçı

Neriman Duranoğlu, herşeyden evvel çok iyi bir konferansçı idi. Gayet sakin, heyecansız rahat bir şekilde kısa ve anlaşılır cümlelerle Konuşuyor, cazip sualler sorarak dinleyicinin alâkasını çekmeyi biliyordu. İlk evvelâ çalışma sistemini izah etti. Cumhuriyetten evvel ve Cumhuriyetten sonra, yani eski ve yeni Türkçe olarak memleketimizde kadın hakkında yazılmış bütün kitap, dergi ve gazeteleri toplamıştı. Bunların miktarı şaşılacak kadar azdı ve beşyüzü geçmiyordu. Meraklı bir kütüphaneci olan Neriman Duranoğlu tasnif sistemini de izah etti. Bu. milletlerarası "onlu tasnif" sistemine göre yapılmıştı. Gecen hafta Salı günü Türk Hava Kurumunun geniş salonunda toplanan Kadının Hayatını Tetkik Kurumu üyeleri arasında kütüphanecilikle alâkalı bir çok üye bu konuşmayı büyük bir ilgi ile dinliyorlardı. Fakat konuşmanın en güzel tarafı muhakkak ki mevzuun tarihçesi oldu. Neriman Duranoğlu bu münasebetle memleketimizde kadın hakları için çalışmış yazarlardan cemiyet kadınlarımızdan bahsetti. Unutulmuş birçok isimler hafızalarda canlandı ve takdirle anıldı. Duranoğlu topladığı kitaplardan pasajlar okudu.

Neriman Duranoğlu
Unutturmayan unutulmaz!

Unutulan isimler

1931 senesinde Necip Ali Küçüka 'Kadın Hukuku" adlı eserinde kadının lâyık olduğu mevkii belirterek bugün aklın bile kabul etmiyeceği geri bir zihniyetle savaşmıştı. Bu devirde. Afet İnanın bir hitabesi ve birkaç makale haricinde kadın hakları üzer iride bir çalışma mevcut değildi. 1958 senesinde kaybettiğimiz Nezihe Muhittin Tepedelenligil, Türk Kadını adlı eserinde peçe altındaki Türk kadınının -durumunu, içtimaî gayretlerini, mücadelelerini anlatmıştı. Bu kitapta memleketimizde çıkan ilk kadın gazetesinden', ilk kadın imzalarından, kurulan' ilk - kadın derneklerinden, bu derneklerde çalışan hanımlarımızdan bahsedilmekte idi. Neriman Duranoğlu konuştukça unutulan birçok isimler hafızalarda canlanıyor, davetliler kadın için çalışmış" olanları -minnetle yadediyorlardı. İçtimâi faaliyetlerin başında Görünen Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar, Yardımsevenler Derneği kurucularından Mevhibe İnönü, , llk kadın yazarlardan Emine Semiye, Makbule Leman, Zokiye isimleri bircok hatıları uyandırıyordu. Sabiha Zekeri ya ilk Türk kadın gazetecisi idi. 1946 senesinde Zehra Celâsun tarafından yazılmış olan "Tarih boyunca Kadın" isimli ki-; tapta kadın psikolojisi "e tarihin muhtelif devirlerinde, Türk kadını ele alınmış, bugün halen büyük bir faaliyet gösteren Yardım Sevenler Derneğinin tarihçesi yapılmıştı.

Vedide **Baha** Pars, **Prof.** Afet İnan ve Avra **Warren**
Kadınlar için çalışan kadınlar

Kemalizm

Neriman Duranoğlu Türk Kadınının büyük koruyucusu Atatürkün kadın hakkında söylediklerini okumaya başladığı zaman, koca salon-: da çıt çıkmıyordu. Atatürk, Türk Kadınının yeni görüşlere göre yetişmesinin yeni Türk devletinin esaslarından birini teşkil ettiğini söylemişti çünkü "bundan sonra başka zihniyette, başka kemalde adamlara muhtacız, bunları yetiştirecek te bundan sonraki analardır" demiştir. Atatürkün senelerce evvel söylediği bazı sözler ise bugün cidden, ibretle hatırlanmaya değerdi. Atatürk bir komisinasında şöyle diyordu: "Seyahatim esnasında köylerde değil, bilhassa kasabalarda ve şehirlerde kadın 'arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözle-

Ev Kadını

Jale CANDAN

Ben öyle zannediyorum ki, kadının dış hayata atılması, herşeyden önce ev kadınlığının kıymetini meydana çıkardığı için mühimdir. Kadın, dünyanın her yerinde, asırlarca insan haklarından mahrum yaşamış, bugünkü mantığımızla anlıyamıyacağımız şekilde ezilmiştir. Yalnızca, fakültelere kabul edilmesinin yirminci asra tesadüf etmesi dahi kadının kısa zamanda ne kadar mühim işler başarmış olduğunu İfadeye yeler. Bugün birçok sahalarda kadın erkekle boy ölçüşmektedir ve onun hiçbir sahada erkekten geri kaldığı görülmemektedir. Şu halde kadın asırlar boyunca, evine kapanıp,kendisini yalnızca ev işlerine hasretmişse bu başka sahalarda kendisini kabiliyetsiz hissettiği için değildir. Bu onun kendi kendisi için değil ailesi için yaşıyabilmek kaygusundan İleri gelmiştir. Bugün gene kadın, mecbur olmadıkça çalışmıyorsa, bu hep evdekileri İhmal etmemek endişesinden doğmaktadır. "Çocukları hizmetkâr eline bırakmak", çalışan birçok kadının uykusunu kaçırmaktadır. Bu, yalnız bizde de. ğil bugün en ileri cemiyetlerde, bol İmkânlara rağmen, halledilememiş bir dâvadır. Hem dışardaki hem içerdeki işlerini mükemmelen tanzim eden kadınların miktarı gün geçtikçe artmaktadır. Yeni aletler, yeni bilgiler, yeni bir görüş bu hususta kadına yardımcıdır ama. bir insandan böyle insan gücü fevkinde gayretler beklemek pek te doğru olmadığı için dünyanın heryerinde kadın, bilhassa çocukları küçükken, evde kalmayı d aşarda çalışmaya tercih etmektedir.

Benim meslek sahibi bir hanım ahbabım vardır. Hayatta en büyük zevki kitapları arasında yasamak olduğu belde buna Dek az zamanını ayırabilmiştir. Çünkü çocuklarının doğum günlerini hazırlamak, onlara güzel hikâyeler anlatmak, icabında. mutfağa girin sevdikleri yemeği yapıvermek, hastalıklarında başlarında beklemek onun için vazgeçilmez vazifelerdir ye hayatı mesleği ile "ev işleri" arasında devamlı bir çekişme halinde seçmiştir. Bazan mikropları ile daha fazla uğrassa çünkü işi budur acaba, insanlığa daha faydalı olmez mıydı diye düşünürüz , ama yetiştirdiği çocuklarla da cid den memleketine faydalı olmuştur. Genç bir arkadaşım vaktiyle birkaç piyes denemesi yapmış ve muvaffak olmuştu. Sonra evlendi, çoluk çocuğa karıştı. Geçenlerde yeni birşeyler yapıp yapmadığım sordum:

' .— Ancak düşünebiliyorum" diye cevap verdi.' "Her gece, işler bitip te yatınca mevzuu tasarlıyor, şahısları kafamda çiziyorum, ertesi gün muhakkak yazmaya karar veriyorum fakat bir de bakıyorum Uyuya kalmışım, ertesi gün de o kadar çok iş oluyor ki!"

Bu arkadaşımın da, cidden, İmrenilecek bir evi vardı.. Çoluk" çocuk mesuttular. Belki bu bir piyesin yazılmasından mühimdi ama arkadaşım devamlı bir mücadele halinde idi. Kendisinden fedakârlık ediyordu. Eğer ikisi arasında rahatça bir tercih yapabilmek mümkün olsaydı, birçok kadınların d işarda çalışmayı içerde, çalışmaya tercih edecekleri muhakkakti. Çünkü ev işlerinin birçok işlerden daha fazla fedakârlık ve sabır istediği bir hakikattir. Üstelik ev işleri yeknesaktır, lâyık olduğu derecede takdir edilmemektedir, tatmin sahası mahduttur Ve bugün birçok kadın evlerinden dışarıya kaçmaktadır. İşte bu tehlikeyi önlemek maksadı ile, birçok cemiyetlerde "ev kadınlığını" kıymetlendirmek, ev kadınını manevi ve maddi şekilde tatmin etmek yoluna gidilmektedir. Ev kadını her şeyden evvel, kanunun himayesinde olmalıdır. Evinde yaptığı mesainin karşılığına kanuni şekilde hak kazanmalı, ihtiyarlığı garanti altına alınmalı, terkedildiği takdirde bir tedbir düşünülmelidir. Ev kadınlığının basit ve küçümsenecek bir iş olmadığını da, çocuk yaştan, kızlarımıza ve oğullarımıza telkin etmemle lâzımdır. "Nasıl olsa evlenecek" deyip kızlarımızın tahsilini ihmal edemeyiz. Kız çocuğuna tahsil erkek çocuğu kadar, belki ondan fazla lâzımdır. İnsan küçük bir sanat sahibi olarak da hayatını kazanabilir, fakat bilgisiz çocuk yetiştirilemez. Ev kadını, tıpkı okumak zorunda olan bir tıp adamı gibi bilgisini daima arttırmak, yenilemek, zamana uydurmak zorunda olduğunu da bilmelidir. Daima yeni birşeyler öğrenmek onu. hayatındaki yeknesaklıktan kurtaracaktır.

Bugün ev kadını cemiyette en mühim vazifelerden birini başaran kıymetli 'bir unsurdur. Vazifesini müdrik olduğu kadar onanla iftihar edecektir.

rini çok keşif olarak kapattıklarını gördüm. Bilhassa bu sıcak mevsimde bu tarzın kendileri için azap verici olduğunu tahmin ediyorum. Erkek arkadaşlar, bu bizim hodbinliğimizin eseridir. Halbuki kadın arka

dağlarımız, bizim gibi müdrik ve mütefekkir insanlardır. Onlara . ahlaki mukaddesatı telkin etmek, ahlâkımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile, nezahetle teçhiz etmek esası üzerinde duralım. Onlar yüzlerini cihana göstersinler, Bunda korkulacak birşey kalmaz.. 'Bu halin muhafazasında taassup ise hepimizi her an kurbanlık koyun olmak istidadından kurtaramaz.."

Neriman Duranoğlu büyük Atatürk ten daha birçok pasajlar okudu ve alkışlar içinde yerine oturdu. Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Başkanı Profesör Afet İnan bibliografya .mevzuu üzerinde bir tartışma yapılmasını istiyordu. Birçok üyeler fikirlerini bildirdiler ve bibliografyaya girecek konular üzerinde anlaşmaya vardılar. Bibliografya kadını hukuki, sosyal sanat bakımından hatta tıb mevzuunda ele alıyordu. Kadın hakkında etüd yapmak istiyen bir kimse için mükemmel bir döküman teşkil ediyordu. Çalışmayı kolaylaştıran bibliografyaların, memleketimizde de gittikçe önem kazanacağı muhakkaktı. Bir kadın derneği olan Kadının Sosyal Hayatım Tetkik Kurumu, bu işe neşriyatıyla ön ayak oluyordu.

Moda

Atom devri

İnkâr edilemiyecek birşey varsa o da ev dekorasyonunda olsun, mimaride veya eşya stillerinde olsun, modada olsun yepyeni bir görüşe doğru süratli bir akışın mevcudiyetidir. Tarihe Atom devri" olarak geçecek olan devrimizin 'bu kaçınılmaz bir neticesidir. Zamanla kolay ve rahat yaşamak, süratli yaşamak, yaşadığımız anı severek yaşamak, işte "Atom devrinin" gündelik hayatımıza getirdiği ana prensipler bunlardır ve hiçbir şey, moda kadar, bu prensiplerin tesiri altında kalmamıştır.

1958 modasının ruhu

Hâdiseler Atom devri modasının inkişafına yardım etmiş bulunmaktadır. Modanın merkezi olan

"Kaşık biçimi"

Tanrı "çatal"dan korusun

Dört yeni model: Atom Devri, Yalancı Döpiyes, Yalancı Tayyör, Trapez

Tanrı erkek keselerine kuvvet versin

Paris son senelerde Fath, Dior, Piguet ve Rochaa gibi dört ihtiyar hükümdarını kaybetmişti. Geriye kalanlar hep gençlerdi. Gençler mazi ile olan bağları bir anda koparmasını hilâller. Meselâ senelerden beri, bir türlü ortadan kaldırılamayan bir tip. klasik tayyörü yok ediverdiler. 1958 modasının başlıca hususiyeti; genç oluşudur, zamanla beraber koşusudur. Bu modada klâsik tayyör ortadan kalkmıştır, şahane gece tuvaletleri de kalkmıştır: O kadar kalkmıştır ki bunlar, çok yakında geçmiş bir devre, eski zamana aitmiş hissini verecektir. Gene 1958 modasında, genç terziler çalışan faal kadına büyük bir önem vermişler, bu kadın için, sabahtan akşama kadar, elbise değiştirmeden şık olmak imkânım sağlayan çeşitli * kıyafetler yaratmışlardır. Ama bu kıyafetlere yalnızca büroda çalışan kadınlar mı rağbet edeceklerdir? Hayır, çünkü bugün dışarda çalışmayan ev kadınının da birtakım sosyal vazifeleri, mecburiyetleri, meşgaleleri vardır, Atom devri kadını sokağa çekmektedir. Parisli genç terziler, genç kızlar için de. gayet güzel modeller düşünmüşlerdir. Annelerini taklit ederek giyinen genç kızlar azalacaktır ama gaye biraz da annelerin genç kızları gibi giyinmelerini sağlamaktır.

1958 modasının damarlarında akan kan. herşeyden evvel, genç bir kandır. Modanın ruhunu yapan işte bu gençliktir.

İsimsiz tayyörler

1958 modasının en büyük hususiye-. tini sokak kıyafetleri teşkil etmektedir, Önümüz bahar olduğu için de, büyük terzilerin defilelerinde bu sokak kıyafetleri en ön plânda gelmektedir. Bu sokak kıyafetleri ekseri tayyöre benzemiyen tayyörlerdir. Bunlara "isimsiz tayyörler" denilmektedir. Ekserisi tayyörden ziyade döpiyes hissi vermektedir. Bunların etek boyları gibi ceket boyları da gayet kısadır. Kimisi tamamile yakasız, kimisi eşarplı yakarlara sahiptir. Yakasız tayyörlerin içine ekseri empirme bluzlar giyilmektedir. Bazı tayyör ceketleri de bu empirmelerle astarlanmıştır veyahut aynı empirmeden veya puânlı kumaştan türban - şapkaları .vardır. Çok moda olan "Pie dö pul" bahar tayyörlerinin ekseri beyanı biyeden süsleri, aynı "pie dö **pul"** kumaştan kloş şapkaları vardır. Yakasız dümdüz tayyörlerin yegâne süsü bazen saplı bir gül, bazen küçük cepler, bazen de dikiş yerlerini gösteren' beyaz biyelerdir Etekler ekseri çok dar ve kısadır fakat Diorun talebesi İyes Saint - Laurent tarafından ortaya atılan bol etekli kısacık ceketli döpiyesler de büyük rağbet görmüştür. Gittikçe bollaşan bu etekler, ya parçalı kloşlardan ya da erenüş kanon ve plilerden yapılmıştır. Ceketler bazen .önden düğmeli, bazen kısmen kapalıdır. 1958 modasının esasını işte bu çok çeşitli genç ve cazip, isimsiz tayyörler teşkil etmektedir. Sabah için bu tayyörler flanel kumaşlardan, jarseden, yumuşak ve tüylü yünlülerden, gevşek dokunmuş tivedlerden, "pie .dö pul" ve "prens dö gal" den yapılmıştır. Öğleden sonra aynı tayyölen muslinden, şantungdan, ipeklilerden, empirmelerden, yapmak lâzımdır. Akşam için en gözde kıyafetler faylardan,. organzeden, dantelden, satenden yapılan abiye tayyörlerdir.

Lâcivert - beyaz

Tayyörlerde olsun, rob mantolarda veyahut sokak elbiselerinde olsun, baharda en gözde renk lâcivert olacaktır. Fakat bu lâcivert daima beyazla beraber, kullanılacaktır. Açık yakalı bir lâcivert tayyörün yakasından gözüken beyaz bir "jabo", beyaz bir çiçek; beyaz şapka ve beyaz eldi- * ven, beyaz inciler fevkalâde modadır. Fakat büyük terziler bu beyazın hakiki beyaz olmasını şart koşmuşlardır. Kirli beyazlara veyahut kirlenmiş beyazlara modada yer yoktur.

• Lâcivert - beyazdan başka, moda olan renkler Dior kırmızısı, küm rengi, ıhlamur rengi, pembe ve mavidir.

Elbiseler

İsimsiz tayyörler kadar sükse yapan birşey de sokakta giyilebile-, cek rob-manto şeklindeki elbiselerdir. Çuval biçimi, geçen seneki dümdüz hattını en çok, bu kıyafetlerde muhafaza etmiştir. Bunlar elbise ile manto arası kıyafetler olduğu için çuval biçimini kolaylıkla kaldırmaktadırlar. Bu tip çuval biçimi rob mantoların ekseri, umulmadık yerlerde cepleri, bazan da bebe yakaları vardır. Önden düğmeli olanlar daha .ziyade mantoyu hatırlatmaktadır.

Gene sokak kıyafeti olarak, çok pratik bir buluş, yalancı döpiyeslerdir. Bunlar döpiyes hissi veren dümdüz elbiselerdir. Bel kesiği bazan yerinde, bazan yukarda bazan aksine aşağıdadır. Ama mevcuttur ve elbiseye tayyör edası yermektedir.

Manto içinden, evde veyahut abiye olarak giyilecek elbiselere gelince, bunların ekserisinin eteği dardır. Arkadan, sırt kısmında hafifçe şişirilmiş olan bu elbiseler kadına bir "kaşık" görünüşü vermektedir. Karın iyice içerde sırt ise kabarıktır. Bel az. gösterilmiştir ve yerinde değildir.

K İ T A P L A R

Göz Ucu İle Avrupa

(Yusuf Ziya Ortacın seyahat notları, Akbaba yayınları, Yeni Matbaa, İstanbul 1958, 80 sayfa 100 kuruş)

Yusuf Ziya Ortaç, günümüzün kalbur üstü yazarlarından, biri. Kalemini daha ziyade mizah sahasında kullanıyor. Mizahı inek bir mizah. Akbaba adlı mecmuasını yıllardan beri hemen hemen tek başına, hiç bir şeyden yılmadan, hiç bir güçlüğe yenilmeden, kimseye boyun eğmeden çıkartıyor. Mecmuasının yanı başında yürüttüğü Akbaba Mizah yayınları ise, kitaplıklarımıza en güzel mizah eserlerini kazandıran bir sofi olarak gün geçtikçe kabarıyor.

Bu ayın ortalarında piyasaya çıkarılan "Göz ucu ile Avrupa" Akbaba mizah yayınlarının son eseri. Yusuf Ziya Artaç bu eserinde, geçen yıl i çinde yaptığı bir Avrupa seyahatinin intibalarını küçük kalem darbeleri ile kısa notlar halinde sıralamış Akbaba mecmuasının okuyucuları, bu kitapta yer alan seyahat notlarını hatırlayacaklar. Zira bugün kitap halinde toplanan Göz ucu ile Avrupa, daha yakın zamanlara kadar Akbabada tefrika edilmişti. Notların kitap haline getirilişi dolayısıyla Yusuf Ziya Ortaç yazdığı önsözde pek mütevazi bir eda ile: "Adından da belli: Hiç bir iddiası yok bu kitabın. Göz ucuyla ne göre bildimse o kadar...

Avrupayı seyahat edebiyatının büyük üstadları yıllarca ve ciltlerce yazmışlar. Bundan sonra da her yeni kalem onun yeni bir güzelliğini bulup yazacaktır.

Ben. gezdiğim yerleri az gördüm, çok duydum. Bu küçük kitapta belki o duygunun acı lezzeti vardır" di yor. Ama aslına bakılırsa Yusuf Ziya seksen sayfa içine sığdırdığı yirmisekiz notta, Avrupayı yalnız kuş bakışı görmek ve anlatmakla kalmamış, aynı notların içinde Avrupa ve Avrupalı karşısında bütün bir Türkiyeyi ve Türkleri de dile getirmiş

Kitabın ilk yazısı, İstanbuldan ayrılışı anlatıyor. İkinci yası ise Avrupa ile ilk teması. Bu temas bir Türk İçin son derece mühimdir. Zira daha bu ilk temasta duyulan lâf, Türkiyede insanlar arasındaki "temaslarda kullanılanlardan, yahut hiç değilse alışılagelenlerden tamamen değişiktır. "Dankeşön"' Gümrükte pasaportunuzu kontrol eden memurdan, eşyanızı taşıyan ve tarifeden bir kuruş bile fazla istemeyen hammaldan, tramvaydaki biletçiden, mağazadaki tezgâhtardan, lokantadaki garsondan, velhasıl, tek kelime ile bile temasınız olan her yabancıdan,duyduğunuz kelime bu oluyor: Dankeşön Yani, teşekkür ederim. Yani, Türkiyede adeta duymaktan bile mahrum kaldığınız kelime.

Ortaç, bir başka notunda "cadde"-den bahsediyor. İşte size bu ince mizah ustasının kalemiyle çizilmiş bir Alman caddesinin karakalem portresi:

"Bir terastan caddeyi seyrediyordum: Kadın geçiyor, erkek geçiyor, çocuk geçiyor. Hele otomobil, hele motosiklet, hele bisiklet, galiba yayalardan çok. Durun, size motorlu taşıt bolluğunu anlatacak bir ölçü vereyim: Saçlı sakallı papazlar bile iki tekerlek üstünde uçuyorlar!

Bir de futbolu haram ilah eden bizim vaiz efendileri düşününüz:. Şeytan arabasına binmek mi? Neuzü billahi..

Sokakta genç var, ihtiyar var, kolunu, yahut bacağım bir cephede bırakmış orta yaşlı var. Ama üç şey yok: Paçavra yok, sarsak yok, züppe yok.

Dusseldorf caddelerinde, yaralı avucunu merhametinize açmış dilenci göremezsiniz. Hangisi yama. hangisi kumaş, belirsiz olmuş, iplik iplik, düğüm düğüm kıyafet göremezsiniz. Hele, balo fistanı gece şapkasiyle küpelerini şıngırdatarak otobüs bekleyen Sosyete maskarası hiç göremezsiniz.

Burada sokak yalnız yürüyenler için. Kaldırım sohbetine hiç rastlamadım. Yalnız kaldırım sohbetine değil, kaldırım Satıcısına da: Ne küfeyi sırtlamış, teraziyi donatmış İtirazcı, ne az tenekesine şişeleri doldurmuş gazozcu, ne arabalı şerbetçi, ne de naylon klottan bebelere takkeye kadar "top atan tüccarın malı "nı satan işportacı var...

Sokakta temizlik işçisine bile bir kere rastladım: Ellerinde lastik eldivenler.- bir park kenarında, ağaçlardan dökülmüş beyaz yaprakları süpürüyordu. Burada caddeler geceleri temizleniyor: Suluyarak değil, süpürerek değil, şakır şakır yıkıyarak...

Haa, bir şey daha yok: Yirmi yaşına kadar olan kızın çirkini ve otuz yaşını aşan kadının güzeli! On yıl içinde bir tabiat muci,zesiyle karşılaşıyorsunuz: Civciv deve oluyor!"

İşte Yusuf Ziya Ortacın kalemiyle Avrupadan bir: kaç çizgi. .Göz. ucu ile Avrupa, yalnız zevkle değil ayni zamanda ibretle de okunacak bir kitap.

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

1 9 8 **sayılı** AKİS'in Kendi Aramızda sütununda **münteşir** Milli Eğitim Bakanı Celâl Yardımcının tekzip yazısında, İnönü kaydedilirken "parçanız, paşaanıza" tabirleri kullanılmakla onu kendine mal etmeme, benimsememe gibi **bir'** feda taşındığı görülüyor. Paşalık, lâyık olan kimselere milletçe verilen bir payedir. Bu şerefli unvanı kazananlar, millete mal olmuş. kıymetli varlıklardır. Sayın İnönü bugün C.H.P. Lideri olduğu için yalnız C. H.P. lilerin pahası olmadığı gibi D. P. saflarında ve hattâ Hükümet içinde bulunan kıymetli paftalarımız da sadece D. P. lilerin- paftası değildir. Hepimizin Milli Eğitim Bakanı olması lâzım gelen sayın Yardımcı, bu tarz bir ifade kullanmağa acaba neden lüzum görmüştür?

Mustafa Işık Bandırma

Radyo hakkında

Son günlerde gene radyo dinleyemez olduk. Kazara radyosunu açan dinleyiciler kendilerini 'yeni bir seçim varmış zehabına kaptırıyor. Bütün vekiller vatan sathına yayılmış -Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu bir kenara bırakılmış- balkonlardan köylerdeki iş ve güçleri bıraktırılarak toplanmış köylülere dairelerdeki isleri yerinde sayan memur vatandaşlara vaaz veriyorlar. Hazreti Ermin adaleti ile idare edilen radyolarımız bu nutukları millete de zorla dinletmeğe çalışıyor. Fakat nedendir bilinmez bu yayınlardan medet umanlar memleketin yüzde 51' inin muhalefete rey verdiğini unutmuş görünüyorlar. Bu. akıntıya kürek çekmekten başka birsey değil. Boşuna zahmet, boşuna emek. zorla güzellik olmaz.

Süleyman Üner - Niksar

Üniversite hakkında

Son zamanlarda ilim adamlarımızın hâdiseler karşısında sustuklarını, akademik kariyere indirilen darbelerden kuşkulandıklarını üzülerek görmekteyiz. Halbuki nice hâdiseler oluyor ki aydınlanmasını ilim adamlarımızın kalemlerinden, beyanatlarından bekliyor, çıkarılacak neticeyi ilim adamının objektif mütalaası ile çözümlemek istiyoruz.

Benjamin Constantin'in "Âlimin mürekkebi, şehidin kanından daha mukaddestir" demesi ve buna inanan kimseler olarak ilim' adamlarımızın susmalarını arzulamamamız Bovee'nin "Herşey yok olduğu zaman bile. istikbal bakidir" fikrine iştirak etmemizden ileri geliyor.

İleride tarihe karşı sorumlu olmamaları ve Demokrasi inşaatına mimarlık etmeleri için sayın ilim adamlarımızın basın . kürsüsünden fikirlerini duyurmaları elbetteki memleketimize çok şeyler kazandıracaktır.

Orhan Kükrekol - **Ankara**

S İ N E M A

Prodüktörler

Fevkalâde tedbirler

Uçak hava meydanının üzerinde bir kaç kere döndü. Sonra süzüle süzüle piste doğru alçaldı. Hava meydanını dolduran binlerce insan sabırsızlıkla dalgalandı. Uçak homurdanarak durdu. Meydan o güne kadar görülmemiş bir polis kordonuyla çevrilmişti. Belleri tabancalı polisler giriş ve çıkış kapılarım tutmuşlar, kuş uçurtmuyorlardı. Uçaktan yüzü solmuş, ağlamaktan gözleri şişmiş, her halinden asabi olduğu anlaşılan Ufak tefek, genç bir kadın indi. Ardında hususi hastabakıcısı ve sile dostu bir kaç kişi daha vardı. Yakasına siyah bir matem kurdelâsı takmış yaşlı bir adam, genç kadının koluna girmişti. Meydanı dolduran insan kalabalığından hiç bir ses çıkmadı. Ses sizce açılıp yol verdiler., Genç kadınla yaşlı adam ve hususî hastabakıcı hızlı adımlarla kalabalığın arasından geçtiler. Kendilerini bekleyen siyah ve muhteşem bir arabaya binip gittiler.

Vaka, bu haftanın başında Chicago şehrinin hava meydanında geçiyordu ve yüzü solgun, gözleri ağlamaktan şişmiş genç kadının adı da Elizabeth Taylordu. Cumartesi günü feci bir uçak kazasında ölen kocası film prodüktörü Mike Todd'un aynı gün Santa Feeden gelmesi beklenen cenazesinin kaldırılışında bulunmak üzere Hollywooddan geliyordu.

Ecel geliyorum demez...

Meşhur prodüktörün cumartesi günü bütün dünyaya yayılan ölüm haberi her yerde bir bomba tesiri yaratmıştı. Haberi ilk duyan Ve yayan New Mexico civarındaki mahalli bir telsiz istasyonuydu. Akşama doğru, Mike Toddun karısının adına izafeten "The Liz" adım verdiği uçaktan bir telsiz gelmişti. Pilot uçağın arıza yaptığını ve mecburi inişe geçeceğini bildirmişti. Bütün alınan haber bundan ibaretti Mahalli telsiz istasyonundan başka, öbür telsiz istasyonları da harekete geçmişler, fakat 'The Liz"den başkaca bir haber almak imkânını bulamamışlardı.

Uçağın gövde ve kanatları buz tutmuştu. Normal olarak varması gereken yoldan 10-12 mil geri kalması da, uçağın kanatlarının buz tutmasına ve hızının azalmasına sebep olmaktan başka birşeye yaramamıştı. Yolcular arasında birinci pilot Bill Verner,. ikinci pilot Tom Barckley ve Mike Toddan başka senaryocu Art Cohn da vardı. Todd, şerefine verilecek bir ziyafette hazır bulunmak üzere New York'a gidiyordu. Önce karısı Elizabeth Tayloru da yanına almak istemişti. Ziyafette karısıyla birlikte olmak istiyordu. Ama Elizabeth bir virüs nezlesine tutulmuştu. Kendisini son derecede yorgun ve hasta hissediyordu. Todd israr etmedi. Yalnız gitmesi gerekecekti. Bu da canını sıkan bir şeydi. Yalnız başına seyahatlardan hiç hoşlanmıyordu, kendisine yol arkadaşlığı edebilecek birini aradı. Aklına ilk gelen rejisör Joseph Mankiewicz oldu. Telefonla aranan Mankiewicz, işlerinin çokluğu yüzünden bu seyahate katılamayacağını bildirerek özür diledi. Todd, yolda rastladığı bir başka arkadaşına, senaryocu Art Cohn'a aynı teklifi yaptı. Art Cohn, Toddla birlikte bulunuyor ve "Mike Toddun ilk Dokuz Yılı" adlı bir kitap hasırlıyordu. New York'ta görülecek bazı işleri de olduğundan Toddun bu teklifini kabul etti. Mike Todd yalnız seyahatten kurtulmuştu.

Uçağın düştüğünü ve kocasının da içindekilerle birlikte kurtulamayıp öldüğü haberini aldığı sırada Elizabeth Taylor yatıyordu Önce inanmak istemedi. Radyo her zaman doğru haberler vermiyebilirdi. Telefonla New Yorku aradı. Uçağın beklendiği halde gelmediğini söylediler. New Mexico ise haberi teyid ediyordu. "The Liz" yakınlardaki Zuni dağlarına çarparak düşmüştü. Kurtulan olmamıştı. Cesedlerin hemen hepsi teşhis edilmişti. Fakat biri, uçağın düşer düşmez infilâk etmesi sebebiyle yanmış kavrulmuştu. Fitzgerald morguna kaldırmışlardı. Çift motorlu Lockheed modeli uçaktan da geride bir enkaz yığınından başka birşey kalmamıştı. Elizabeth Taylor sinir buhranları içinde telefonu elinden bıraktı Mike Todd ölmüştü.

Mike "Todd 'Seksen Günde devrialem'in rejisörüyle
Hayatı kumardı

Bir büyük kumarbaz ,

Amerikan sinemasının kalburüstü prodüktörlerinden sayılan Mike Todd, Hollywooddâ büyük bir kumarbaz olarak tanınıyordu. Bütün hayatı boyunca her işi bir kumar olarak kabul etmişti. Birçok işlere girmiş çıkmış, kiminden kazanmış, kiminden de batmıştı. Fakat yılmayan bir iradeye sahipti. Bir kaç defa milyoner olmuştu, İlk servetini 17 yaşlarında iken Atlantik Ucuz Evler İnşaat Şirketiyle yapmıştı. Fakirlere ucuz evler yapıp satıyordu. Bir dülger okulu da açmıştı. Bu okulda dülgerlere, ucuz inşaatlarda az çimento kullanarak nasıl çürük binalar inşa edileceğini öğrettiği öğrenilince, okul da tabiatiyle kapandı. İşsiz kalmıştı. Düşünürken Hollywooda gidip bir kere de orada şansını denemeyi kafasına koydu. Yolda giderken sesli filmler üzerine yazılmış bir kitap satın almıştı. Trenden iner inmez, önüne ilk çıkan stüdyoya kendisini sesli film mütehassısı olarak tanıttı. Bir müddet bu ünvanla stüdyolarda çalıştı. Sonunda umduğunu- bulamamışlara has, Chicagoya döndü geldi. Fuar zamanı , yaklaşıyordu. Bulduğu bir yeni numarasını bu ' sefer fuarda teşhir etmeye başladı. Todd, çıplak kadın vücudunun erkekleri nasıl cezbedeceğini biliyordu. Bu yoldan giderek bir dans numarasıyla çıplak

kadınları oynatıyordu. Fuar kapanınca aynı numarayı turnelere çıkardı. Mikado operasını sahneye koydu. Bu opera onu bir kere daha iflâsa Sürükledi.

Bu arada Todd yine boş durmuyordu. Daha çok para kazanma hırsı. gözlerini bürümüştü. Kafasını yalnız bunun üzerinde yoruyordu. Mikado operasını tadil ederek caza tahvil etti, "Hot Mikado" oldu. "Hot Mikado"-nun temsili pek müthiş oldu. Sahnede yanardağlar indifa ediyor, onbeş metre yükseklikten çağlayanlar dökülüyordu. Revünün tutulması başka açıkgözleri Toddla pazarlığa, ortak olmaya götürdü. Todd ortak namzedine şu teklifi yaptı: yazı tura atacaklar, Todd kazanırsa ortağın parasını alacak, kaybederse revüyü bedavasına bırakacaktı. Tabii yine kaybetti. Ceketini aldı, çıktı.

Artık işe yeniden başlamaktan başka çaresi yoktu. Öyle de yaptı. Hollywoodla Broadway arasında mekik dokuyarak kâh filmlerin, kâh da revülerin prodüktörlüğünü yaptı. Hayli de kazandı. Gözü yükseklerde ve çok kazanmakta olduğundan, hayatının son büyük kumarına girişti. Büyük yıldızlarla ye kendi bulduğu bir geniş perde sistemiyle Jüles Verne'in tanınmış romanı "Seksen Günde Devriâlemi filme aldı. Film bütün dünyada görülmemiş bir ilgiyle karşılandı. Her oynadığı yerde gişe şampiyonu oluyor, etek dolusu para kazandırıyordu.

Aynı *yıl* Todd, arzuladığı herşeye de kavuşuyordu. Büyük bir iş filmi yapmak istemişti, yapmıştı. Çok para kazanmak istiyordu, kazanmıştı. Elizabeth Taylorla . evlenmek, hayallerinden biriydi. Olmuştu. Bir de sinema Akademisi armağanı "Oscar"ı Kazanmak istiyordu. Geçen yılın Mart ayında "Seksen Günde Devriâlem" yılın en iyi filmi olarak Mike Todda "Oscar" heykelciğini kazandırıyordu.

Elizabeth Taylor
Gözü yaşlı

Türkiye

Kurutulması gereken bataklık

Yerli filmlerimizden biri hakkında tenkid yazıldı mı, bir gürültüdür kopar. Filmin ya prodüktörü ya da rejisörü tenkidciyi hedef tahtası haline getirerek onu. bilgisizlikle, gizli gayelerle, kötü niyetlerle suçlandırır Sanki yaptıkları filmler çok İyidir de tenkidciler bazı belli maksatlâr için kasten kötüleyici yazılar yazmaktadır. Tenkidcilerle - sinemacılar Arasında sık sık tazelenen bu çatışmaların ne okluğuna şöyle bir' söz atalım.

Tenkidciler, Türk sinemacılığı hakkında ne diyor? İşte birkaç örnek: Adnan Ufuk, "Yeditepe" dergisinde yayınlanan "Uyuyan sinema" adlı yazısında, "Türk sinemasında insanlar -yaşadıkları yer, çevre, saman ne olursa olsun- Mükerrem Kâmil romanına göre tanışır; Esat Mahmut romanına göre sevişir, ihanet e-, der, ihanete uğrar; "Avare" filmine göre ıstırap çeker; Kerime Nadir romanına göre verem olup ölürler. Bunun sebebi sansür değildir. Zira bütün bunlar sansürün itiraz edemiyeceği yolda da ele alınabilir. Kal di ki, her hangi bir yerli filmde öyle sahnelere rastlanır ki sansürün hoş görürlüğüne şaşar kalırsınız. Bunun sebebi, Türk filmlerini yapanların piyasa romanından yukarı erişemiyen zihniyetleridir" diyordu.

"Pazar Postaslı"nda çıkan "Köy filmleri dramı" başlıklı yazısında T. Kakınç, prodüktörlerimizle rejisörlerimizi söyle tarif ediyordu: "Prodüktörlerimize bakınız, birinden biri sinema ile. prodüktör olana dek ne uğraşmıştır, ne de ciddiye almıştır. Kimi gülyağcılığından, kimi halı tüccarlığından, kimi bakkallıktan, kimi fıstıkçılıktan, kimi hokkabazlıktan kimi de diş doktorluğundan gelmişlerdir. İçlerinde patates tacirleri, çamaşır suyu imalâtçıları vardır. Böyle başa böyle tarak hesabı, rejisörlerimizin de onlar gibi sinemayı ciddiye almamalarını olağan karşılamamız gerekiyor"

Hâlit Refiğ ise Yeni Sabah"ta yayımlanan "Utanç perdesi" adlı yazısında su hükme varıyordu:"Sinemanın, cemiyetin hiçbir faaliyet sahasında dikiş tutturamamış 'insanlar yatağı haline gelmesine ilk defa rastlanmaktadır. Dünyanın başka hiçbir ülkesinde sinema gibi en kuvvetli kültür vasıtası, en sağlam endüstri, milletlerin duygu ve düşüncelerini aksettirecek en mükemmel kollektif sanat bu derecede başıboş, kendi kaderine bırakılmamıştır.

Efkârı umumiye

Tenkidcilerin fikirleri böyle ya, acaba başkaları ne düşünüyor? Gazetelerin fıkra sütunları efkârı umümiyeyi aksettiren yazılar olarak bilinir. Fıkra yazarları arasında Türk sinemasının haline dair birşeyler yazmamış olanı pek yoktur. Bu yazılarda ileri sürülen fikirler tenkidcilerin söylediklerinden aşağı yukarı farksız' olduğuna göre onları da kara niyetlerle suçlandırmak mı gerekir acaba? İşte birkaç örnek: Cevat Fehmi Başkut "Cumhuryet" te çıkan bir yazısında Türk sinemasının Afrika, Güney Amerika ve Japon memleketlerindekinden daha geri olduğunu söyleyerek şöyle diyordu: "Türkiyede film hâlâ içindeki göbek sahnelerinin uzunluğuna göre kıymet almaktadır. Film âmillerinin, salon sahiplerinin ölçüleri budur. Rejisör ve aktörler dahil Türk sinemacıları sucuk yapmakla film yapmak arasında her hangi bir fark gözetmemekte, hattâ sucukçunun sucuklarında aradığı vasıfları dahi filmlerde aramanın lüzumsuzluğuna kani. bulunmaktadırlar. Türk hükümeti film sanayiinin mâna ve ehemmiyetini hâlâ kavramamıştır. Boş filmler kararıp perdeye gölgeler aksetti mi Türkiyede film yapılıyor saymaktadır."

Burhan Arpad "Vatan"daki fıkralarında sık sık film meselelerine temas etmektedir. "Kırk yıllık Türk filmciliği" başlıklı fıkrasında şöyle diyor: "Kırk yıl, bir memlekette bir yeni sanatın yerleşmesi için yeter bir zaman ölçüsüdür. Kırk yıldan- beri film çevrilen Türkiyede ise, bu iş bir türlü gerçekleşmedi. Gerçekleşmemesinin başlıca sebebi, bu yem ticaret koluna sermaye yatıran iş adamlarının, atıldıkları yeni iş sahasının icaplarını hiç mi hiç bilmemeleridir;

Sinemacılar kendilerim bilgisizlikle suçlandıran fıkra yazarlarım da tenkidcilerden yana sayabilir, onları da fazla aydın olmakla suçlandırabilirler. .Yalnız, hemen hemen bütün gazetelerde bir okuyucu mektubu sütunu bulunduğu unutulmamalıdır Buraya gönderilen mektuplar ise doğrudan doğruya halkın fikirlerini ortaya koymaktadır. Okuyucu sütunlarında Türk filmcilerinin , kalitesizliğinden bahsedildiğine çok rastlanmıştır. Meselâ İzmir'den Attila Yücel, "Akşam"ın "Serbest kürsüsüne gönderdiği mektupta şöyle yâzmış: "Bir sürü film şirketi şipşal fotoğrafçı gibi adeta dakikalık iş ya

pıyorlar.. Cemiyet bu fimlerden fayda yerine zarar görüyor. Artık yeter demek zamanı gelmiştir. Millî duygularımızı, göreneklerimizi baltalıyan Ve hakkımızda kötü propaganda yapan bu gibi filmlere bir son verelim. Film anlayışını faydalı bir duruma getirelim."

Bütün bunlar da ispat etmektedir ki, filmlerimizin geriliği iptidailiği; sinemacılarımızın bilgisizliği ve kabiliyetsizliği sadece üç beş film tenkidcisinin değil okur yazar herkesin malûmudur. Bu durumu bilen, ve gören herkes, eline geçen ilk fırsatta bunu belirtmekten kaçınmamaktadır,

Zengin bir alay mevzuu

Sinemamızın hali o kadar açık, o kadar bellidir ki edebiyatçılar bu olağanüstü durumu fırsat düştükçe konu edinmekten kendilerini alamamaktadır. Birkaç senaryo denemesi olan, tanınmış romancı Orhan Kemal, Yeşil • Gam Sokağının içyüzünü iyi bilmektedir. Bunu birkaç hikâyesinde ortaya koymadan geçememiş**tir.** Büyük zekâsı, ince hiciv kabiliyetiyle okuyucuyu ağlanacak durumlarda kahkahalarla güldüren Aziz Nesin, sinemacılığımız hakkında en nefis hicivleri- meydâna getirmiştir. "Kadın olan erkeğin maceraları" nı okuyanlar. Türkiyede bir filmin nasıl yapıldığını gerçeğin pek az karikatürize edilmiş bir şekliyle anlıyabilirler.

Zaten Türk filmciliğinin hali o kadar gülünçtür ki bunu daha komik leştirmek için ufak tefek değişiklikler yapmıya hiç lüzum yoktu. Nitekim karikatüristler işi birkaç çizgi yardımıyla hallediveriyorlardı. Halen memleketimizin en iyi-iki karikatüristi olan Turhan Selçuk ile Altan Erbulak, yaptıkları resimli romanlarda Türk sinemasının halini hicvetmekteydiler. "Milliyet'te "Abdülcambaz", "'Yem Sabah"ta "Cafer ile Hürmüz" şu sıralarda sinemacılık ile meşguldürler. Şimdiye kadar birkaç filmde oynamış bulunan Altan Erbulak, konusunu yakından bildiği için, okuyucuların "Cafer ile Hürmüz"ün sinemacılık maceralarına sade gülmekle kalmayın. Türk filmlerinin perde gerisi hakkında birşeyler de öğrenecekleri muhakkaktır.

Beklenen itiraflar

Sinemacıların karşısına böyle geniş bir halk cephesi kurulmuşken prodüktörlerin ve rejisörlerin arasındaki aklı selim sahiplerinin demagoji yoluna sapmamaları ve durumu kendi bakımlarından açıklamaları beklenebilir. Nitekim "Kamelyalı kadın filminin meşhur patırdıcı rejisörü ve prodüktörü Şakir Sırmalı bile suçu seyircinin cahilliğine yük lemesine rağmen, filmlerin salaş olduğunu itiraftan kaçınmamıştır.' "Yeditepe"de "Sinema dediğimiz" adlı yazısında durumu şöyle izah ediyor: "Prodüktörümüz, şehir ortaları seyircisine göre davranıp sermayesini tehlikeye atmaktansa, İç Anadoluyu memnun ederek az emekle çok kazanmayı tercih ediyor. Hemen her pazarda hemen her vakit çekişme halinde olan "sây-i ekal" ile "taleb"in sinema piyasamızdaki bu anormal uyumu filmlerimizin kalitesini düşüren sebeplerin başında gelir. Hiçbir işde dikiş tutturamamışların beş on günde şişirip önüne sürdükleri salaş filmleri Anadolu geri çevirmeydi, şüphe yok, sinemamız şimdi değişik durumda olurdu".

Ankarada çıkan "Dost" dergisi her sayısında bir rejisörümüzle bir konuşma yayınlayıp okuyucularına seri itiraflar sunmaktadır. "Berduş", "Altın Kafes" ve "Cilalı İbo" filmlerinin prodüktör ve rejisörü Osman F. Seden "Bugünkü Türk sineması hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna, "Tek kelime ile geri" cevabını veriyor. "Sinemamızda asıl eksik olan şey"leri de "Bilgi ve iyi niyet; bilgili, yaratıcı rejisör eksikliği ve kültürlü, iyiniyetli prodüktörün bulunmayışı" diye işaret ediyor.

Rejisör Lütfü Ö. Akad- ise sinemamızın sakat bir gelişme yolunda olduğunu ve aydın elemanın eksikliğini ileri sürüyor. ,

Fikir birliği

Bütün bu örneklerden sonra, **Türk** sinemasının her üç cephesinin de aynı fikirde olduğu meydana çıkmaktadır. Tenkidciler Türk filmciliği geri, Türk sinemacıları bilgisiz ve kabiliyetsizdir diyorlar. Yazarların bu fikrine okuyucular da tamamen iştirak ediyor. Sinemacılar, yukardaki misallerde olduğu gibi tatlı tatlı itiraflarda bulunuyorlar. Eh, öyleyse arada bir çıkan patırdıların sebebi ne? Niçin bu bilinen şey bir **kare** daha tekrarlandığı vakit tekzipler yazılıyor, tenkidciler kötü -niyetlerle suçlandırılıyor? Dikkât edilirse, **bir** sinemacı tenkidcilere ne zaman hücuma geçse genel durumun bozukluğuna, düzensizliğine işaret ediyor, fakat kendisinin İyi bir iş yaptığına inanmamamızı istiyor. Birinin yaptığı öbürüne göre kötüdür. Bu da sinemacılık 'dünyamızda sürüp gitmekte olan keşmekeşi bir kere daha ortaya koymaktadır. Bu kişilerin, kendilerinden farksız işler yapanları batırıp kendilerini kurtarmaya çalışmaları pek asil bir hareket sayılamaz. Eğer filmlerinin değerine samimiyetle inanıyorlarsa, bu da yaptıkları işten ne kadar anladıklarını, göstermesi bakımından ayrıca dikkate değer. Her İki halde de alacakları not hiç de yüksek sayılmaz.

Meseleye ne tarafından bakarsanız bakın, ne tarafından yanaşırsanız yanaşın hep gelip aynı neticeye dayanmaktadır: Türk sinemacılığı bir bataklık halindedir. Bu bataklığın kurutulması için vakit geçmektedir. Bu bataklık yeni değerlerin yetişmeden çürümesine sebeb olmakta bünyesinde gelişen geriliği, zevk sizliği, sorumsuzluğu ve düşüncesizliği salgın hastalıklar gibi çevresine de bulaştırmaktadır.

1933'ten 1956ya

Bir arpa boyu, bile değil

TİYATRO

Melek Okte ve Saim Alpago "Dön Bana" da
Devlet Tiyatrosunun iki yüz akı

Ankara

İnkâr yiğidin kalesi

Şu son bir iki yıl içinde Devlet Tiyatrosundâ hanım sanatkârların soyadları öyle çok değişmişti ki, çoğu zaman seyirciler, kimin kim' olduğunu bulmak için adeta ecel terleri döküyorlardı. Meselâ Macide Birmeç, günün birinde Macide Tanır oluvermişti. Muazzez Lutas ise Muazzez Kurdoğlu. Gene bundan bir yıl kadar önce Devlet Tiyatrosunun büyük şöhretlerinden Melek Gün de soy adını değiştirmiş, meşhur bir alaturka saz üstadının soyadını alıvermiş,. Melek Ökte olmuştu. Ne var ki Melek Gün, Melek Ökte olduktan sonra bir hayli zaman sahnelerde gözükmemişti. Tabiî bu gözükmeme de, sahnede gözükenler için iyi bir avantaj olmuştu. Artık Devlet Tiyatroları kulislerinde sık sık, manalı manalı gülümseyen, "sabık artist" hakkında ileri geri konuşan, meydanı boş buldukları için yüksekten atıp tutan aktrislere rastlanıyordu. Melek Gün, "On ikinci gece", "Gelin", "Keçiler Adası" piyeslerindeki rolleri ile hafızalarda kolay kolay unutulmayacak bir ad bırakmış ve sonra sahneden uzaklaşmıştı. Devlet Tiyatrosuna mensup pek çok aktris Melek Günün sahneden uzaklaşmasını "bir sanatkârın' iflâsı" şeklinde yorumluyor ve:

Ne demek büyük aktris! Bir senedir meydanlarda yok. Artık ona kimse ihtiyaç hissetmiyor. Biz varız biz!" diyorlardı.

"Dön bana küçük Sheba"

Gecen haftanın sonunda Ankarada, Gençlik Parkının hemen yanındaki Evkaf Apartmanlarının altındaki Küçük Tiyatrodan çıkanlar, bir daha silinmemek üzere zihnilerine bir isim yerleştirdiler. Artık Devlet Tiyatrosunun gerçekten yıldız oyuncusu Yıldız Akcanın yanında Melek Öktenin de adı yer alıyordu.

Küçük Tiyatroda bir artistin adını daha kolay kolay unutulmayacak adlar arasına katan oyunun adı "Dön Bana — Come Back Little Sheba" idi. Eserin yazarı William İnge, piyesleri filme alınan talihli yazarlardan biri idi. "Bus Stop-Otobüs Durağı" Marilyn Monree, "Picnîc-Piknik" William Holden ve "Dön Bana" Broadway'ın ünlü oyuncularından Shirley Booth tarafından oynanmıştı.

1949 dan sonra Arthur Miller ile Tennesşee Williams istidatlı bir meslektaş kazanmış oluyorlardı. Orta-batı devletlerinden olan William Inge, 1950 yılında "Dön Bana" piyesiyle sahnede görünmüştü. Sağlam diyalogları, alalâde bir hayattan tesirli bir dram çıkarmaktaki ustalığı ile kendisine geleceğin ünlü tiyatro yazârlarındân biri diye bakılıyordu.

Inge, "Dön Bana" da da alalâde bir muhit almış ve bu muhitin günlük, realist karakterlerini kullanmıştı. Lola, pasaklı bir kadındı. Kocan Doc kendisiyi evlenmek zorunda kal* mıştı Ama Lola kocasını seviyordu. Doc kendisiyle evlenmek zorunda kalmıştı. Ama Lola kocasını seviyordu, te yandan evlerinin bir odasını Marie adlı bir kolej öğrencisine pansiyon olarak vermişlerdi. Marie, her genç Amerikalı kız gibi erkek" lerle flört ediyordu. Lola, Marie'nin karakterinde kendi genç kızlığını bulduğu için, flörtü Türk'ün sık sık eve girip çıkmasına göz yumuyordu ama, Doc bir çeşit kıskançlıkla müsamahasız davranıyordu.

Bir sabah Doc, nişanlısı Bruce'un geleceği gün Türk'ün, gece Marie'nin yanında kaldığım öğrenince kendine hâkim olamıyor ve yeniden içkiye sırada bir gün eve dönmiyen küçük geliyor, karısına hakaret ediyor, bir ara kaptığı bir satırla onu öldürmeye yelteniyordu. Sonra Doc'u hastaneye götürüyorlardı.

Inge, Doc'un içki şişesini alıp dışarı çıktığı sahneye kadar tamamen günlük hayattan alınan konuşmalarla piyesini işlemişti. Lola'nın arada sırada bir gün eve dönmiyen küçük köpeği "Sheba"yı hatırlamasiyle şiir unsuru yavaş yavaş piyese sokuluyor, du. Geri plânda Marie ile Türk'ün bir hayli derinliğine cinsiyete dayanan münasebetleri, dağınık bir evdeki Lola ile Doc'un zoraki hayatlarındaki gizli tartışamayı ortaya koyuyordu. Ni. heyet ikinci perdenin sonuna doğru Doc'un sarhoş bir şekilde eve gelişi ile piyesin buhran noktası hazırlanmış oluyordu. Bir yanda Marie ile Bruce'un evlenmiye karar verişleri, bir yanda Lola'nın kocasını bekleyişi, tahripkâr bir adam haline gelen Doc'un karısına saldırışındaki tesiri hazırlamaktaydı.

Dikkat tehlike: alaturkalık

Eseri Saim Alpago" sahneye koymuştu. Alpago eseri realist noktasından yakalamakla güçlüğün büyük bir kısmım yenmişti. Baştaki sahnelerin sıkıcılığı, Lola'nın pasaklılığından faydalanmak suretiyle, bulunan gazeteyi bir yerden bir yere koyma, olur olmaz şeker yeme gibi mizansenlerle dağıtabilmişti. Alpago bil-, hassa buhran sahnesinde biraz da Melek Ökte ve kendi oyunu ile tesirli bir sahne düzenlemekteydi.

Lola'yı oynıyan Melek Öktenin bütün imkânlarını kullanarak oynadığı belli oluyordu. Dağınık bir kadı nın hayatındaki ince noktalar, bun-. ların mazideki bağıntıları. Türk'e karşı olan -alâkası hakiki hayattan' koparılıp getirilmiş bir Lola olarak sahnede dolaşmaktaydı. Buhran sahnesinde bakışlarını, ses iniş çıkışlarını ve gözyaşlarını yerinde kullanması rejisör Alpagoya da bir hayli yardım etmişti. Bununla beraber Melek Öktenin bir çeşit tuluat yapar gibi bir kelimeyi boyuna kendi kendine söylenir gibi tekrarlamaması yerinde olurdu. Oyunun fazla dramatize edilir şekilde oynanması sebebiyle zaman zaman ortaya çıkan kaymalar bir alaturkalâşma tehlikesi doğurmaktaydı.

Devlet Tiyatrosunun sağlam oyunculârından olan" Saim Alpago' bu oyununa pek yerleşmemiş gibiydi. Bununla beraber buhran sahnesinde usta kişiliğini gösterdiği söylenebilirdi Mariede oynıyan Meral Gözen dor şımarık bir kız olmaktan öteye geçmemişti. Türk'te Semih Sergen yerinde bir Amerikan delikanlısı idi. Ama fazla mübalâğalı vücut gösterilerine bir mâna vermek oldukça güçtü. Bu arada Komşuda Melek Koçer. yürüyüşleri, ses tonları ile tam bir Amerikan kadınım vermekte oldukça usta görünüyordu.

"Dön Bana"nın Küçük Tiyatrodaki temsili. Devlet Tiyatrosunun yüzünü' ak çıkaran bir temsil olmuştu. Yalnız bîraz daha realist bir görüş, mübalâğadan kaçma ve alaturkalaşmak tehlikesini de bertaraf etmek gerektiği söylenebilirdi.

MUSİKİ

Sanatçılar

Müstakbel vatandaş

Türk dostu Alman gitarcı Siegfried Behremi dostluğunu bir adım da ha ileri götürüp Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak üzeredir. Yurdumuza beşinci ziyaretini yapmakta olan genç virtüöz, bu ayın başından beri,, bir yandan Ankara ve İstanbulda konserlerini vermekte, öte yandan da tabiyet değiştirme formaliteleriyle uğraşmaktadır. "Almanyanın dövizi var; ama her şey dövizle bitmiyor; Türkiyeyi ve Türkleri seviyorum" diyen Behrend'in tasavvurları arasında, ya Antalyada, ya da Şilede arazi satın alıp deniz kenarında bir ev yaptırmak da vardır; Müstakbel vatandaşımızın, döviz denen şeyin -yok olduğunda- bir insanın ömrünü zehir eden sebeplerden biri olduğunu hiçbir .zaman öğrenmemesi temenni • olunur.

Siegfried Behrend, musiki tahsiline 1949 yılında Berlin'de Klindworth Scharwenka konservatuarında başladı. Kabiliyeti, dört yıllık eğitim süresini iki yılda bitirmesine yardımcı oldu, Konservatuarda gitar 'değil, orkestra şefliği ve musiki tarihi öğrendi. Mezuniyetinden sonra gitara merak sardı; bu çalgıyı kendi kendine öğrendi ve on ay sonra ilk konserini Leipzig'de verdi. Bugün Siegfried Behrend, Andres Segovia'dan sonra ve Julian Bream, ya da Narciso Yepes ile birlikte, dünyanın sayılı gitarcıları arasındadır. İlk konsertosunu Segovia için yazan Mario Castelnuovo Tedesco, ikinci ve üçüncü gitar konsertolarıyla "Romancero Gitano"sunu Behrend için bestelemiştir, İspanyol bestecisi Joaquin Rodrigo da Behrend için bir Gitar ve Orkestra Süiti, bir de solo gitar ve koro için bir eser bestelemiştir. Piyanist orkestra şefleri çok olduğu halde Siegfr'ied Behrend, konsertant parçalarda, hem gitarını calip hem orkestrayı idare eden tek gitarcı olarak tanınır.

Çalgısının kutusu üstündeki otel etiketlerinin de gösterdiği gibi, Siegfried Behrend'in Avrupadâ konser vermediği memleket kalmamış gibidir. Gene Siegfried yakında Rusya turnesine çıkacak, gelecek yıl da Birleşik Amerikayı ziyaret edecektir. Amerikada bilhassa, başlıca üniversitelerin musiki topluluklarıyla birlikte konserler vermeyi tasarlamakta, çalışmalarının, ilim muhitleri içindeki musiki hareketleriyle daha iyi b a ğ d a ş a ğ ı n ı düşünmektedir. Gerçekten, günümüzün konser sahnelerinde çok ihmal edilmiş bir çalgı olan gitarın repertuarını zenginleştirme bakımından Siegfried Behrend. bir müzikolog gibi çalışmaktadır. Bu repertuarın, romantik çağdan önce, gerek lavta ve gerek -lavta-
Türk Dostu Virtüoz
nın mütekamil bir şekli olan gitar için yazılmış birçok eserin aranıp bulunmasıyla zenginleşebileceğine inanmaktadır. Kanaatine göre Bach'ın Solo keman için Re Minör Partitasının aslında lavta için yazılmış olması ihtimal dahilindedir. Geçen haftalarda Ankara ve İstanbulda verdiği resitallerin programında bulunan -adı geçen partitanın son kısmı ünlü "Chaconne"u çalarken bu tahminini adeta isbat etme gayretini göstermiş, bu parçayı sanki elindeki çalgı için yazılmış gibi tınlatmıştır. Resitallerinden başka Behrend, Ankarada Helikon Kuartetiyle radyo yayını Haydn ve Boccherini'nin oda musikisi eserlerini kaydetmiş, İstanbullu musikişinaslarla da oda musikisi çalışmaları yapmıştır.

Bach'dan başka, Villa Lobos, Fernando Sor, Castelnuovo Tedesco gibi bestecilerin müsikisini, kendi düzenlemelerini ve bestelerini taşıyan programında, genç bir Türk kızının da bir eseri" vardı: Yüksel Koptagelin "Fosil Süiti". İspanyada Joaquin Rodrigoyla, Fransada Lazare Levy ile çalışmış olan Koptagel, geçenlerde Bariste başarılı bir piyano resitali vermişti; Behrend için bestelediği küçük melodik "Fosil Süiti", eski tarzda bestelenmiş bir musiki olması dolayısiyle bu adı alıyordu.

Orkestralar

Değiş tokuş

Amerikanın en ünlü orkestralarından ikisi -Filâdelfiya ve Şikago Senfoni Orkestraları- geçen hafta birkaç konser için şeflerini değiştirdiler. Filâdelfiya'nın Eugene Ormandy'si Şikago Orkestrasını idare" etti. Şikago'nun Fritz Reiner'i de Ormandy'nin yerini aldı. Sonuç: Pek tabiî olarak Filâdelfiya Orkestrası, Şikago Orkestrası gibi Şikago Orkestrası da Filâdelfiya Orkestrası gibi ses verdi.

Siegfried Benrend

Ormandy 58 yaşındadır. Reiner, 69. İkisi de Budapestelidir. Fakat hiçbir zaman aynı dili konuşmamışlardır: Yani, musiki bakımından. Ormandy' nin orkestra dili zengin ve dolgundur Reiner'inki kesik ve aydınlık, Ormandy'nin Filâdelfiya Orkestrası, masif tantanalı sesiyle tanınır. Reiner'in Şikago Orkestrası nin dikkat çeken tarafları, cümlelemesindeki incelik, ataklarındaki kesinliktir. Bu orkestraların yaptığı şef değiş tokuşu orkestralara ait sanılan bu özelliklerin aslında şeflerin şahsiyetinin bir tezahürü olduğunu, iyi bir orkestranın derhal yeni bir şefin şahsiyetini aksettireceğini ispatladı.

Ormandy, Şikago Orkestrasına Baeh'ın Do Minör Paskalya ve Fuga'sını, Beethoven'in Yadın ve Brahms'ın Birinci Senfonilerini çaldırdı. Şikago orkestrasının özelliği sanılan o ısırıcı kesinlik gitmiş, ya* rini bulanık cümleler, kesif sesler almıştı. İcraları genel olarak çok beğenildi ama, meselâ Bach'ı, Şikago "Sun Times" tenkitçisinin tabiriyle, "krem şantiyili çikulota .şurubu" haline getirdi. Aynı sıralarda Filâdelfiya Musiki Akademisinin konser salonunda Fritz Reiner, Ormandy'nin bulanıklığı ve "şurubu" yerine Filâdelfiya orkestrasından lirik, şeffaf sesler, iyi biçilmiş cümleler elde ediyordu.

Ormandy ile Reiner, musiki dışındaki şahsiyetlerinde do birbirinden ayrılırlar. Ormandy, orkestrasının üyeleriyle teklifsizdir. Kolay beğenir. Güç kötüler.. Ziyaretçi solistlerin bir icra hakkındaki fikirlerini kabul ettiği çok olmuştur. Oysa Reiner, orkestrası üyelerine olsun, solistlere olsun, aman vermez. Arthur Rubinstein gibi bir piyanistle bile çatışmıştır. Nadiren bir yanlışlığı affeder. Sinirlendiği zaman, zaten çok küçük olan tempo işaretlerini daha da Küçültür. Bu yüzden bir çellist birgün provaya bir teleskop getirmiş, izahat istendiği zaman da "Ne yapayım? Tempoları görmek, istiyorum" demiştir. Orkestranın üyelerinden biri Reiner'den şöyle bahseder: "Onca bir orkestra, piyano gibidir. Tuşlardan biri çalışmazsa, tekmeler."

Misafirlik sona erdikten sonra gerek Ormandy, gerek Reiner, geçici olarak idare. ettikleri orkestraları parlak sözlerle övdüler. Reiner Filâdelfiya Orkestrası hakkında şöyle dedi: "Bu orkestranın yapamıyacağı sey yoktur." Ormandy ise Şikago orkestrasından "Memleketin gerçekten büyük orkestralarından biri" diye bahsetti.

S P O R

Basketbol

Üç kişilik şampiyon

İstanbul Basketbol .maçlarının son müsabakalarından biri, doğrusu aranırsa Basketbol meraklıları için hayli eğlenceli geçmiş, gülmekle hayret etmek arasında karar veremeyen seyirciler, Spor Sarayının nadir göreceği sahnelere şahit olmuşlardı. Maç, Modaspor - Darüşşafaka karşılaşmasıydı. **Son üç** dakikaya girmeden çok önce, faullerini tamamlayarak oyun dışı kalan Modasporlu basketbolcuların yerine yedek , oyuncu sokamayan Mavi Beyazlı ekibin Coaeh'u zor duruma düşmüş, bunun yanı sıra İstanbul liğinin 3 numaralı takımı Moda da beş kişilik Darüşşafaka ekibine karşı. sadece 3 oyuncu ile oyuna devam etmek zorunda kalmıştı. Bu genç takımlar liginde bile ender rastlanacak ' hâdiseydi. Kaldı ki Modaspor defalarca Türkiye birinciliğini almış, Fenerbahçe ve Galatasarayı korkutan tek ekip olarak tanınmıştı. Ancak hakikat pek acıydı ve Modasporun altıncı elemanı yoktu. Bütün bunlara rağmen, mavi Beyazlı ekibin bu yıl oynadığı maçlar teknik ' cetvellerle incelenirse görülecekti ki, beş kişilik Modaspor, Yüksel Alkan gibi genç ve görüş sahibi bir Coach, Muaffak, Erdem gibi çalışkan skorerler, Turan gibi cesur ve dalıcı bir dripling ustasıyla Modern basketbolün iyi numunelerini vermiş bilhassa Fenerbahçe karşısında çok başarılı iki maç oynamıştı.

G. S. — F. B. çekişiyor
Galip Modaspor

Modaspor yıllardan beri aynı oyuncularla idare edip gitmekteydi. Her yıl çeşitli transferler yaparak rakipleri ile kuvvet dengesini bozmağa çalışan diğerlerinin yanında mütevazı Modasporun "ayni oyuncularla" idare edip gitmesinin büyük bir kazancı yok muydu? Elbette vardı. Mavi Beyazlı basketbolcular uzun zaman beraber oynamanın verdiği rahatlıkla tam bir ekip oyunu kurarlar, kaptan Turanın zaman zaman oynadığı şahsi oyunlar hariç iyi maçlar çıkarırlardı.

Ankara basketbol muhitleri Modasporu az tanırlardı. İstanbul üçüncülüğünü kazandıktan sonra, Türkiye Basketbol birinciliklerine iştirak edebilmek için, Ankara Grubundan Federasyon seçmelerine katılan Modaspor. Ankaragücünü az farkla mağlûp ettiğinde türlü hâdiseler çıkmış, seyirciler "taraf tuttu" iddiasıyla İstanbullu hakemlere hücumlarda bulunmuşlar, Modasporun oynadığı maçı da pek tatminkâr bulmamışlardı. Ancak hiçbir Ankaralı, hattâ İstanbullu basketbol meraklısının hemen bir hafta sonra aynı Modasporun, Ankarada yapılan 1958 Türkiye Basketbol Birinciliklerinin ilk devresinde bütün yurtta alâka uyandıran neticeleri alacağını söylemesine imkân yoktu. Geçtiğimiz haftanın eh alâka çekici spor hâdisesi olarak gösterilen Türkiye Basketbol birincilikleri başladıktan hemen sonra İstanbula gelen haberler pek de iç açıcı cinsten değillerdi. Yeni yapılan Ankara Spor Sarayıma basketbol potalarından şikâyet ediliyor, birinin diğerinden daha yüksek olduğu gümrükten çıkarılamadığı için orijinal potanın tek olarak takıldığı söyleniyordu. Mühim maçlar oynamak üzere Ankaraya hareket eden Galatasaray ve Fenerbahçeli basketbolcular da hayli düşünceliydiler. Teknik engellerden başka bir "mania" ' daha vardı ki, en büyük korkuları bundandı.. Modaspor, Ankara sahasında yedi günde beş maç yapmış, basketbolda çok önem verilen bir saha alışkanlığı kapmıştı. Potaların değişik yükseklikte olmaları ikinci plânda kalırdı. Hele Fenerbahçe Ankaraya, bir çift Galatasaray ve Modaspor mağlubiyetiyle gidiyordu ki, bu da ayrı bir iddia demekti. 1958 Türkiye Basketbol Şampiyonasının Ankarada uyandırdığı alâka aynı an İstanbulda uyanan heyecandan pek azdı. Maçların neticeleri gece yarısı telefonla öğreniliyor, Modasporun peşpeşe aldığı galibiyetler de umumi hayretle karşılanıyordu. Hele ilk gece İstanbul lig ligeri Galatasarayı, fevkalâde bir maçdan sonra 66-50 mağlup eden Mavi Beyazlılar, daha sonra Fenerbahçeyi de 61-59 yeniyorlar, diğer küçük kuvvetler; Harbiye ve Altınorduyu atlayarak ilk devreyi büyük avantajla kapatıyorlardı. Modaspor maçlarını tamamladıktan sonra bu ekibi Türkiye Birinciliğini kazanmış addetmek doğru sayılmayacaktı. Çünkü son gece oynanan Galatasaray Fenerbahçe maçı mühim noktalarla şampiyonluğa bağlıydı. Bu karşılaşmayı Fenerbahçe kazandığı takdirde, İstanbulda yapılacak ikinci devredeki Fenerbahçe - Moda maçı bir şampiyonluk müsabakası olacak ve bu maçı kazanır veya berabere bitirirse Modaspor. bir bucuk basket farklı galibiyette Fenerbahçe şampiyon olacaktı. Fakat müsabaka Fenerbahçe için yeni bir mağlubiyeti gizliyor ve Galatasaray ezeli rakibini bu defa 65-61 yenerek, ikinci devrede Fenerbahçe için düşünülen pozisyonu kapıyordu. Bugün için ekiplerin 1958 Türkiye Basketbol şampiyonluğundaki son durumlarını şöylece kontrol' etmek kabildir. Üç İstanbul takımının Harbiye Ve Altınordu maçlarını kolay alacakları düşünülürse, Modaspor, Galatasaray ve Fenerbahçeden biri ile berabere kalsa şampiyon olacak, ancak- Fenerbahceye mağlup, Galatasaraya da sekiz- basketten fazla farkla yenildiği takdirde Türkiye' birinciliğini elinden kaçıracaktır nerbahcenin şansı, cok derin ihtimali hesaplara kalmıştır. Bu hesapların. Galatasarayın Modaspor karsısında alacağı sekiz bucuk baskettik bir galibiyetle denk olduğu da söylenebilir. Öyleyse hangi ihtimal kalmıştır?... Darüşşafaka karşısında üç kişiyle oynamak zorunda kalan Modasporun bir şampiyonluğu çok mudur?.. Elbette hayır... Aralarındaki spor sayılan çekişme sürüp. gittikçe Fenerbahçe ve Galatasaray ne kadar zor Türkiye şampiyonu olurlarsa, üc kişilik Modaspor o kadar kolay olacaktır....